

6 05
сел

58.04.9008

РАБОТНИЦА і СЯЛАНКА

№ 7 ліпень 1958

Лётка і ажыўлена

mf non legato

mf

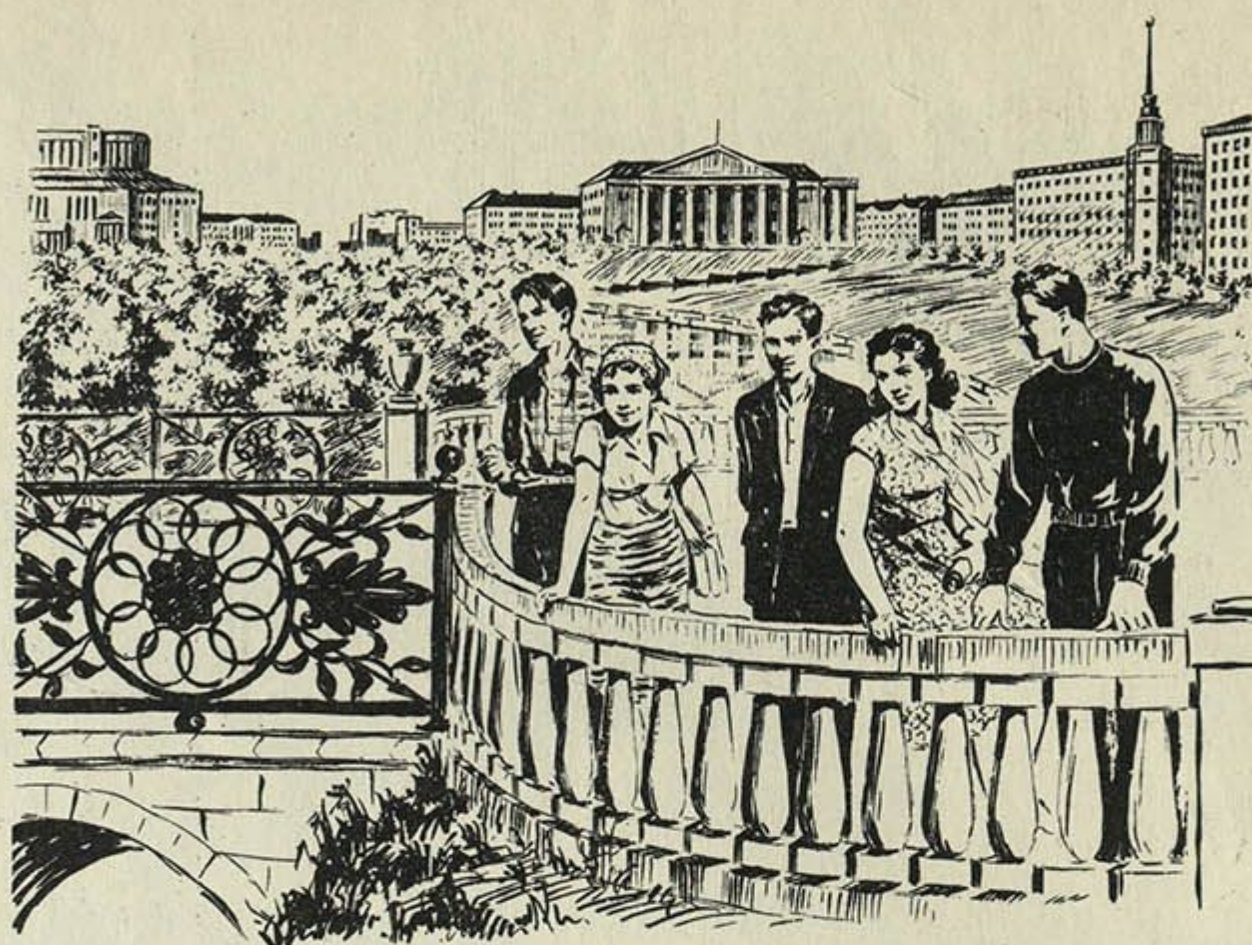
ле...я.мі зялёнымі і ліпамі, і клёнамі, і паркамі цяністымі ўпры-

го.жа.ныста.іш, ты ра.напрачына.ешся і сонцам аб.мы

ваешся і ўбудучыню згордасцю наш родны Мінск глядзіш. А

А. ўбу.ду.чы.ню

з гор.дас.цю наш род.ны Мінск гля.дзіш Кулі дзіш.

Песня аб Мінску

Словы А. ДЗЕРУЖЫНСКАГА

Музыка І. КУЗНЯЦОВА

Алеямі зялёнымі,
І ліпамі, і клёнамі,
І паркамі цяністымі ўпрыгожаны стаіш,
Ты рана прачынаешся
І сонцам умываешся,
І ў будучыню з гордасцю, наш горад Мінск, глядзіш.

Куды ні глянь—на вуліцах
Растуць дамы, будуюцца.
Цябе, любімы горад наш, сягоння не пазнаць.
Пад воблакі ўздываешся
І з кожным днём змяняешся,
Усюды маладосць твая кіпучая відаць.

Сталіца беларуская,
Ты адчуваеш рускую
Надзейную, ласкавую, братэрскую руку.
Агнямі будаўнічымі,
Заводскімі, фабрычнымі
Ярчэй ты не свяцілася на ўсім сваім вяку.

Алеямі зялёнымі,
І ліпамі, і клёнамі,
І паркамі цяністымі ўпрыгожаны стаіш,
Ты рана прачынаешся
І сонцам умываешся,
І ў будучыню з гордасцю, наш горад Мінск,
гледзіш.

На першай старонцы вокладкі: Круглая плошча ў Мінску.

Фота П. Нікіціна.

На чацвёртай старонцы вокладкі: нацюрморт для вышыўкі.

НАШ СВЯТЫ АБАВЯЗАК

НАБЛІЖАЕЦЦА вялікае нацыянальнае свята беларускага народа — 40-годдзе стварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Упершыню за ўсю шматгадовую гісторыю беларускі народ стварыў сваю дзяржаўнасць. За невялікі адрэзак часу, за 40 год, пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі, пры брацкай дапамозе вялікага рускага народа расквітнела наша родная Беларусь.

Як і раней, спакойна цякуць яе рэкі, сінеюць азёры, шапочуць лясныя гущары, але расказваюць яны цяпер кожнаму аб новым жыцці беларуса, аб яго сацыялістычнай краіне, аб цудоўных пераўтварэннях, якія прынёс Кастрычнік, пасля якога пачалася новая слаўная старонка ў жыцці беларускага народа.

Былыя палешукі, а не чалавекі, як нас раней называлі, сталі раўнапраўнымі грамадзянамі вялікага Савецкага Саюза. Замест забітага нядоляй беларускага селяніна, прыгнечанага капіталістычным ярмом рабочага ўзняўся да жыцця новы, свабодны чалавек, гаспадар усіх матэрыяльных і культурных багаццяў. Падобна птушцы ўзняў свае дужыя крылы савецкі чалавек і паляцеў у неаглядныя прасторы. Давайце азірнемся навокал, пройдземся па вуліцах беларускіх гарадоў, заглянем на нашы шматлікія прадпрыемствы, завітаем у навучальныя ўстановы.

Прыгожымі, непазнавальна новымі, вялікімі і індустрыяльнымі сталі нашы гарады, якія зусім нядаўна ляжалі ў грудях шчэбеню, бітага шкла і пагнутага жалеза. Руіны і папалішчы болей абпальвалі грудзі, слязою засцілалі вочы. Нас, жывых людзей, боль і сум трывожылі, як і кожнага чалавека. Але мы, савецкія людзі, вялікія аптымісты, глыбока верылі ў справядлівасць сваёй справы — пабудову камуністычнага грамадства. Вялікая мэта параджае і вялікія сілы, раскрывае ўсе лепшыя здольнасці чалавека і яго таленты.

Поспехі сацыялістычнага будаўніцтва нашай рэспублікі настолькі вялікія, што яны здзіўляюць не толькі нас.

У апошнія гады ўсё часцей і часцей завітаюць да нас замежныя госці. Вось і нядаўна, у чэрвені гэтага года, мы сустрэклі вялікую групу прыхільнікаў міру з Федэратыўнай Рэспублікі Германіі, з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі і Аўстрыі.

Зусім недалёка ад нас жывуць народы гэтых краін. Але прыхільнікі міру з Заходняй Германіі маюць вельмі цямнае ўяўленне аб нашай рэспубліцы. З вялікай цікаўнасцю знаёміліся яны з Мінскам, яго прадпрыемствамі і культурнымі ўстановамі. Усім ім хацелася наведаць трактарны і аўтамабільныя заводы, пабачыць іх прадукцыю, сустрэцца з рабочымі.

Вялікае ўражанне зрабіла на гасцей наша будаўніцтва. Яны так і адзначалі: «Мінск — суцэльная будаўнічая пляцоўка». Гмахі дамоў, шматлікіх прадпрыемстваў, культурных устаноў выклікалі іх здзіўленне.

— А дзе бярэце вы такія вялікія сродкі на будаўніцтва? — пытаўся яны.

Адказваючы на гэтае пытанне, нельга не закрануць сутнасці сацыялістычнага будаўніцтва і яго пераваг перад капіталізмам. Не ў рукі гаспадароў прад-

прыемстваў ідуць у нас прыбыткі ад прамысловасці, не ў сейфы «прамысловых каралёў» цякуць грошы і не стрыгуць з іх купоны мільянеры, а планавая сацыялістычная гаспадарка разумна іх размяркоўвае на будаўніцтва, накіраванае на паляпшэнне дабрабыту працоўных, задавальненне патрэб кожнага члена грамадства, а не адзінак, як гэта робіцца ў капіталістычных краінах.

З кожным годам расце і мацнее індустрыяльная магутнасць Савецкай Беларусі, пераўтвараецца калгасная вёска, а разам з гэтым змяняюцца яе людзі. У кароткім артыкуле няма магчымасці расказаць аб гэтым. Прывядзем адзін прыклад. Работніца Мінскага аўтамабільнага завода Галіна Каламыцкая без адрыву ад вытворчасці за некалькі год прайшла шлях ад клапаўшчыцы да тэхнолага. Змена, якую ўзначальвае інжынер Галіна Каламыцкая, штодзённа перавыконвае нормы.

У нашай краіне перад чалавекам адкрыты ўсе шляхі-дарогі, якія вядуць да шчасця. Выбірай любую. Вось і выбрала сабе адну з іх Галіна Каламыцкая, стала вядомым чалавекам на аўтазаводзе. Гэты прыклад не выпадковасць. За сорок год у нас вырасла свая савецкая інтэлігенцыя. Усё часцей і часцей чытаем мы паведамленні аб абароне кандыдацкіх і доктарскіх дысертацый. Цесная сувязь вучоных з простым народам, з майстрамі вытворчасці і сельскай гаспадаркі дапамагае рухаць наперад савецкую навуку і тэхніку.

Вялікія планы намячаюць савецкія людзі на бліжэйшыя гады. Не змяншаючы тэмпаў, будзем мы развіваць аснову сацыялістычнай эканомікі — цяжкую індустрыю, яшчэ шырэй разгорнем машынабудаванне, на новую ступень узнімем хімічную прамысловасць і жыллёвае будаўніцтва, увядзем у строй новыя магутныя электрастанцыі, пасадзім вялікія плошчы садоў і вінаграднікаў, зробім так, каб жыццё наша стала яшчэ лепшым і прыгажэйшым.

Мы добра ведаем, што ўсё гэта не прыйдзе само, за цудоўнае наша заўтра мы будзем змагацца, не шкадуючы сіл.

Усё шырэй разгортваецца сацыялістычнае спаборніцтва да саракагоддзя стварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Адзін за другім на працоўную вахту ў гонар вялікага свята становяцца заводы, фабрыкі.

Падрыхтоўка да 40-годдзя БССР выклікала новую хвалю сацыялістычнага спаборніцтва ў калгаснай вёсцы. Нашы жывёлаводы паставілі перад сабой мэту дагнаць Злучаныя Штаты Амерыкі па вытворчасці мяса, малака і масла на душу насельніцтва і змагаюцца за гэта ўсімі сіламі.

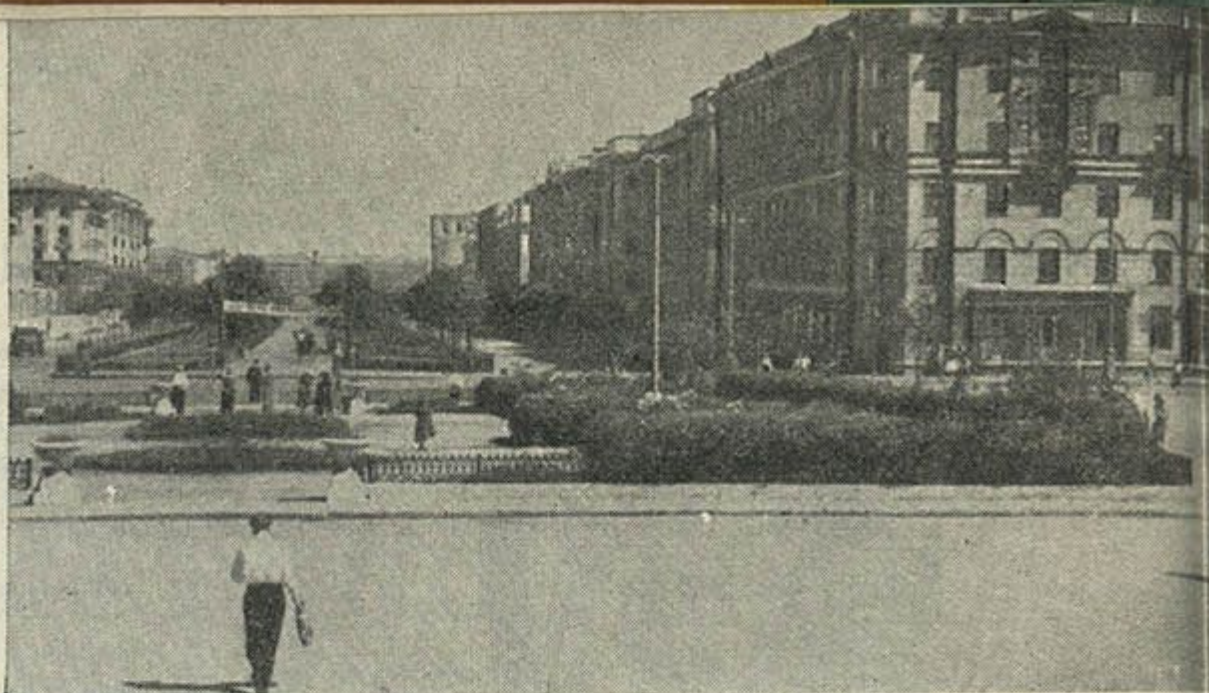
Ва ўсім нашым шматгранным жыцці вялікі ўдзел прымаюць савецкія жанчыны. Святые абавязак кожнай з іх ісці ў першых радах барацьбітоў камуністычнага грамадства, працаваць так, каб з поўным правам апраўдаць званне актыўнага будаўніка камунізма. Прыкладзем жа ўсе свае сілы, каб к вялікаму свята — 40-годдзю БССР у летапіс сваёй рэспублікі ўпісаць новую слаўную старонку.

Так у 1923 годзе выглядала прывакзальная плошча ў Віцебску (здымак з фондаў Віцебскага музея).

Гэтая ж вуліца праз 35 год. Выгляд з боку вакзала на вуліцу імя Кірава.

Працоўная вахта віцяблян

Як рыхтуюцца працоўныя Віцебска да вялікага ўсенароднага свята — 40-годдзя БССР? З такім пытаннем рэдакцыя звярнулася да сакратара гаркома партыі Е. Маурынай. Ніжэй друкуем яе гутарку з карэспандэнтам часопіса.

ГОРАД Віцебск займае значнае месца ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве нашай рэспублікі. За гады Савецкай улады ён ператварыўся ў адзін з буйнейшых індустрыяльных цэнтраў Беларусі. Бядама, якую велізарную страту нанеслі нашаму гораду нямецка-фашысцкія захопнікі. Хто бачыў Віцебск адразу пасля яго вызвалення, ніколі не забудзе яго страшэннага выгляду. Гэта быў не горад, а груды руін і попелу. Фашысты цалкам знішчылі ўсе прамысловыя прадпрыемствы, культурна-бытавыя і на-

вучальныя ўстановы. На 93 працэнты быў знішчаны жылы і камунальны фонд.

Ніколі не забыць, з якой самаадданасцю жыхары Віцебска ўзяліся за аднаўленне свайго роднага горада. Як у казцы, воляй і працай народа за выключна кароткі тэрмін былі ўведзены ў строй не толькі ўсе старыя прадпрыемствы, але пабудавана шмат новых: домабудаўнічы, дывановы камбінаты, мэблевая фабрыка, мелькамбінат, заводы заточных станкоў, электравымяральных прылад, радыёдэталей, шоўкаткавая фабрыка, ЦЭЦ і шмат іншых. Вельмі цікавы такі факт: прадукцыя Віцебска ідзе ў 1000 адрасоў, у тым ліку ў 23 замежныя краіны.

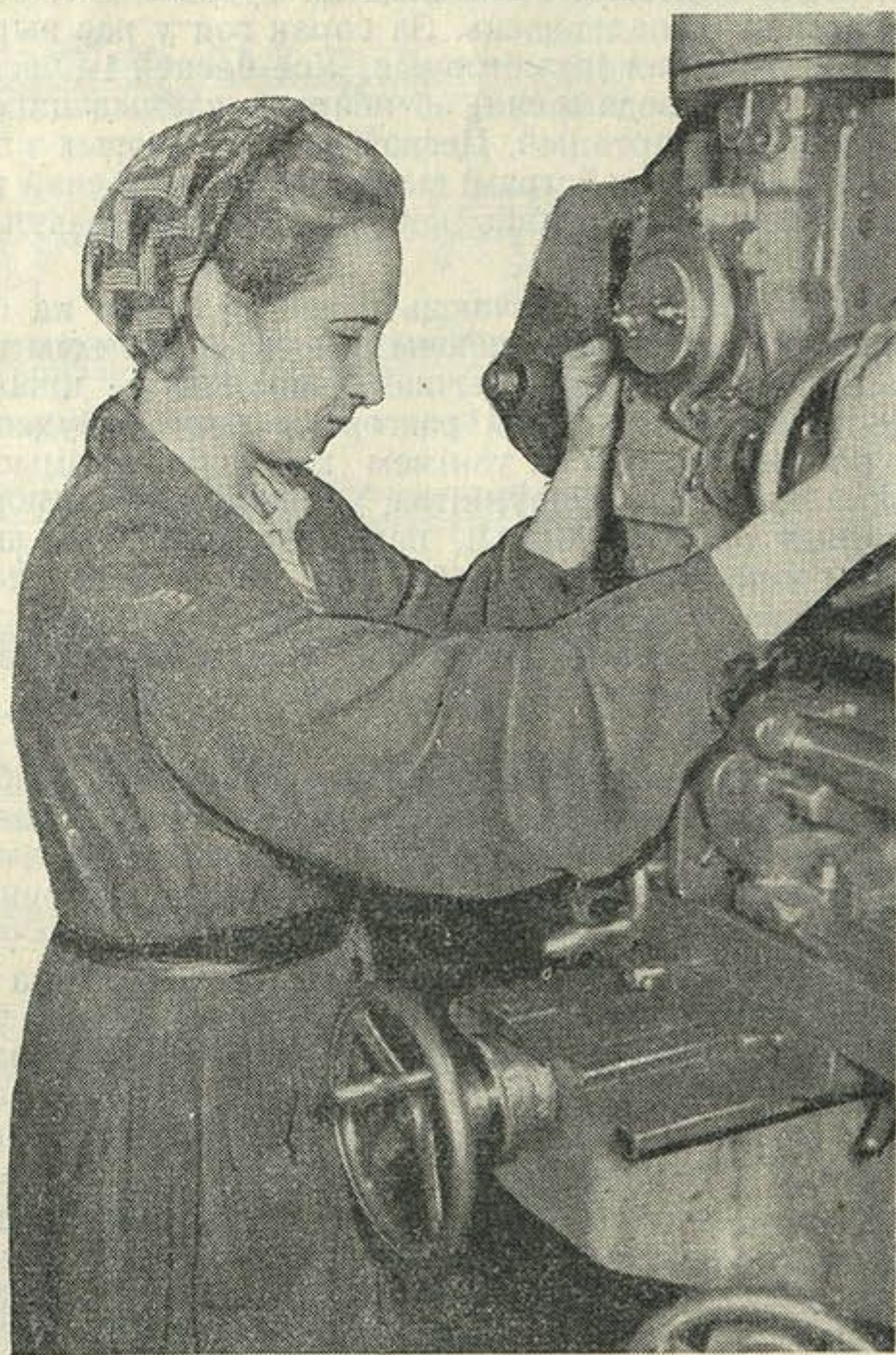
Мы вельмі ганарымся тым, што на станках з маркай нашага горада працуюць у народным Кітаі, ва В'етнаме, Карэі, Сірыі, Балгарыі, што нашымі электрапрыладамі карыстаюцца ў дружалюбнай Індыі, што віцебскія дываны ўпрыгожваюць дамы працоўных нашай Радзімы.

Добра папрацавалі віцябляне ў мінулым годзе, дзятэрмінова, да 10 снежня, выканаўшы вытворчы план. З яшчэ большай сілай разгарнулася сацыялістычнае саборніцтва за дастойную сустрэчу 40-годдзя нашай рэспублікі. Не будзе перавелічэннем, калі я скажу, што ў горадзе няма такога рабочага і работніцы, такой брыгады, цэха і прадпрыемства, якія не імкнуліся б дзятэрмінова выканаць план гэтага года. Усё новыя і новыя шляхі і рэзервы знаходзяць нашы рабочыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі для павышэння прадукцыйнасці працы і зніжэння сабекошту прадукцыі. На нашых прадпрыемствах становіцца ўсё больш паслядоўнікаў Героя Сацыялістычнай Працы Мікалая Мамая. Калектыў камбіната будматэрыялаў абавязваўся звыш плана выпусціць 4 млн. штук цэглы. Гэтае абавязальства паспяхова выконваецца. Уперадзе — змены майстроў Ефімоўскай і Шашковай, якія штодзённа выпускаюць да 5 тысяч штук цэглы звыш плана.

Цікавы пачын першага пашывачнага цэха фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі», дзе начальнікам тав. Шапураў. Гэты цэх першым на прадпрыемстве пачаў ствараць фонды звышпланавых назапленняў. За кошт эканоміі сыравіны і матэрыялаў, павелічэння першагатурнавай прадукцыі, укаранення рацыяналізатарскіх прапаноў цэх у гэтым годзе сэканоміць 217 тысяч рублёў. Гэтыя сродкі будуць выкарыстаны на будаўніцтва жылля для рабочых. Пачын цэха шырока падхоплены. Фабрыка ў цэлым абавязалася даць 1 мільён рублёў звышпланавых назапленняў.

Ад швейнікаў не адстаюць абутнікі. У гэтым годзе 39 тысяч пар абутку выпускае са сэканомленага скуртавару на фабрыцы «Чырвоны Кастрычнік».

Віцебск не толькі горад фабрык і заводаў, ён і

Лепшая фрэзероўшчыца 2-га механічнага завода заточных станкоў Лілія Альшанікава. Зменная заданне выконвае на 240—250 працэнтаў.

Фота Н. Сівакова.

буйны чыгуначны вузел. Нашы лакаматыўныя брыгады водзяць толькі цяжкавагавыя цягнікі, якія перавышаюць вагавую норму на 100 і больш тон. Тысячы тон грузу звыш нормы перавезлі цяжкавагавымі цягнікамі машыністы Ежаныкін, Чэпікаў, Сцяпанаў, Левін, Геруцкі, Спруж, Супроненка і іншыя.

Новы прыліў творчых сіл выклікала пастанова Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі «Аб саракагоддзі Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі». Да гэтага светлага свята віцябляне абавязаліся выпусціць на 50 мільёнаў рублёў звышпланавай прадукцыі. Што ж гэта будзе за прадукцыя? Да велізарнай колькасці металарэжучых станкоў прыбавіцца 180 звышпланавых, у магазіны паступіць дадаткова 80 тысяч метраў шаўковых тканін і плюшу, 500 тысяч пар панчоў і шкарпэтак, 35 тысяч паліто, касцюмаў і іншых швейных вырабаў, 20 тысяч метраў дывановых вырабаў і многае іншае. У выкананні гэтага абавязацельства вялікая роля належыць жанчынам. На нашых жа прадпрыемствах іх больш палавіны. Тысячы работніц Віцебска падаюць прыклад сацыялістычных адносін да працы.

Радавыя работніцы выступаюць ініцыятарамі ва ўдасканаленні тэхналогіі вытворчасці, уносяць каштоўныя рацыяналізатарскія прапановы, укараненне якіх садзейнічае павышэнню прадукцыйнасці працы, паліпшэнню якасці прадукцыі.

Па прапанове швачкі фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі» Патоцкай зменен тэхналагічны працэс пашыву адзення. Ад укаранення гэтай прапановы фабрыка атрымала 41,8 тыс. рублёў эканоміі.

У горадзе заслужанай павагай карыстаюцца начальнікі цэхаў тт. Мацэнка, Гітліна (фабрыка «Сцяг індустрыялізацыі»), Грыбкова (фабрыка «Чырвоны Кастрычнік»), Хаванская (фабрыка «КІМ»), Зуева (завод імя Камінтэрна) і іншыя.

Яны ўмела арганізуюць працу на вытворчасці, умеюць знаходзіць галоўнае, што садзейнічае павышэнню працоўнай актыўнасці рабочых, росту прадукцыйнасці працы, датэрмінаваму выкананню плана.

Мяшчанскім захалусным горадам з дробнай саматужнай прамысловасцю быў Віцебск да рэвалюцыі. Прыязджайце да нас, таварышы, цяпер, і вы ўбачыце новы горад, горад высокай індустрыі з шырокімі вуліцамі і плошчамі, добрымі жылымі дамамі, культурнымі ўстановамі. Вы пазнаёміцеся з цудоўнымі людзьмі, выхаванымі нашай Радзімай і Камуністычнай партыяй, людзьмі, у якіх слова ніколі не разыходзіцца са справай. Вось чаму можна з упэўненасцю сказаць, што віцябляне з гонарам выканаюць узятыя абавязацельствы і новымі перамогамі сустрагнуць 40-годдзе роднай Савецкай Беларусі.

Віцебскія дываны

Зіновій ВАГЕР

Перада мной — дзівосны луг, А вунь пабліскае рака,
Заліты сонцам лета. Над ёю хлопец з вудай...
І колькі красак тут наўкруг, Якога ж майстра тут рука
Цудоўна свежых кветак: Прайшла, стварыўшы цуда!

Рамонку бель зіхціць, а вось Прыемна ля густых прысад,
«Анюціныя вочы», Ля возера над кручай...
Якія свецяцца наскрозь Сябе, браткі, я выбраў сад,
Агнём вачэй дзявочых, Люблю я сад цвітучы.

А там дапей, нібы жывы, І нібы водар з дывана
Разліў фіялак сіні, Глынулі мае грудзі.
Хоць у букет сабе ірві, Няхай жа і зімой вясна
Тут расцвілі вяргіні; У маёй кватэры будзе!

Браток, ці ж ты зімой не рад, Гляджу на сад на ціхі.
Той час убачыць мая, Ад сэрца ўдзячнасць шлем
Калі вячэрняя зара сваю
На клёнах дагарае! Мы віцебскім ткачам!

Так прайшла СТАЛАСЦЬ

КАЛІ чалавека захопіць гарачая справа, ні пра што іншае ён ужо думаць не можа. Так было і з Аняй. Прышла ў цэх і вырашыла: «Буду працаваць так, каб прызвішча Ганны Хаванскай не сыходзіла з чырвонай дошкі».

Смелае, магчыма нават дзёрзкае жаданне для дзяўчынкі, якая толькі што скончыла школу ФЗН. Але хто ведаў Аню, той верыў, што свайго яна даб'ецца.

Ані не было 16 год, калі яна паступіла ў школу ФЗН пры Віцебскай фабрыцы імя Клары Цэткін. Майстры прарочылі:

— З гэтай шустрай дзяўчынкай выйдзе добрая работніца.

Светлавалася, зграбная, яна адразу спадабалася работніцам сваёй дзелавітасцю, разважлівасцю, настрымнай прагай да ведаў. Дאпытлівасць не пакідала дзяўчыну: яна займалася на курсах «За авалоданне тэхнік», наведвала школу рабочай моладзі.

— Хіба табе не надакучыла вучэнне? — часам пыталіся яе.

Яна адказвала проста:

— Калі не назапашваць веды цяпер, у маладосці, то калі ж яшчэ?

Аня прагна імкнулася ўсюды паспець, пра ўсё даведацца. Яна была камсамолкай, рэдактарам насценгазеты. Ішоў час, калі ў краіне ўпершыню пачаўся магутны рух рабочых за павышэнне прадукцыйнасці працы. На фабрыцы разгарнулася спарборніцтва за абслугоўванне не чатырох, а большай колькасці машын. Разам са спрактыкаванымі трыкатажніцамі, як Попель, Сарачынская, Хадыка, пачала абслугоўваць шэсць, а потым восем станкоў і Аня. А неўзабаве стварылася на фабрыцы першая камсамольска-маладзёжная брыгада шматстаночніц. Маладыя, з запалам, яны любілі песні і жарты, але калі гутарка заходзіла аб справе, рабіліся сур'ёзнымі. На фабрыцы іх называлі «брыгадай курносых». Брыгадзірам была Аня Хаванская. Як перадаваю работніцу, яе к дваццацігоддзю фабрыкі ўзнагародзілі Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

...Майскае сонца хілілася к захаду. Скончылася змена. Аня ехала дамоў. На адным з прыпынкаў у трамвай села шумная група школьніц з белымі стужкамі ў валасах, з букетамі яркага бэзу. Ішлі выпускныя эк-

замены — і перад дзяўчатамі адкрывалася сонечная дарога ў жыццё.

— Чулі, дзяўчаты? Саша пасылае дакументы ў маракондае, — паведаміла адна.

— А я ў геалагічны, — цвёрда адказала другая.

Аня слухала назвы інстытутаў: геалагічны, медыцынскі, хімічны... Але ніхто не назваў тэкстыльнага.

«Чаму? — з крыўдай думала яна. — Хіба толькі спецыяльнасць геолога цікавая?» Хацелася сказаць дзяўчатам, што ў любой справе можна знайсці «жывінку», любую спецыяльнасць зрабіць цікавай, калі аддацца ёй усёю душой.

Уздыхнуўшы, яна паглядзела на шчаслівыя маладыя твары. Ёй не давялося скончыць школу і паступіць у інстытут. Не давялося таму, што ў сям'і было дзевяць дзяцей; працаваў адзін бацька.

...Ранішняя змена канчалася, калі Аню паклікалі да начальніка цэха. «Што здарылася?» — думала яна.

У канторы Аня застала старшыню цэхкома Іду Мацэвіч. Ветліва прывітаўшыся, яна запытальна паглядзела на Іду.

— Вось што, Аня, — пачаў профсаюзны вожак, — думаем паслаць цябе ў Маскву, у акадэмію лёгкай прамысловасці. Прыдзецца лета павучыцца, выкладчыкаў прымацуюм.

Вучыцца? Ані здалася, што ў яе вырастае крылле і што яна ўзлятае высока-высока. Як скрозь туман, да яе даходзілі словы:

— Трыкатажніца ты добрая, а веды нікому не пашкодзяць. Згодна?

— Вядома, згодна!..

Так адкрылася другая старонка ў жыцці Ані Хаванскай. Праўда, радасных радкоў было ў ёй мала. Праз год, калі акадэмію ліквідавалі і Аня ўлілася ў дружны студэнцкі калектыў Маскоўскага тэкстыльнага інстытута, пачалася вайна. Чорны бар'ер аддзяліў Аню ад родных і блізкіх. Горкая складка лягла ў кутках губ. Вайна! Разам з іншымі студэнтамі Аня абараняла сэрца Радзімы—Маскву. Медаль «За абарону Масквы» — памятку аб тых цяжкіх, але сумленна пражытых днях — і зараз захоўвае Аня.

Гады вучобы, поўныя цяжкасцей і нястач, засталіся ззаду. Адразу пасля вайны Аню ў ліку чатырох студэнтаў інсты-

тута камандзіравалі на практыку ў Германскую Дэмакратычную Рэспубліку. Толькі ў лютым 1947 года яна абараніла дыплом і вярнулася ў Віцебск. Вайна вырвала з яе сям'і траіх братоў...

...Зноў трамвай вёз яе па знаёмых і ў той жа час цяжка пазнавальных месцах. Не адрываючыся, яна глядзела ў акно на паранены вайной родны горад.

Другі раз у сваім жыцці Аня пераступала парог фабрыкі: першы раз, 13 год назад, малодчай, поўнай самых прамяністых надзей дзяўчынкай, і цяпер — пасталелым, умудроным жыццём і ведамі спецыялістам.

— Прыдзеца вам, Ганна Стэфанаўна, — сказаў ёй дырэктар фабрыкі «КІМ», — узначальце мантаж катоннага цэха.

Ганна Стэфанаўна ведала, што стварыць цэх, калі па сутнасці і памяшканне не адноўлена, — задача нялёгкая. Яна думала: мала мець абсталяванне, трэба яшчэ мець людзей, якія ведаюць катонныя машыны. А дзе іх узяць? Аня ўпарта стралянула галавой, нібы адганяючы дакучлівыя думкі.

— Асвоім, — упэўнена прамовіла яна.

Усё гэта стала нам вядома да знаёмства з Ганнай Стэфанаўнай. Пра яе гаварылі:

— Хаванская — сумленны работнік. Як начальнік цэха — дзелавая, патрабавальная. Цэх працуе выключна рытмічна, — так характарызаваў яе галоўны інжынер камбіната.

— Карыстаецца аўтарытэтам сярод калектыву інжынераў і тэхнікаў, вялікай павагай сярод рабочых, — сказаў сакратар партыйнага камітэта фабрыкі.

...Вось і катонны цэх. Шмат святла, паветра. На шырокіх катонных машынах адразу вяжацца больш двух дзесяткаў панчоў. За машынамі спакойна сочаць катоншчыцы ў сініх камбінезонах і каларызных касынках. Яны пільна назіраюць за вязкай панчоў. Вялікае майстэрства заўважыць абрыў, а галоўнае — здолець зноў адзець на машыну панчошу, калі яна сарвецца, інакш будзе брак, а з ім перавыдатак сыравіны, невыкананне плана і іншыя немінучыя беды.

Па цэху праходзіла жанчына сярэдняга росту, з мяккім, крыху стомленым тварам.

— Скажыце, калі ласка, дзе знайсці начальніка цэха тав. Хаванскую?

— Я — Хаванская, — адказала яна. — Пройдзем у кантору.

Але начальніку цэха нельга сядзець у канторы, яна кожную хвіліну патрэбна ў цэху. Усе ідуць да яе за парадамі. У кантору зайшла тэхнолаг Р. З. Трацякова.

— Зірніце, Ганна Стэфанаў-

Камсамолка-катоншчыца панчошна-трыкатажнай фабрыкі «КІМ» Кацярына Сяргееўна Рэўтава. Зменныя нормы выконвае на 130—135 прац.

Фота Н. Сівакова.

на, на новы контур, — папрасіла яна, расцягваючы палатно.

— Можце працаваць, — дала згоду Хаванская.

— Не паспяваем за модай, — смеючыся, заўважыла яна: — то чорная пятка ў модзе, то карычневая, то контурная, то ромбікамі, то са стрэлкай, то панчохі-гольф з гумкай. Бяда з нашымі братам — жанчынамі! Хочам усё мадней апранацца. Кожны новы варыянт трэба асвоіць. Ёсць у нас старшы майстар Аляксандр Нікіціч Вішнеўскі. Вось пра каго трэба напісаць: у ім сапраўды сабраная ўся рабочая кемлівасць. Шмат дзельных, светлых думак падказаў нам Аляксандр Нікіціч. Ён са сваімі памочнікамі Канстанцінам Ложачкіным і Канстанцінам Хлапцовым, з тэхнолагам цэха Р. Трацяковай распрацоўваюць тэхналагічны працэс кожнага новага віду панчоў. У кожным пачынанні ў нас удзельнічае калектыў.

Яна мякка ўсміхнулася, твар памаладзёў:

— Катонны цэх пачаў працаваць з 1 снежня 1948 года. Скажу па сакрэту: мы не здолелі б так хутка асвоіць катонныя машыны, калі б не каштоўныя парады рабочых.

І аб чым бы ні гаварыла Ганна Стэфанаўна, на першым плане ў яе рабочы калектыў. Яна з тых кіраўнікоў, якія не хапаюцца за ўсё самі, а ўмеюць прыцягваць да вытворчага жыцця спецыялістаў і радавых рабочых.

Першыя гады катонны цэх не спраўляўся з заданнем.

— Надакучыла плесціся ў

хвасце, — гаварылі катоншчыцы.

— Усім абрыдла, — сказала Хаванская. — Давайце падумаем, як паправіць справу. Не будзем брацца за многае. Няхай кожная катоншчыца здасць заўтра на адну панчошу больш, чым сёння. Гэта можна?

— Можна!

З'явілася маланка. У ёй гаварылася: «Катоншчыца! Калі ты здасі сёння на адну панчошу больш, чым учора, цэх выйдзе з прарыву!»

Катоншчыцы вучыліся, удасканалі сваю кваліфікацыю, і цэх паступова дабіўся выканання норм выпрацоўкі.

Жыццё ставіла ўсё новыя задачы. Дзяржаўныя інтарэсы патрабавалі па-гаспадарску адносіцца да сыравіны. Партыйная і профсаюзная арганізацыя цэха разам з начальнікам пароліліся з рабочымі. Кожны выказаў сваю думку, і ўсе сышліся на адным: недавязаныя панчохі з-за абрыву або браку трэба зноў надзяваць на машыну і дарабляць. Адыходы скараціліся ўдвая, палепшылася гатунковасць. Кожная катоншчыца прызвычалася дарабляць усе абрывы, якія магчыма. Пачалі здаваць пражу і прымаць гатовую прадукцыю па вазе, Пачалося спаборніцтва за эканомію сыравіны.

— За апошнія тры з паловай гады цэх даў больш паўмільёна пар панчоў звыш плана, — гаворыць Ганна Стэфанаўна, — а на звышпланавую прадукцыю мы не атрымліваем ніводнага грама сыравіны. Усе паўмільёна пар панчоў мы звязалі з

сэканомленай сыравіны. Я кажу мы — значыць увесь калектыў і ў першую чаргу касцяк цэха — перадавыя катоншчыцы Галя Маёрава, Яня Багданава, Каця Рэўтава, Рая Дашкевіч, сёстры Таня і Маня Селюценкавы, Надзя Ліскова, Ліда Макарава, Зіна Брэшчанка, Рая Лаўрэнава, Дзіна Ларыёнава — усе яны працуюць у лік апошняга года шостага пяцігодкі.

Ганна Стэфанаўна расказвае аб работніках з натхненнем, па-матчыну цёпла. Усе катоншчыцы выраслі на яе вачах. Фабрыка, цэх сталі для яе роднымі.

Цэх лічыцца адным з перадавых. У 1955 годзе катоншчыцы ўвесь год трымалі пераходны чырвоны сцяг фабрыкі, у мінулым годзе ён быў у іх шэсць месяцаў, з красавіка гэтага года сцяг зноў у іх.

У спаборніцтве ў гонар 40-годдзя рэспублікі катоншчыцы ідуць уперадзе. Яны абавязаліся выпусціць звыш плана 40 тысяч пар панчоў, закончыць гадавую праграму да 29 снежня.

— Сваё абавязацельства мы выканалі, — упэўнена гаворыць Ганна Стэфанаўна. — Ужо цяпер наш калектыў дае прадукцыю ў лік верасня!

Збылося прароцтва майстра школы ФЗН: з гэтай шустрай дзяўчынкі выйшла не толькі добрая работніца, але і ўмелы кіраўнік вялікага рабочага калектыву.

Н. МАКСИМОВА

г. Віцебск.

Аб чым шумеў лес...

АЛЁШКА-АТАМАН — так прызвалі мы пры першым жа нашым знаёмстве свайго камандзіра — Алену Фёдаруўну Колесаву. Але пазней мы рэдка называлі яе так. Гэта імя вызначала яе вельмі пазярхоўна і аднабакова. Лёля была чалавекам вялікай, строгай і пяхчотнай душы. Часам людзі падпарадкоўваюцца «начальству» толькі з прычыны дысцыпліны. Мы ж прызналі яе ўзначаленне над нашай дзявочай групай з першай жа хвіліны і ад усёй душы.

Тоня Лапіна, адна з нашых сябровак, сказала аднойчы, што ў нашай Лёлі вочы «міла-строгія». Гэта было правільна. Калі бывала нам цяжка, так цяжка, што ўжо, здаецца, і канец прышоў, — гэтыя вочы выказвалі і спачуванне і загад трымацца. Цяжка? — Але ж усім цяжка. Але мы ўсе разам. — Ну, а паколькі разам, то, значыцца, вытрымаем!

...Я блукаю па лесе, шукаю месца нашага былога лагера. Сэрца забілася мацней, як толькі выйшла я на гэты ўзлесак, да гэтага выгіну дарогі, да гэтай вась зялёнай, звінчай ад гарачыні палыны. Вунь, глыбей у лесе, відаць і рэшткі «кладак», — падобныя да масткоў, якія мясцовыя жыхары насціляюць тут на гразкіх месцах.

І нават, здаецца, усё тыя ж сцэжкі! Выратоўчыя сцэжкі, узнікаючы светлымі стужкамі ў начной цемры, яны прыводзілі нас у свой лагер, яны былі для нас, як парог роднага дома.

Мне, правёўшай у лясах трыццаць тры ваенныя месяцы, можна было б запомніць шмат падобных месцаў. Але гэта — адзінае. Гэта месца нашага прызначэння на парашутах у адну непраглядную вясеннюю ноч. Гэта месца, дзе пакінулі мы невысокія ўзгорачкі зямлі, аддаўшы апошняе ўшанаванне тым, хто аддаў Радзіме ўсё, што мог, і само жыццё. Тут пахавалі мы Зіну Марозаву, Тасю Аляксееву, Таню Вашчук, нашу мілую «Рыбачку» — Тому Маханько. Тут засталася і яна, наш камандзір, наша дарагая сяброўка Лёля Колесава.

...Набегла воблака і закрыла сонца, і адразу сумна стала ў лесе. Лес. Ён быў нашым сябрам, нашым саюзнікам. Ён укрываў нас ад ворагаў. Ён саграваў ля кастра, аддаваў нам усё, чым толькі быў багаты летам і ранняй восенню.

Але калі ледзяныя вятры прадзьмувалі яго наскрозь, калі мяцеліцы намяталі непразныя гурбы, — ён ужо мала чым мог дапамагчы нам... А імяна ў гэты час вораг пачынаў сціскаць нас кальцом смерці. Гэта было кальцо агню, голаду і холаду. Гэта было тое агіднае, ні з чым непараўнае, што называлася «блакадай».

Агонь быў такі, што калі б праз шасейную дарогу, праз якую мы пазіны былі прарывацца праз гэта кальцо, працягнуць нітку, — яе абарвала б кулямі. Голад прымушаў нас рабіць такія ўчынкі, на якія мы ніколі не згадзіліся б у іншы час. Так з'елі мы нашага рахманага шэрага каня Ваську, які верай і праўдай служыў нам, цягаў кулямёт і ўсе іншыя цяжары. І гэта было выратаваннем на некалькі дзён. Бывала

так, што ад голаду кружылася ў галаве, аспыніцца, сесці ці легчы было нельга, — адзіным выратаваннем ад холаду быў рух. Мы не маглі распаліць вогнішча. Над намі ўвесь час тарахцела праклятая «стрыказа» — нямецкі самалёт-разведчык. Пры паяўленні нават маленькага дымку ён выклікаў па рацыі бамбардзіроўшчыкаў. А тое, што было на нас надзета, пераставала ўжо саграваць цела, таму што мы не здымалі з сябе адзежу па месцы і больш. І ўсё мы цягалі на сабе: і боепрыпасы, і вінтоўку, і пісталет ля пояса або за галынішчам бо-таў. І ўсё гэта мы вынеслі. І блакаду прарывалі, і ворага білі. І баяўся ён нас...

...Лес за прайшоўшыя шаснаццаць год, вядома, змяніўся. Тоненькія дрэўцы сталі буйнымі, а побач з імі ўзнімаецца маладняк, якога тады і на свеце не было. Затое старыя сосны — усё такія ж... І здаецца мне, што і яны пазналі мяне і ківаюць мне сваімі велічнымі, ганарова ўзнятымі галовамі.

Па лускаватай кары павольна сцякаюць празрыстыя кроплі. Магчыма гэта не смала? Магчыма гэта загусцеўшае сонца? Вунь колькі яго там, наверху, у зялёнай хвоі. Там вось яно і ператвараецца, напэўна, у гэты пахучы янтар... Ад пышных кветак, бялеючых на краі нізіны, плывуць цёплыя хвалі, дыхае хвоя, дыхаюць лісці, дыхаюць травы і ад гэтага кружыцца галава. Светлаблікітныя кветачкі глядзяць на мяне сумна, глядзяць настойліва адусюль. Быццам ім штосьці трэба ад мяне. Ах, вось яно што! Мы ж параўноўвалі з імі блакітныя вочы Лёлі. Так... Я сёння ўвесь час думаю пра яе. Так вось і здаецца, што ў доўгім прасвеце паміж высокімі стваламі пакажацца стройная дзявочая постаць, што імкліва аддаляецца. Вось зараз яна павернецца і нават здалёку я ўбачу мільгнўшы прамень усмешкі на мілым твары і развітальны ўзмах рукі.

...Колькі часу я тут? Гадзіну? Дзве? Не ведаю... Лес шуміць сваімі вяршынямі і ўсё расказвае, расказвае... А я сяджу і слухаю, слухаю... Слухаю і занава перажываю ўсё перажытае...

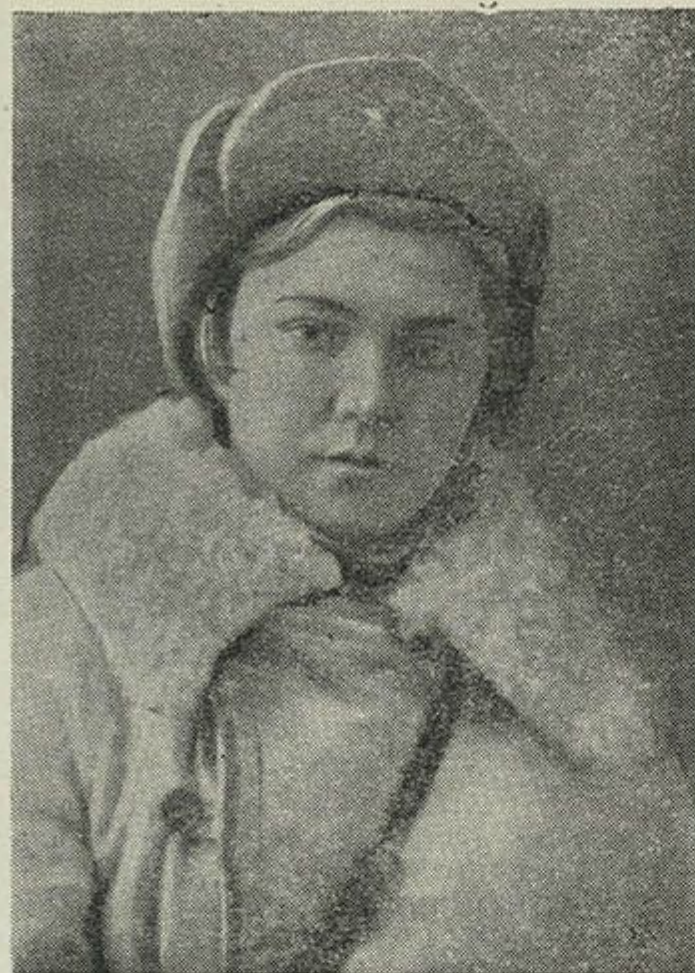
Сірэны машын на неасветленых маскоўскіх вуліцах. Вобмацкам знойдзеныя дзверы. Размова ў ЦК ВЛКСМ і радасна трывожнае хваляванне. Мы з Зінай Марозавай — маёй сяброўкай па інстытуту, накіроўваемся на фронт, нашы заявы прыняты.

Потым збор ля кінатэатра «Калізей». Пад'ехаў грузавік і з кабінны выйшаў камандзір нашай часці. Мы тады бачылі яго ўпершыню, а ён пачаў гаварыць з намі так, быццам ведаў усіх даўнымдаўно. Але размова гэта была кароткая. Ён запрасіў нас у машыну і сказаў:

— Уладжвайцеся як зручней.

Мы тады прынялі гэта за жарт. Мы не ведалі, як ездзіць у грузавіку з адчыненым кузавам на вялікіх адлегласці.

Тады, у кастрычніку 1941 года, пачаўся для мяне гэты шлях, які скончыўся толькі ў ліпені 1944 года. «Шлях

Алена Колесава.

ад «Калізея» да Навагрудка», як гавораць мае сябры. У Навагрудку партызанскія атрады злучыліся з рэгулярнымі часцямі Савецкай Арміі, якія пераможна рухаліся на Запад. Можна было вярнуцца ў свой інстытут фізічнай культуры, закончыць яго і пачынаць новае жыццё.

А ў тую асеннюю раніцу мы ехалі ў трасучым кузаве грузавіка, стоячы, трымаючыся адна за адну. Мы спявалі, смяяліся. Але ў глыбіні душы білася чаканне новага, невядомага і такога адказнага, якога яшчэ не было ў жыцці. Мы ж ехалі ў сваю часць, на фронт! Ці змагу? Ці спраўлюся? Ці зраблю я тое, што трэба ў тую самую цяжкую, магчыма, апошнюю сваю хвіліну?

Часць размяшчалася ў лесе. Мы пад'ехалі да нейкага дома. На ганку паказалася светлавалосая дзяўчына.

— Здарова, дзяўчаты, з прыездам! — крыкнула яна нам весела. І ад гэтых простых і звычайных слоў, і ад яе ветлівай усмешкі адразу стала неяк усё прасцей. Гэта і была яна, Лёля Колесава, камандзір групы дзяўчат. У часці яна была ўжо «старажылам», — яна прыбыла на дзень раней за нас. Яна пазнаёміла нас з усімі парадкамі. Змясцілі нас усіх дзесяцярых у адным пакоі. У першы вечар доўга не маглі заснуць, кожны расказваў пра сябе, дзе хто вучыўся, дзе хто працаваў. Колесава была настаўніцай пачатковых класаў 47 школы Фрунзенскага раёна Масквы і старшай піянерважатай.

На другі ж дзень пачаліся заняткі. Мы вучыліся страляць, кідаць гранаты, разбіраць, збіраць і чысціць вогнестрэлную зброю. Але ўсе нашы помыслы паглынала тады «ўзрыўная справа». Самой зманціраваць міну, самой яе закласці і пераканацца ў тым, што яна дзейнічае! Ды нам проста пашанцавала, што мы сюды трапілі!

З першых жа нашых крокаў мы заўважылі, што нам добра ўсім разам. І Лёля ўвесь час клапацілася аб тым, каб нас не разлучалі. Калі, вяртаючыся з задання, мы спалі пад дахам, а ў памяшканні, адведзеным для нас, не

хапала ложкаў, — мы спалі па двое, — толькі б нікому не ісці кудысьці ў другое месца. І ўсё ў нас было разам. Ежу ўсю складалі «ў агульны кацёл», і ўсё атрымлівалі пароўну. І паклажу, што цягалі на сабе: боепрыпасы, прадукты і ўсё, што было патрэбна, таксама дзялілі пароўну.

У лясх Падмаскоўя, у раёне Старой Рузы, пад Балакаламскам мы «выкурвалі» гітлераўцаў з дамоў, мініравалі дарогі, па якіх праходзілі варожыя эшалоны, выконвалі заданні па разведцы. Мы рабілі ўсё вельмі старанна і з першых жа нашых крокаў пераканаліся, што сярод нас няма баязлівых. Але мы гэтым ніколі не ганарыліся і не пераймалі бесшэбашных ваяк, якім сам д'ябал не брат. Мы заставаліся самі сабой. Мы заўсёды чыста мылі падлогу ў памяшканні, дзе спыняліся. Дагаварыўшыся аб усім з начальнікам гаспадаркі і кухарам, мы гатавалі да трох гадзін раніцы і падрыхтавалі для ўсёй часці сапраўдны хатні пачастунак у дзень 7 лістапада. За хатнія катлеты са смажанай бульбай і пірагі мы атрымалі падзяку ад усіх байцоў і камандзіраў.

Пад Новы год мы прыбралі ёлку. «Цацкі» адпавядалі часу: гранаты, патроны, каўбаса, нарэзаная кружочкамі, і інш.

У красавіку 1942 года наша камсамольская сям'я стала больш дарослай: Лёлю Колесаву, Тоню Лапіну, Зіну Марозаву і мяне прынялі ў рады Камуністычнай партыі. Атрымліваць кандыдацкія карткі мы ездзілі ў палітаддзел часці, размешчаны тады ў лесе.

Мы выязджалі з часці на аэрадром, каб потым ляцець на нейкае новае тады яшчэ невядомае нам заданне. Нас праводзілі ўсе. Кожны хацеў нам штосьці сказаць, штосьці падараваць на памяць. Мы спявалі і смяяліся. І калі мы перафразіравалі песню: «Вы о нас, ребята, не грустите, мы придем с победой назад!» — хлопцы не пакрыўдзіліся і самі падхапілі такі прыпеў. Мы і не ведалі, што нас так любілі ў часці. Нас там называлі: «нашы калёсікі» — паходзіць ад прозвішча нашага камандзіра.

Галоўнай рысай у характары нашай групы былі клопаты аб яе воінскай чэсці. Мы, як гаварыла наша Лёля, павінны былі весці агонь толькі на паражэнне ворага.

Пасля бою ў раёне Сухінічы ўвайшоў ва ўжытак выраз «Дзявочы фланг». Нашаму атраду прышлося стрымліваць націск нямецкага дэсанта, які рваўся на выручку свайму гарнізону, асаджанаму нашымі войскамі. Абарону на краі вёскі злева занялі мы, а справа — узвод савецкіх байцоў-разведчыкаў. Фашысты лезлі напрам, стралялі з кулямётаў, з аўтаматаў, білі з мінамётаў.

— Ну, як вы тут? Трымаецеся? — спытаў падпаўзаючы палітрук армейскага падраздзялення.

— Вы б лепш за сваімі хлопцамі паглядзелі, — адказала Лёля, не адрываючыся ад кулямёта.

Два дні трымалі мы гэты важны рубж, пакуль не падышлі часці Савецкай Арміі. Абодва флангі не ўступалі адзін аднаму ні ў храбрасці, ні ва ўпартасці. А гітлераўцаў улажылі ў снезе не менш чатырох соцень.

Так наша спайка, дружба, празераныя ў баі, рабіліся ўжо традыцыяй нашай

маленькай групы, яе якасцю, аб якой цяпер ведалі ўсе.

Пазней, калі мы былі ўжо ў беларускіх лясх, камандзіры партызанскіх атрадаў «перацягвалі» нас да сябе. Гаварылі, што нам лягчэй будзе, што яны вызваляць нас ад гаспадарчых клопатаў і ад дзяжурстваў, што нам застанеца толькі выконваць заданні. Што дзяўчатам, маўляў, цяжка пераносіць такія ўмовы.

Лёля наша адказвала ім, што дзяўчаты прыйшлі на вайну не шукаць для сябе больш лёгкіх умоў, а біць ворага і што яны здолеюць біць яго не горш за мужчын.

Мы былі з ёю цалкам згодны. Мы ведалі, чаму нас так усе клічуць. «Працаваць» мы ўмелі, а жанчыны-дыверсанткі маглі часам зрабіць больш, чым мужчыны, таму што не так кідаліся ў вочы фашыстам.

Каб весці рэйкавую вайну, патрэбна была не толькі храбрасць, але і ўменне. Падрыхнік жа, як і сапёр, — памыляецца толькі адзін раз у сваім жыцці. А немцы ўсё пільней ахоўвалі палатно чыгункі. Яны нават спілавалі ўвесь лес, які рос уздоўж лініі. Цяпер падысці не прыкметна можна было толькі або ў поўнай цемры або з якой-небудзь хітрасцю.

Вось бачым мы аднойчы, што Лёля апынулася як вясковая цётка. Яна сказала нам снедаць, яе не чакаць. Ёй трэба з'ездзіць у вёску. Села на веласіпед і паехала. Увечары вярнулася ажыўленая, але без веласіпеда. Мы пытаем, што з ёй? — Так, весела, вось і ўсё! Потым усё высветлілася. У той самы дзень яна выканала адважную дыверсію, узарвала поезд з адзінаццаці платформ з танкамі.

Веласіпед яна пакінула ў знаёмай калгасніцы ў вёсцы. А сама, загартушы тол у анучы, падобна да дзіцяці, пайшла ў напрамку да станцыі. Ахова была расставлена ўздоўж усёй лініі. А палізу станцыі немцы адчувалі сябе смялей і там ахова была слабей. Злева стаяла пуцявая будка, недалёка працавала рамонтная брыгада. Вось тут, як здалосся Лёлі, аховы не было. Па лузе хадзіла жанчына і збірала шчаўе.

— Бяжы хутчэй адсюль, тут зараз адбудзецца выбух, — сказала ёй Лёля. Жанчына пабегла. А Лёля ўзнялася на палатно, разгрэбла пясок пад рэйкай, заклала міну і толькі адагнула на верх рэйкі кантактныя правадочкі, як убачыла вартавога на другім баку палатна. Ён прыхінуўся да насыпу і драмаў, але вінтоўку трымаў моцна.

Тут пачуўся шум цягніка, які набліжаўся да станцыі. Лёля кінулася з палатна і — бягом да лесу. А пра вартавога падумала: «Цяпер прачнецца проста ў раі!»

Выбух быў аглушальны. Калі, аддыхаўшыся ў лесе, Лёля вярнулася ў вёску, — насустрач ёй ішлі тры паліцаі.

— Хто такая? Адкуль ідзеш?

— З Барысава я, сястру прыйшла правядаць хворую.

— А што нясеш?

— Махорку і крыху мыла.

— Ну, давай закурыць!

Лёля адсыпала ім махоркі. Яна прадугледзела і такі выпадак.

Паліцаі сказалі ёй, каб у лес не хадзіла, там цяпер поўна партызан і што там «баба з ордэнамі». І што хутка гэ-

тую бабу зловіць і выражуць ёй ордэны на спіне. — За Лёліну галаву, як было паведамлена ў нямецкім загадзе, аб'яўлялася ўзнагарода ў 30 тысяч нямецкіх марак. А ордэн Чырвонага Сцяга ў Лёлі сапраўды быў. Яна і яшчэ некалькі нашых дзяўчат былі ўзнагароджаны ў студзені 1942 года.

Лёля падзякавала паліцаям за папярэджанне і спакойна працягвала свой шлях. Але веласіпед ёй прыйшлося пакінуць, — паліцаі ўсё нешта разнюхвалі і трэпцяца ім на вочы больш не трэба было.

Пасля гэтага наша група спусціла пад адхон яшчэ тры варожыя эшалоны з боепрыпасамі. Наогул у нас «баявы рахунак» быў добры, як гаварылі партызаны з іншых атрадаў. Сумесна з іншымі групамі мы зрабілі яшчэ сем дыверсій на чыгункі.

Потым мы грамілі паліцэйскія пункты і воласці, — шэсць раз. Седзячы ў засадае на бальшаку, за тры прыёмы забілі тры дзесяткі гітлераўцаў, спалілі аўтамашыну. Яшчэ некалькі машын падарвалі на грунтовых дарогах. А ў машынах былі боепрыпасы, зброя, сядзелі фашысты.

У верасні 1942 года партызанскія атрады Свістунова, Ізоха і наша група арганізавалі сумесны разгром нямецкага гарнізона ў вёсцы Выдрыцы. У нас з немцамі з гэтага гарнізона былі свае рахункі, — яны захапілі двух нашых сябровак: Тоню Лапіну і Сашу Лісіцыну, калі тыя ішлі для ўстанаўлення сувязі з іншымі атрадамі партызан. Мы тады толькі што вярнуліся з задання, хадзілі мініраваць дарогі. І кіраўнік аперацыі не раіў нам удзельнічаць у ёй. Але Лёля ўсё-такі пайшла. Яна зазірнула ў наш будан і сказала:

— Да пабачэння, дзяўчаты!

— Ты куды ідзеш?

— Ды так, прайсціся хочацца, — а сама паймчалася даганяць атрад.

Бой пачаўся на світанні. Партызаны акружылі вёску з трох бакоў. Ужо было забіта шмат і паліцаяў і немцаў. Тыя, хто застаўся, кінуліся ўцякаць. Лёля ў групе партызан вяла агонь ім наўздагон. І вось ужо бой падыходзіў к канцу і ўжо відаць яго зыход. Лёля паднялася і кінула гранату ў прабягаўшых немцаў. Пачуўся выбух. Але ў той момант, калі Лёля паднялася, яе ўбачыў фашысцкі снайпер, які сядзеў ва ўкрыцці. Ён даў чаргу з аўтамата і Лёля ўпала з прастрэленымі грудзямі.

Па ўсяму партызанскаму ланцугу пранеслася: «Лёлю забілі!» Гэта паслужыла сігналам да бязлітаснага разгрому варожага гнязда. Фашысты былі знішчаны ўсе да аднаго.

Так не стала нашага Лёшкі-атамана, нашай дарагой, нашай любімай Алёны. Нас, дзяўчат, засталася пяць чалавек. Мы працягвалі барацьбу ў складзе іншых дыверсійных груп, пакуль яны не злучыліся з часцямі Савецкай Арміі.

Нядаўна мне з таварышамі давялося пабываць у гарадскім пасёлку Крупкі, — туды былі перанесены астанкі загінуўшых герояў, якіх мы калісьці пахавалі ў гэтых месцах. Цяпер там, у скверы на гарадской плошчы, з'явіўся скромны помнік. Праходзячы спыняюцца, схіліўшы галаву. Яны чытаюць надпіс, што тут пахавана Герой Савецкага Саюза А. Ф. Колесава і яе баявыя сяброўкі. Сюды прыходзяць піянеры. Дарослыя

расказваюць ім аб жыцці, адданым у імя жыцця, у імя таго, каб яны не ведалі дымнага подыху вайны.

У вёсках Мігаўшчыне і Гарадзішчэ родна памятаюць дзяўчат-масквічак, якія спусціліся на парашутах у беларускі лес, каб біць нязваных чужаземцаў, прыйшоўшых паліць і рабаваць родную зямлю. У Крупках ёсць цяпер вуліца Колесавай, а ў раёне — калгас яе імя. Калі мы ехалі ў Крупкі, мы везлі з сабой букет бэзу. Але дарога была доўгая, і кветкі зазялі. Мы былі гэтым вельмі засмучаны. На адной з ціхіх вуліц гарадка я ўбачыла садок і ў ім — вялікі куст бэзу. Бэз толькі што пачаў распускаяцца. Яго буйныя, вільготныя гронкі нібы гарэлі мяккім бэзавым полымем, а нераскрытыя бутончыкі на канцах ірдзелі, як чырвоныя пацеркі.

У садзіку паролася ў градках пажылая, змрочная на выгляд жанчына. На маю просьбу прадаць некалькі галінак бэзу яна адказала як на найвялікшую абразу:

— Мы тут не гандлюем. І такі бэз не прадаюць!

Выгляд у мяне, напэўна, быў ужо вельмі засмучаны.

— А навошта вам бэз? — спытала яна.

Я ёй растлумачыла.

Не гаворачы ні слова, яна хутка паставіла лапату да сцяны і пачала ламаць

Дзявочы партызанскі атрад Алены Колесавай. У цэнтры — Алена Колесава, чацвёртая ў верхнім радзе — Ніна Флягіна.

самыя пышныя галінкі і складаць іх на лаўку. А потым яна згрэбла гэты пахучы букет і падала мне ў шырока расставленыя рукі.

— Вы б адразу сказалі, што гэта для Алены Колесавай, — сказала яна.

Н. І. ФЛЯГІНА

Ніна ТАРАС

У ДАРОЗЕ

Было знаёмства наша выпадковым.
Цягнік імчаў удалеч праз туман...
Настала ноч. Ён вёў далей размову:
«Скажы, як выглядаў той польскі пані!»

І я, успомніўшы астрагаў краты,
Закатаваных сёстраў і братоў,
Закураныя нашых сёлаў хаты,
Сказаць пра пана не знаходжу слоў.

І быццам не жыццёвыя ўспаміны,
А нейкі цяжка перажыты сон —
У словах нараджаліся карціны
Тых невыносных паднявольных дзён...

Пра беспрацоўных і дзяцей галодных,
Што па шляхах блукалі круглы год,
Пра шыбеніцы Навагрудка, Гродна —
Мой у няволі скованы народ.

І хоць не ўсё, што утрымала памяць,
Змагла сказаць у той вандроўны час,
Ды гавару:
— Цяпер мяркуюце самі,
Які быў пан — сапраўдны, без прыкрас.

II

Наранку за акном туман растаяў —
Бяжыць кудысь, мільгаючы, сасняк...
А ён глядзіць у вочы і ўздыхае:
«Маніць я не магу, я — сібірак...»

Прызнайцеся, ці любіце даволі
Радзімы нашай неабсяжнай шыр,

Зямлю у квецці, песні і раздолле! —
Тады, давайце, едзем у Сібір».

Мой дружа, я спрацацца не ўмею.
Навошта словы раскідаць дарма!
Чым дакажу, як я любіць умею,
Бо на пачуцці ж пашпарта няма.

Паехаць к вам — не супраць я, прызнацца,
Па гэтаму сумую кожны год...
Ды з нівай роднай як жа ўсё ж расстацца.
Калі на ёй расце яшчэ і асот!

Яшчэ не поўнасьцю сляды зацёрты гора,
Што сеяў пан па нашым па жыцці,
І вось таму, хоць нават самым скорым,
Да вас мне не даехаць, не дайсці.

РАМОНКІ

Ахапак рамонкаў,
Вяснянае ранне.
Бягу я насустрач к табе
На спатканне.

Трава — пад нагамі,
А ў небе — блакіты.
І жаўранак звонкі
Застыў па-над жытам.

Каймою — сцяжынка,
Дыванам палеткі...
Не вянуць
Расою абмытыя кветкі.

— Ну, вось, паглядзі —
На пялёстках расінка —
Рамонкі, рамонкі —
Каймою сцяжынка!

Каймою — сцяжынка,
Халодныя словы...
Завялі рамонкі
Мае ля дубровы.

* * *

Ад'язджаеш. Ну, бывай здаровы!
Ці сумуеш! Можна, нават не...
І нашто, не трэба! У дарогу
Павязі ты радасць ад мяне.

Рана зноў пайду знаёмай сцежкай,
Пагляджу на сад пажоўклы мой,
Толькі не сустрэну там усмешку,
Што страчала раннюю парой.

Але што ж! Няхай шуміць і б'ецца
З ветрам клён, апаўшы на зары...
Можна шчасцем тое і завецца,
Што не можна болей паўтарыць.

МЫ З МІЛЫМ РАЗМІНУЛІСЯ

Цвіце вясна-вясняначка,
Сінее небакрай.
Іду удаль паляначкай —
Мой мілы, сустракай!

Праходжу, аглянулася —
Слядочкі па расе...
Мы з мілым размінуліся
У ранішняй красе.

Адна, адна... Нібы у сне —
Жаўронак нада мной...
Аднак не размінуцца мне
Ні з сонцам, ні з вясной.

Пашталёў Алена Аляксандраўна Цярэшка ўручае газеты калгасніцы Мар'і Канстанцінаўне Пармон.

— А ці ведаеш ты вёску Віркова? — запытаўся ў мяне сакратар райкома партыі Фёафан Ігнатавіч Дзернушкоў і, падпісаўшы нейкі дакумент, пазіраў мне ў вочы, а я намагаўся ўспомніць, дзе ж тая вёска Віркова?

— Эх, зямляк, — уздыхнуў сакратар. — Не за гарамі, не за марамі Віркова, а тут недалёка, за Прысынкам, за бярэзнікамі, за Нёманцам Віркова.

І я добра ўспомніў тую палявую дарогу, якая вяла нас, камсамольскіх агітатараў, праз густыя бярэзнікі, праз духмяныя саснякі ў невялікую вёску яшчэ ў першыя гады калектывізацыі. Многа часу прайшло з той пары, многа перамен адбылося на свеце, але не перамяніўся зялёны кут за Нёманцам. У бярэзніку цёхкаюць салаўі, на лузе пахаджаюць буслы. Пазнаю родныя мясціны, успамінаю тыя сцежкі, якія вялі мяне да Віркова ў трыццатыя гады... Вунь за тым алешнікам пачнецца балота, дзе ў глыбокіх ямах, невялічкіх аеравых азёрах, нібы копанка, хлапчукі рукамі, кошыкамі, нераматамі лавілі ўюноў і карасёў. Камарыны звон плыў над млявым, ціхім балотам... А дзе ж яно? Можна не тая дарога нас вядзе? Не, дарога тая самая. Вунь жа Прысынак справа, от жа праз алешнік прайшлі, а балота няма. Густы шолых, водар маладога жыта плыве ў паветры. Чорныя тарфянікі роўнымі квадратамі разліняны: кукуруза расце. На шырокім полі, дзе цімафееўка і канюшына зазелянелі, пасецца чарада кароў. Няма балота... Далей, далей у сасняк. Зноў зялёны луг, рэчка Лоша, вёска Віркова... Дык хіба ж гэта Віркова? Не, гэта не Віркова! Тут жа тады стаяла маленькая старая вёска. А цяпер шырокія вуліцы, новыя домкі ў зеляніне садоў, над роўным тынам сплялі свае лапушыстыя голлі вішні, бэз і чаромха. Моцны духмян квецені вее ў твар з кожнага двара. Дастаў мой спадарожнік фотаапарат з чамаданчыка, нацэліўся на тыя домкі, а пасля ўздыхнуў, безнадзейна махнуўшы рукою.

ЗА САЛАЎІНЫМІ ГАЯМІ

Антон БЯЛЕВІЧ

— Тут мне няма чаго рабіць.

— Чаму?

— Дамоў не відаць, — адказаў ён. — Зялёныя гаі стаяць перад вокнамі.

— А вы гаспадароў дамоў сфатаграфуйце, — параіў яму малады чалавек, які, пачуўшы нашу размову, спыніўся ў засені бэзу.

— Дык і гаспадароў жа не відаць. Дзе ж яны?

— У полі, — коратка адказаў яму малады чалавек. У блакітных вачах яго свяцілася добрая ўсмішка. Рослы ён, ветлівы, светлы з твару. Здаравяк! «Пажыўшы тут ды падыхаўшы такім настоем зеляніны, адразу пасвяжэе, пахарашэе чалавек», — падумалася мне, калі ўбачыў я таго чыста апранутага жыхара калгаснай вёскі. Мы пазнаёміліся. Гэта быў сакратар калгаснай партыйнай арганізацыі Яўген Сцяпанавіч Пармон. Даведаўшыся пра мэту нашага прыезду ў Віркова, ён сказаў:

— Разумею. Так сказаць, здалёка хочаце ўзяць гісторыю Віркова? Разумею. Добра. Гэта можна. — Нейкі момант думаў Яўген Сцяпанавіч, а пасля ўсміхнуўся: — Тут недалёчка дзед адзін добры жыве. Сама гісторыя гэтай вёскі, так сказаць, недалёчка жыве. Пазаву я вам старога Козіча.

Мы прыселі на бярвеннях, якія ўжо былі апілованы і высокім ярусам ляжалі каля тыну. За тынам у вішняку стаіць яшчэ не зусім старая, добрая хата, а гаспадар ужо на нозы дом назапасіў бярвення. Характэрна адзначыць, што ў Віркова адзін перад другім, сусед перад суседам стараўся адгрукаць сабе найлепшы дом. Гэта адразу прыкмячаеш, як зойдзеш у вёску.

Праз хвілін колькі вярнуўся Яўген Сцяпанавіч Пармон.

Пайшлі да Юліяна Козіча. Сядзеў стары на лавачцы пад вокнамі і на жыта пазіраў. Адсырэла яно ў засеку за зіму, разагрэлася пад сонцам, набраклі зярняты, а над імі шустра, з піскам праляталі нахабныя вераб'і.

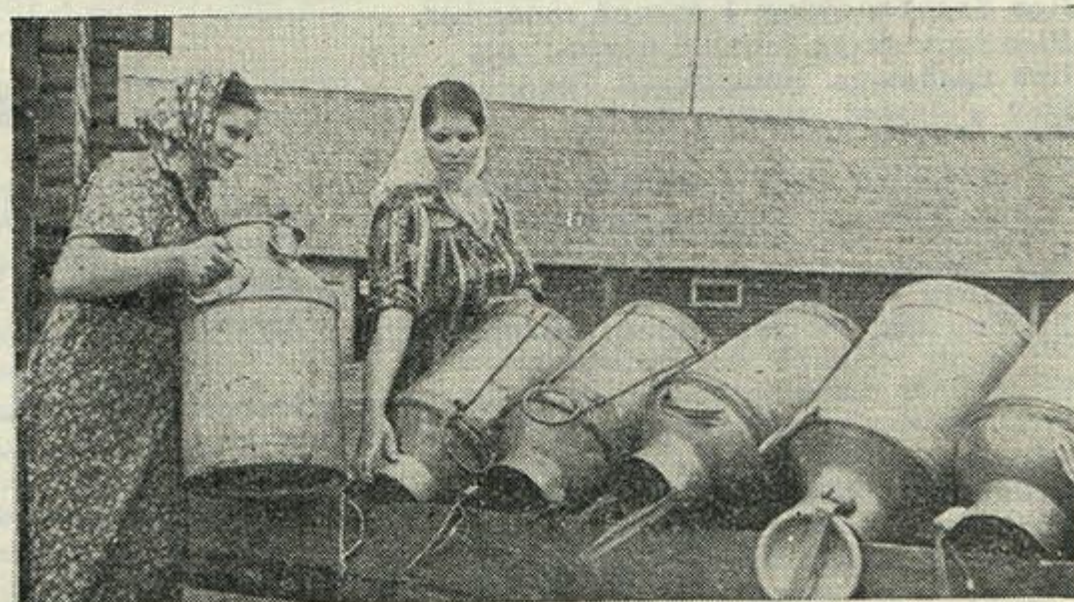
— Акіш! — махаў шапкаю стары. — А каб на вас... — і, убачыўшы нас, Юліян Козіч падняўся з лаўкі. Высокі, стройны, рухавы яшчэ чалавек. Стаяў ён занадта ўжо роўна і падцягнута, а калі зноў сеў на тую лаўку, таксама сядзеў, выпраміўшы плечы, пазіраючы перад сабою кудысьці далёка.

— Да жніва хопіць? — паказаў на жыта сакратар.

— А, сыночак... Дзіва што! — адказвала Надзея Рыгораўна, жонка Юліяна Козіча. — Колькі ж нам, старым, трэба, а тут гэтулькі добра насыпана... Да каляд хопіць.

— А калі ёсць прыварак, дык і хлеб цалейшы, — заўважыў стары. — Ячка ды кавалачак сала буханку хлеба вырачаюць.

Слухала жонка свайго разважлівага Юліяна і моўчкі згаджалася з ім. Ён ахвотна расказваў пра нажыткі-прыбыткі свае, пра тое, як хлеб за хлеб, сала за сала заходзяць у яго-

Лепшыя даяркі калгаса Зося Астрэйка і Зося Загаранская рыхтуюцца да даення кароў.

най гаспадарцы. Жонка стаяла на ганку каля новай хаты і слухала нашу размову.

— А вой, перастань ты ўжо хваліцца, — заўважыла яна. — У каго ж цяпер няма хлеба ды сала. І кароў і свіней трымаюць людзі. Ты б раскажы, як ты пазычаў боты вянцаца ісці ў царкву.

Юліян Козіч задумаўся, не спяшаўся расказваць пра тыя пазычаныя боты.

— Не пляці ты абы чаго, — звярнуўся ён да жонкі. — От выдумляе! Каму гэта цікава пра тое слухаць?

— А чаму ж? Раскажыце.

Паглядзеў стары Козіч на сакратара ды кажа:

— Сам жа ты добра пра ўсё ведаеш, Яўген Сцяпанавіч. Ты ж настаўнік і сакратар наш. А я хто? Вартаўнік. Калгасныя фермы вартую. Што могуць расказаць мне каровы? — хітравата ўсміхаецца Юліян Козіч. — А табе, Яўген Сцяпанавіч, кнігі многа цікавага могуць расказаць. Гавары, а мы паслухаем...

Яўген Сцяпанавіч Пармон пачаў даказваць Козічу, што ён, Козіч, сам можа напісаць кнігу пра сваё жыццё, што ён, так сказаць, гісторыя гэтай вёскі, што ён не адну сцежку-дарожку пратаптаў і не аднаго цара перажыў на сваім вяку. Слухаў уважліва настаўніка калгасны вартаўнік. Было відаць, што яму падабаецца слухаць усё тое, што гаворыць сакратар. Юліян Козіч яшчэ вышэй узняў галаву, пасвятлеўшымі вачыма глядзіць удалечыню, за тыя агароды, дзе пачынаецца зялёны луг. Аб чым задумаўся стары? Што ён бачыць у зялёнай далечыні? Можна ён бачыць гады свайго маленства, калі яшчэ панскі статак пасвіў між гаёў, між дуброў? Дзе ж яны, тыя дрымучыя пушчы, з якіх ласі выходзілі на рэчку Лошу?..

— От жывём мы з табой, Яўген Сцяпанавіч, у вёсцы Віркова, а чаму так вёска завецца, ведаеш? — раптам запытаўся Юліян Козіч у настаўніка. — Ага! Папаўся. Не ведаеш. А я ведаю. А як жа? Ведаю.

Настаўнік, можа, і ведаў гісторыю Віркова, але маўчаў, рабіў выгляд, што «папаўся», а гэта якраз і падагрэла старога, навяло яго на далёкія ўспаміны.

— Там жа, — паказаў ён за агароды, — дзе цяпер лугі, некалі ласы былі. Працякала ў лесе рэчка. Віры круцілі і пеніліся ў той рэчцы. Улезе неасцярожны чалавек пакупацца, а яго падхопіць плынь, панясе на вір, закруціць яго там і — памінай як звалі!.. Віры такія цёмныя ды глыбокія былі. Праўда, і рыбы там многа было. Карміла людзей рэчка. І баяліся яе, і паважалі яе. Пачалі тут першыя хаты людзі ставіць. Як вёску назваць, якое імя ёй прыдумаць? І чаго доўга думаць? Хай будзе вёска Віркова.

Стары расказваў, а мы слухалі яго.

— Гадоў шэсцьдзесят прайшло з таго часу, калі пасвіў я там статак пана Ёдкі. Багаты быў пан. Вёрст дзесяць адгэтуль, над самым Нёманам, каля Пясочнага стаіць і цяпер яшчэ замак пана Ёдкі.

Юліян Козіч нахмурыўся, злосць бліснула ў ягоных вачах пад выцвілымі бровамі.

— Дурні мы былі, нашымі рукамі высякаў Ёдка бары і дубровы. Голад гнаў зімою ў лес бярвенне ў ярусы валіць; голад гнаў вясною на раку бярвенне ў плыты вязаць. Гоніш тыя плыты па рэчцы Лошы, пасля па Нёмане, далёка ўжо родныя бары, чужыя, незнаёмыя ўжо сёлы, гарады, а ты гоніш плыты рэчкаю; смалою, сасняком прапахла твая світа, шапка; у крывавых мазалях, нібы тыя таркі, твае далоні, а ты гоніш плыты, у чужыя краіны гоніш золата роднага краю...

Ажно дрыжэў сумны голас Юліяна Козіча. Сумная, у глыбокім роздуме стаяла жонка Юліяна, старая Рыгораўна.

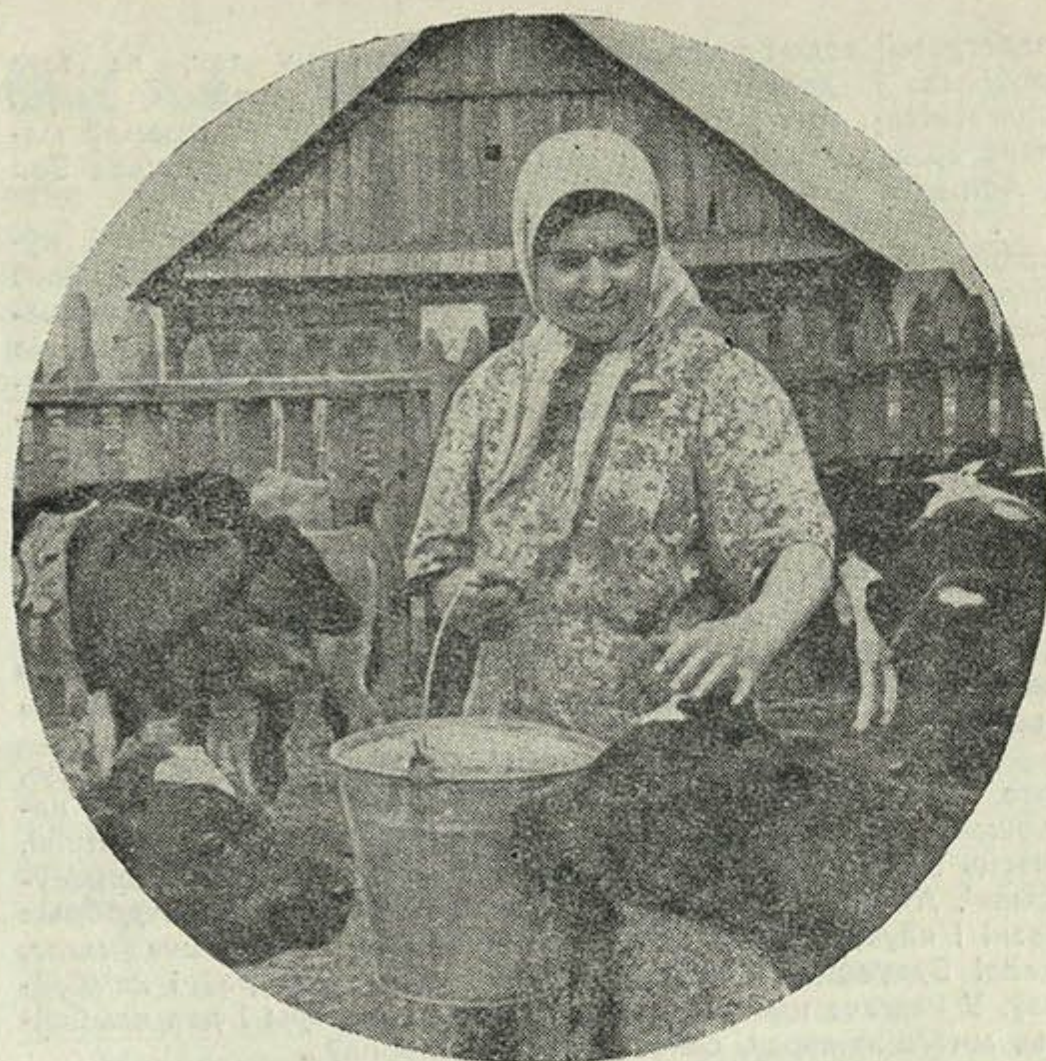
— А бацюхна, перастань ужо ты, Юліян, — спыняла яна старога. — Не пілуй ты майго сэрца. Выжылі і — добра...

— Выжылі! А як жа! Выжылі! — з нейкай асаблівай радасцю ўхапіўся ён за апошнія словы жонкі. — Выжылі і пажывём яшчэ! Пажывём, Надзейка! Сам ваяваў за сваё жыццё. Усе франты, праз усе войны прайшоў Юліян Козіч! — урачыста сказаў ён. — Во ў гэтых руках трымаў, сваімі вачамі бачыў ленінскі дэкрэт аб зямлі і міры...

І ён пачаў расказваць, які ладны кавалак зямлі адрэзала ад масіваў былога абшарніка Ёдкі, як пакрысе, патрошачку падымаўся, становіўся на ногі. Толькі сапраўднага разгону, вялікага росту не было яшчэ ў тыя суровыя і цяжкія гады.

— А потым пра калгасы загаварылі ў нас і ў хуткім часе яго арганізавалі. Пастарэў я. Скора восемдзесят год будзе за плячыма. Пра многае і забыўся, што тады было. Дзе ж ты ўсё ўтрымаеш у галаве.

— А бацюхна! — не сцяпела жонка. — Дык няўжо ты памаладзец хочаш? У сыноў ужо сыны жэняцца, дачкі замуж выходзяць, а ён памаладзец збіраецца.

Адна са старэйшых цялятніц калгаса Алена Антонаўна Вярбіцкая. Разам з Яўгеніяй Адамаўнай Лукашэвіч яна даглядае 66 цялят.

— Вось гэта праўда, — згаджаецца з жонкаю стары. — Сыны ў мяне знатныя. Магу пахваліцца сынамі. Яшчэ вунь калі, адразу пасля вайны Антон падпалкоўнікам прыязджаў. На граніцы з Манголіяй служыць. Можна ён і да генерала даслужыцца. А чаму ж? Можна даслужыцца. Многія навукі прайшоў мой Антон. Ваяваў добра. У ордэнах прыязджаў у Віркова. Толькі нашаму Аляксандру не давялося прыехаць дадому з вайны. Забіты на фронце. Таксама да афіцэра даслужыўся...

Юліян Козіч не дагаварыў, прыкмеціўшы, як раптам жонка павярнулася да акна... Ён адразу перавёў гутарку на свайго трэцяга сына, на Есіпа, які таксама «многія навукі прайшоў» і цяпер пад Масквою старшынёй калгаса працуе.

Развітаўшыся з добрымі людзьмі, мы выходзілі з іх ціхага, утульнага дворыка, а Юліян Козіч раіў нам заглянуць у кароўнікі і цялятнікі калгаса.

— Там жа маёй гадоўлі ёсць каровы, — радаваўся стары. — Пасвіў я кароў, даглядаў іх. Яшчэ летась быў калгасным пастухом. А сёлета ўжо... — і развёў рукамі, — сёлета ў адстаўку падаў. Не магу хадзіць далёка за статкам. Кароўнікі вартую.

... На шырокім зялёным майдане — жывёлагадоўчыя фермы. Новыя вялікія кароўнікі, цялятнікі стаяць наўкол таго майдана. У адкрытай загарадзе цяляты, а між імі пажылая цялятніца Вярбіцкая Алена Антонаўна. Поіць яна сваіх гадаванцаў, чысціць, а яны працягваюць да яе свае халаднаватыя і чыстыя, нібы люстэрчкі, мызкі. Алена Антонаўна вучылася, вопыт пераймала ў знатнай цялятніцы Яўгеніі Адамаўны Лукашэвіч. Яшчэ да вайны гадала, расціла Лукашэвіч цялят у калгасе. Скончылася вайна — зноў Яўгенія Адамаўна прыйшла ў праўленне калгаса.

— Даручы, старшыня, цялятак даглядаць.

— Калі ласка! — абрадаваўся старшыня. — Зрабіце такую ласку, паважаная Яўгенія Адамаўна. Даручаю.

Каму ж яшчэ, калі не ёй, гэтай шчырай, працавітай жанчыне, даручыць догляд цялят? І накормлены, і напоены, і сагрэты яны будуць пяшчотнай ласкаю праслаўленай цялятніцы. Цэлыя чароды кароў вырасціла ў калгасе Яўгенія Адамаўна. Ёй ужо семдзесят год, а яна не пакідае любімай справы. Маладых калгасніц вучыць, свой вопыт ім перадае. Разам з Аленай Антонаўнай Вярбіцкай даглядае старая калгасніца маладняк. Сотню цялят вырасцілі яны летась у калгасе. А сёлета яшчэ болей — сто дваццаць! Дык як жа не славіць шчырых рук гэтых працавітых жанчын!..

На тым жа зялёным майдане, каля кароўніка, мы стрэліся з перадавымі даяркамі калгаса. Камсамолкі Астрэйка Зося і Загаранская Зоя нядаўна сталі даяркамі, але праславіліся ўжо. Трэба адзначыць, што доўгі час не мог пахваліцца калгас вялікімі надоямі, а маладыя даяркі ўзялі звычайных, непародзістых кароў і пачалі карміць іх па рацыёну, пачалі

падэгрэтай вадой паіць, чысціць і раздойваць так, як гэта робіцца ў добрых гаспадароў. Здзівілі маладыя даяркі калгаснікаў: тыя і не тыя карозы! Па 10—15 кілаграмаў малака ад кожнай карозы ў суткі надойзаюць Загаранская Зоя і Астрэйка Зося.

... Яшчэ здалёк даносіўся звон піл, кавальскіх молатаў, кувалдаў. Гулам, рокатам стрэў той двор, дзе працуе тэхнічны атрад сучаснай калгаснай вёскі. Тут ужо не духмяным чабарком і мятай, а сапраўдным духам вытворчасці павеяла на нас. Пах нагрэтага масла, тавоту, бензіну і вугалю перамяшаны з моцным густым духмянам жывіцы, стружак і пілавіння.

У калгаснай вёсцы паявіліся новыя прафесіі: механікі і тэхнікі, токары і радысты, камбайнеры і трактарысты. Механік і электрамонтёр Антон Якаўлевіч Козіч пры дапамозе магутага лакамабіля прыводзіць у рух электраматоры. Сілай электрычнасці раздзімаюцца ў кузнях гараны, у млыне круцяцца мукамольныя каменні, а ў цыркулярыцы—пілы; працуюць на таках сячкарні, а пад гонтавым дахам—піларама. Жаўцеюць высокія сцірты дошчак, брусьяў, апілаваных круглякоў.

Шырока разгорнута ў калгасе будаўніцтва. А паглядзіце, што зроблена ўжо, што пабудавана пасля вайны: пяць канюшань і чатыры кароўнікі, два свінарнікі і два цялятнікі, шэсць гумён і тры свірны, тры кузні, гараж і дзве зернесушылікі. А яшчэ ж не ўсё. У калгасе пабудаваны дзве добрыя лазні і клуб, кантора і цагляны сельмаг. А ўсё яшчэ мала, мала! Будуецца майстэрня для рамонту трактараў і камбайнаў. У калгасе цяпер чатыры ўласныя трактары і два камбайны, многа жнярака, сенакасілак, малатарняў...

Падыходзім да прыгожага, вялікага дома, які стаіць вядаль ад гулу і рокату машын. Шырокія вокны, высокія сцены пад шыферным дахам. Калгасныя цесляры і сталяры канчаюць будаўніцтва бальніцы. Стаіць калгасная бальніца каля маладога саду, які роўнымі радамі бяжыць з пагорачка да зялёнага лугу.

Расце малады сад, расце калгасная вёска і культура яе расце. На базе ўласнай электрастанцыі і радыёвузла ўсе паляводчыя брыгады электрыфікаваны і радыёфікаваны.

Культура горада ўвайшла ў быт, у жыццё калгаса. Прыдуць калгаснікі з поля, са сваіх брыгад і звенняў, павячэраюць і адпраўляюцца ў клуб. А тут—тэлевізар, кінаўстаноўка, бібліятэка. Выпісаў калгас у сваю чытальню сёлета на тры тысячы рублёў газет, часопісаў. Амаль у кожны двор, у кожную калгасную хату заходзіць паштальён Алена Аляксандраўна Цярэшка. Дзесяткі газет, часопісаў, брашур выпісваюць калгаснікі, спецыялісты сельскай гаспадаркі — агароднікі, садаводы, аграномы, тэхнікі, трактарысты.

Вось выходзіць Алена Цярэшка са двара звеннявой па кукурузе Пармон Ірыны. Праз плячо ў паштальёна звісае напакаваная газетамі скураная торба.

— Во паглядзіце, Яўген Сцяпанавіч, — зыртаецца Алена Цярэшка да сакратара партыйнай арганізацыі, паказваючы на сваю торбу, — яшчэ і палавіны падпісчыкаў не абыйшла, а ўжо стаміліся ногі. Ад самага ранку бегаю. Машыну купляйце мне, сакратар, — жартуе Алена Цярэшка і садзіцца на лаўку ў цянок пад клёнам. Падыходзяць калгаснікі, калгасніцы, а яна ім раздае газеты.

Мы аглядалі маладое жыта, якое пасля цёплых вясновых дажджоў набралася сілы, з разбухлых трубчак хлынулі, зашумелі пад ветрам доўгія, але яшчэ танклявыя каласы. Яўген

Сцяпанавіч Пармон расказваў нам пра сваю дружную партыйную арганізацыю, якая ўмела накіроўвае ўсю работу ў буйнай калгаснай гаспадарцы. Ён з нейкім асаблівым замілаваннем называў імёны і прозвішчы тых радавых калгаснікаў, калгасніц, якія, стаўшы камуністамі, яшчэ з большай шчырасцю і адказнасцю пачалі працаваць у паляводчых брыгадах, у агародах, на жывёлагадоўчых фермах.

— Зінаіда Фёдараўна! — гукнуў сакратар, убачыўшы на полі жанчыну. Да нас падыйшла яшчэ зусім маладая, загарэлая жанчына. Гэта аграном Зінаіда Фёдараўна Есемчык... І гэта маладое жыта, і тыя шматгадовыя травы, якія дружна пайшлі ў рост пасля дажджоў, і тая кукуруза, якая ўжо прараствае, радуець і цешаць яе ростам сваім, бо ў іхні рост уклала яна ўмелства і веды свае, душу і натхненне сзаё ўкладае ў калгасную ніву член партыі аграном Зінаіда Фёдараўна Есемчык.

Вясновая свежасць, праснаваты водар яшчэ стаіць над зялёнымі прасторамамі, а Зінаіда Фёдараўна ўжо прыкідвае, падлічвае, колькі добра сыпане ў засека ўраджайная ніва. Па яе разліках выходзіць добра. Багатыя ўраджаі радуець сэрца...

Палявая дарожка прывяла нас у ціхі лес. Пад маладымі бярознікамі — магіла невядомага партызана. Тут жа, побач, над брацкай магілай стаіць помнік. На чорным граніце белымі літарамі адбіты імёны і прозвішчы тых партызан, якія смерцю храбрых палі на ратным полі. У вёсцы Віркова ў суровыя дні Айчыннай вайны размяшчаўся штаб партызанскай брыгады. Камандаваў брыгадай камуніст Іван Антонавіч Абрамчык. Цяпер ён узначальвае калгас у вёсцы Віркова. Аглядае Іван Антонавіч палеткі ды зойдзе, бывае, на палявую дарожку, а яна прывядзе яго да гэтай брацкай магілы, у якой ляжаць яго баявыя таварышы. Стаіць былы партызанскі камандзір перад магілай. Над ёю шумяць маладыя бярозкі, ціхі шлох плыве ў лесе. Прыслухоўваецца Іван Антонавіч, і нібыта сэрцам чуе ў тым шлоху ціхіх галасы верных таварышаў сваіх:

— Любім мы Радзіму сваю. З вялікай любоўю да жыцця мы ў магілу ляглі. Табе, Іван Антонавіч, перадаём у спадчыну нашу любоў да роднага краю. Табе перадаём вялікую нянавісць да ворагаў нашых... Дужыя рукі былі нашы... Сілу рук сваіх перадаём табе. Ты і нашымі рукамі сады маладыя садзі, поле калгаснае ары, шчасцем зямлю засявай... Ясныя вочы былі ў нас. Ты і нашымі вачыма глядзі ў тую будучыню, за якую загінулі мы, да якой не дажылі...

У думках сваіх клятву вернасці дае сваім баявым таварышам Іван Антонавіч. Выходзіць ён з ляснога ціхага шлоху яшчэ з большай рашучасцю змагацца за мір на зямлі, каб не руйнавалі войны гарадоў і вёсак, каб не малацілі войны ўраджай на полі, каб не забіралі войны ў сырую зямлю, у брацкія магілы дарагіх людзей нашых. Ідзе Іван Антонавіч з вялікай прагавітасцю да стваральнай працы, да вялікага жыцця. Бачыць ён, як жыццё маладымі ўсходамі прабіваецца на полі, зялёнымі травамі цягнецца да сонца на лугах. Кожны колас наліваецца, напайняецца жыццём.

У поўнае хараство свайго жыцця ідзе і вёска Віркова, якая стаіць над рэчкай Лошаю. Шчырыя, працавітыя і сардэчныя людзі, сапраўдныя гаспадары і ўладары новай долі жывуць за сінімі лясамі, за салаўінымі гаямі ў зялёнай вёсцы Віркова.

Калгас імя Святлода,
Уздзенскі раён, Мінская вобласць.

Дзеці калгаснікаў з цікавасцю глядзяць дзіцячыя перадачы па тэлевізару.

Камуністка аграном калгаса Зінаіда Фёдараўна Есемчык выступае па радыё на калгасным радыёвузле.

ГОЛАС ЖАНЧЫН—ГОЛАС МІЛЬЁНАЎ

ЗПАЧУЦЦЁМ вялікага хвалявання ехала я на Міжнародны жаночы кангрэс. Упершыню ў жыцці мне выпадала сустрэцца з жанчынамі многіх краін свету, каб сумесна абмеркаваць пытанні, якія ў нашым жыцці і нашых сэрцах займаюць вельмі важнае месца.

Па расказах іншых дэлегатак, якія ўжо не раз бывалі на міжнародных сустрэчах, я ведала, што ўбачу шмат цікавага. Але сапраўднасць перавысіла ўсе спадзяванні. Вельмі цёпла і радасна сустрэлі нашу дэлегацыю аўстрыйскія жанчыны. Наогул, сустрэчы на кангрэсе былі вельмі кранаючыя. Я бачыла, як абдымаліся і цалаваліся, як самыя блізкія сябры, дэлегаткі Уругвая і Нарвегіі. Гэта былі сапраўдныя сябры, якія ведалі адзін аднаго па ранейшых кангрэсах. Тут жа завязваліся новыя знаёмствы, новыя сяброўскія сувязі. І кожны з нас адчуваў, што няведанне мовы іншых народаў не можа служыць вялікай перашкодай у сардэчнай дружбе. Моцныя поціскі рук і ветлівыя ўсмішкі перадавалі нашы пачуцці і нашы думкі дакладней многіх слоў.

Каля 500 жанчын з 76 краін з'явіліся ўдзельніцамі кангрэсу. Але не будзе пераўвечэннем сказаць, што ў Вене, у Сафіензале, дзе адбываўся кангрэс, прысутнічалі мільёны жанчын. Гэта яны — маці ўсяго свету — паслалі сюды сваіх прадстаўніц для вырашэння важнейшых пытанняў сучаснасці.

Кангрэс пачаўся 1 чэрвеня ў знамянальны дзень — дзень дзяцінства. Дзеці! Хто з маці не заклапочаны іх будучым, іх шчасцем? Трэба было бачыць твары ўдзельніц кангрэсу, калі нас прыйшлі вітаць аўстрыйскія дзеці. Як усе дзеці свету, яны былі цудоўныя ў сваёй мілай непасрэднасці. Яны праспявалі некалькі песень і ў кожным слове гэтых песень нам чуўся заклік змагацца за іх жыццё, за іх шчасце.

У гэты дзень кангрэс з вялікім натхненнем прыняў зварот да ўсіх маці і бацькоў, да ўсіх, каму дорагі інтарэсы дзяцей, з заклікам — змагацца за неадкладнае спыненне выпрабаванняў атамнай зброі.

Вельмі цёпла сустрэлі дэлегаты кангрэсу з'яўленне на трыбуне старшыні Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын Эжэні Катон. Зала, стоячы, доўга апладзіравала ёй — актыўнаму барацьбіту за народнае шчасце, аднаму з арганізатараў дэмакратычнага жаночага руху. Я бачыла Эжэні Катон упершыню. Падцягнутая, вельмі скромна апранутая, яна выглядае намнога маладзей свайго ўзросту. Зусім памаладому блішчаць яе вочы. З вялікай увагай быў выслухан даклад Эжэні Катон «Аб ролі і адказнасці жанчын у сучасным свеце і задачах Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын». Гэтае пытанне было галоўным на кангрэсе, таму што ў нашы дні асабліва ўзрастае роля жанчын у барацьбе за мір.

Удзельніцы кангрэсу падзяліліся для работы на канферэнцыях на тры групы, на гэтых канферэнцыях вырашаліся пытанні аднолькава блізкія і агульныя для ўсіх: «У абарону жыцця», «Аб стварэнні ўмоў, дазваляючых жанчыне выконваць ролю маці», «Аб абароне правоў дзяцей і моладзі на выхаванне і адукацыю». Усе гэтыя пытанні дэлегаткі гарача абмеркавалі. Прадстаўніцы Францыі, Італіі, Інданезіі і многіх іншых краін расказалі аб становішчы жанчын у сваіх краінах, аб актывізацыі іх дзейнасці ў барацьбе за мір. Мне запомніліся многія выступленні. Але найбольшае, незабыўнае ўражанне зрабіла на прысутных выступленне прадстаўніцы алжырскіх жанчын Мана Шанту. Сваім палымным расказам аб становішчы сваёй краіны яна кранула сэрца кожнай удзельніцы кангрэсу.

Жанчыны Алжыра паказваюць прыклад гераічнай барацьбы за свае правы, за свабоду. Мы ўсе го-

рача палюбілі алжырскую патрыётку Джамілу Бухірэд. Працоўныя ўсяго свету змагаліся за адмену вынесенага ёй французскім судом прыгавору аб пакаранні смерцю. Сяброўка Джамілы расказала кангрэсу, што прыклад мужнай дачкі алжырскага народа на тхняе тысячы і тысячы мужчын і жанчын Алжыра на барацьбу з каланізатарамі, што ніколі алжырскія патрыёткі не стануць перад імі на калені. На змену прадстаўніцы Алжыра выйшла французжанка. Яна заявіла, што французскі народ патрабуе спынення бруднай вайны ў Алжыры, што жанчыны Францыі не пашкадуюць сваіх сіл для барацьбы за мір і дружбу паміж народамі.

Можна яшчэ шмат гаварыць аб кангрэсе, але матэрыялы аб яго рабоце друкаваліся ў газетах і ў кароткім артыкуле іх, бадай, не варта паўтараць. Мне хочацца толькі адзначыць, што нас, дэлегатак Савета Саюза, як і дэлегатак вялікага Кітая і ўсіх краін народнай дэмакратыі, зарубажныя сяброўкі сустрэкалі вельмі дружалюбна. Мы адчувалі гэта і ў сяброўскім поціску рук, і ў ветлівых усмішках, і ў імкненні больш даведацца аб жыцці нашых краін.

Мы, савецкія дэлегаткі — удзельніцы кангрэсу, ганарыліся тым, што маглі вельмі многа расказаць аб тым, як з дня ў дзень паляпшаецца наша жыццё, што жанчыны ў нас карыстаюцца роўнымі правамі з мужчынамі, што дзеці нашы не ведаюць галечы і нястач, што для іх аддаецца ўсё самае лепшае, што для іх куюцца наша шчасце. Велізарную цікавасць усяго кангрэсу выклікала выступленне кіраўніка дэлегацыі Савета Саюза Ніны Васільеўны Паповай.

Пяць дзён працягваўся кангрэс — гэтая сапраўды сусветная асамблея і гэта былі незабыўныя, хваляючыя дні. Колькі новых сяброў стала ў кожнага з нас! Кранаючым было наша развітанне. Чаго жадалі мы, абдымаючы і цалуючы адна адну? Перш за ўсё міру на зямлі. Міру і шчасця ўсім жанчынам, усім дзецям, усім людзям добрай волі.

Дэлегат IV кангрэсу МДФЖ
Мар'я ЖУКАВА,

прафесар, дырэктар інстытута ўдасканалення ўрачоў.

Сардэчная дружба звязвае народы Савета Саюза і народнага Кітая. У Кіеўскім політэхнічным інстытуце вучыцца вялікая група кітайскіх юнакоў і дзяўчат. Многія з іх прыехалі на практыку на Мінскі радыёзавод. На гэтым здымку вы бачыце, як работніца цэха пластычных мас С. А. Арлова тлумачыць практыкантцы Лі Жунчжы прызначэнне зробленай ёю дэталі.

Фота У. Кітаса.

Здаравейце, дужэйце набірайцеся

КОЖНЫ год, як толькі канчаюцца заняткі ў школах і лета ўступае ў свае правы, сотні цудоўных падарункаў падносіць наша Радзіма сваім маленькім грамадзянам. Развважаюцца чырвоныя сцягі на мачтах незлічоных піянерскіх лагераў, раскрываюцца свае ласкавыя абдымкі цяністыя алеі паркаў і садоў, стадыёны прымаюць юных спартсменаў на зялёныя палі і бегавыя дарожкі. Як ласкавая любячая маці клапоціцца Радзіма аб дзецяў. Велізарныя сумы затрачваюцца штогод на тое, каб добра адпачылі дзеці, каб узмацнейшымі і здаровымі вярнуліся яны ўвосень у свае школы.

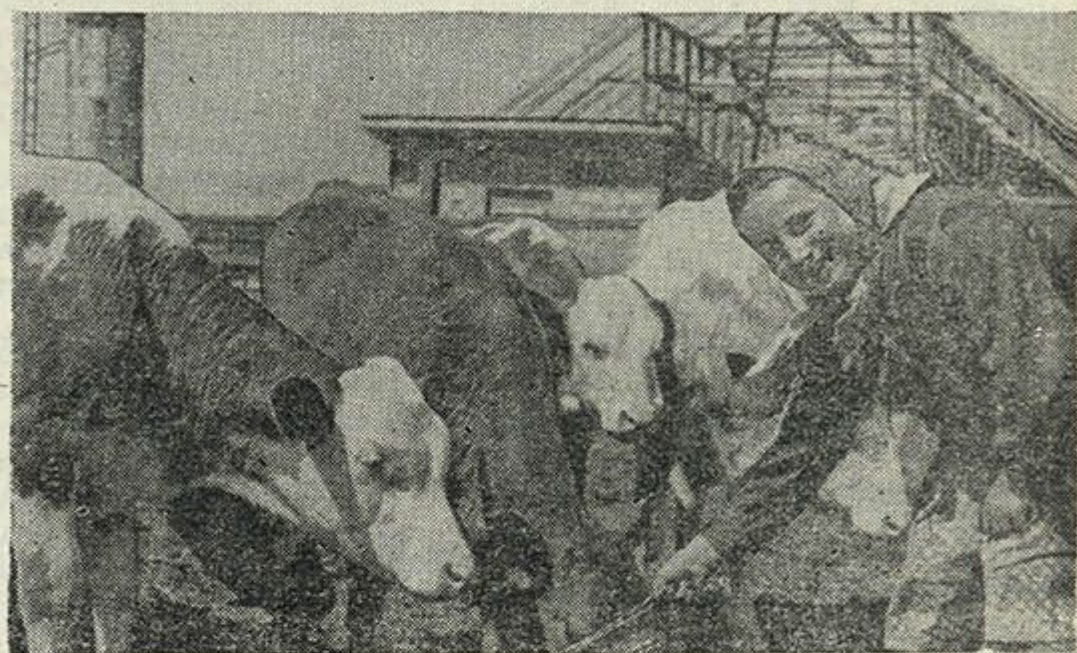
У самых маляўнічых месцах нашай рэспублікі, дзе паветра чыстае і свежае, дзе лес і рэчка з нецярплівасцю чакалі сваіх летніх вясёлых гасцей, адкрыта 155 піянерскіх лагераў. У іх адпачывае велізарная армія шумнай і жыццерадаснай дзетвары — 64 700 дзяцей. Гэта на 3 273 піянеры больш, чым у мінулым годзе.

Не сумуюць і тыя, хто застаўся ў горадзе. Для іх арганізавана так многа цікавага і захапляючага, што і сапраўды — сумаваць нельга. Адны, як і зімой, бывала, бягуць раніцай у школу. Але цяпер у руках у іх не сумкі з кнігамі і сшыткамі, а валебольныя мячы, скакалкі, сачкі для лоўлі матылёў. Для гэтых дзяцей пры школах адкрыты дзіцячыя пляцоўкі.

Іншых — гасцінна прымаюць рабочыя клубы, палацы культуры прадпрыемстваў, на якіх працуюць іх бацькі. А трэцім нікуды і хадзіць не трэба. Тут жа, на дварэ дома, іх бацькі з дапамогай домакіраўніцтваў стварылі для іх гарадскі піянерскі лагер. Усё ў гэтым лагеры як належыць: і горні будзіць раніцай, і ўрачыстасць лінейкі прымушае быць сабраным і падцягнутым, і ў піянерскіх рапартах гучыць гатоўнасць выканаць любую добрую справу, і спартыўныя матчы з суседнім дваром праводзяцца рэгулярна.

На Цэнтральнай плошчы Мінска ёсць адзін будынак, прыгажосцю і стройнасцю якога ганарыцца кожны вяхар сталіцы. Гэта Палац культуры профсаюзаў. Тут цудоўныя залы, мноства розных спецыяльных кабінетаў, ёсць музычныя інструменты, бібліятэка. І гэты цудоўны палац таксама на ўсё лета адданы дзецям. Штодзённа 300 юных мінчан прыходзяць сюды, каб запоўніць свой вольны час карыснымі справамі, цікавымі забавамі. Сытнае і смачнае снеданне і абеды атрымліваюць тут дзеці, для іх арганізуюцца экскурсіі на прадпрыемствы Мінска, заагарадныя прагулкі.

Радзіма хоча, каб дзеці раслі не толькі здаровымі, моцнымі, жыццерадаснымі, але і ведаючымі, умелымі людзьмі. Будучыя будаўнікі камунізма павінны ведаць сваю Радзіму, вывучаць яе прыроду, павінны вучыцца памнажаць яе багацці. Піянеры ў дні канікул з радасцю дапамагаюць дарослым ў іх рабоце, удзельнічаюць у грамадска-карыснай працы. Шматлікія звяны натуралістаў дапамагаюць працаўнікам палёў вырасці высокія ўраджаі кукурузы, пшаніцы, бульбы. Юныя жывёлаводы з захапленнем працуюць на фермах, шэфствуюць над цялятамі, дапамагаюць даяркам.

Самая любімая, самая захапляючая справа дзяцей у дні летніх канікул — гэта паходы па роднаму краю. А сёлета гэтыя паходы асабліва цікавыя. Рэспубліканскі савет піянерскай арганізацыі імя Леніна праводзіць экспедыцыю піянераў і школьнікаў, прысвечаную 40-годдзю ВЛКСМ і 40-годдзю нашай рэспублікі. Тысячы атрадаў юных падарожнікаў ужо адправіліся ў дарогу. Шмат захапляючых адкрыццяў зробіць дзеці ў час сваіх паходаў. Замалёўкі і фатаграфіі, археалагічныя знаходкі, багатыя гербарыі не толькі папоўняць школьныя кабінеты і музеі, але і, часам, прынясуць немалую карысць вучоным нашай краіны. Многія ж атрады падарожнікаў, удзельнікі экспедыцыі піянераў і школьнікаў, атрымалі заданні ад Акадэміі навук БССР, ад музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, ад розных навукова-даследчых інстытутаў. Па заданні ЦК ЛКСМБ дзеці будуць збіраць матэрыялы аб гісторыі камсамолу Беларусі, запісваць расказы ўдзельнікаў грамадзянскай і Айчыннай войнаў, збіраць дакументы аб подзвігах камсамольцаў-герояў.

Кіруюць атрадамі юных турыстаў вопытныя педагогі, важатыя, камсамольцы. І можна ўявіць сабе, з якім натхненнем адпраўляюцца дзеці па шляху пошукаў, з якой дапытлівасцю ўзіраюцца ў навакольнае. Як мага лепш выканаць заданне, апраўдаць давер'е старэйшых, як мага больш убачыць і даведацца — вось жаданне ўдзельнікаў экспедыцыі.

Савецкія школьнікі добра адпачнуць у дні летніх канікул. Вясёлае піянерскае лета нясе ім здароўе, сілы, бронзавы загар і новыя веды.

«Здаравейце, дужэйце, набірайцеся гарту!» — гаворыць ім Радзіма.

На здымках злева зверху ўніз:

Некалькі паходаў правядуць гэтым летам юныя турысты Брагінскай сярэдняй школы па свайму раёну. Шмат рыхтаваліся дзеці да гэтых паходаў — навучыліся чытаць тапаграфічную карту, складаць маршрут паходу, збіраць і рыхтаваць паходны рыштунак.

Вось група юных турыстаў у паходзе.

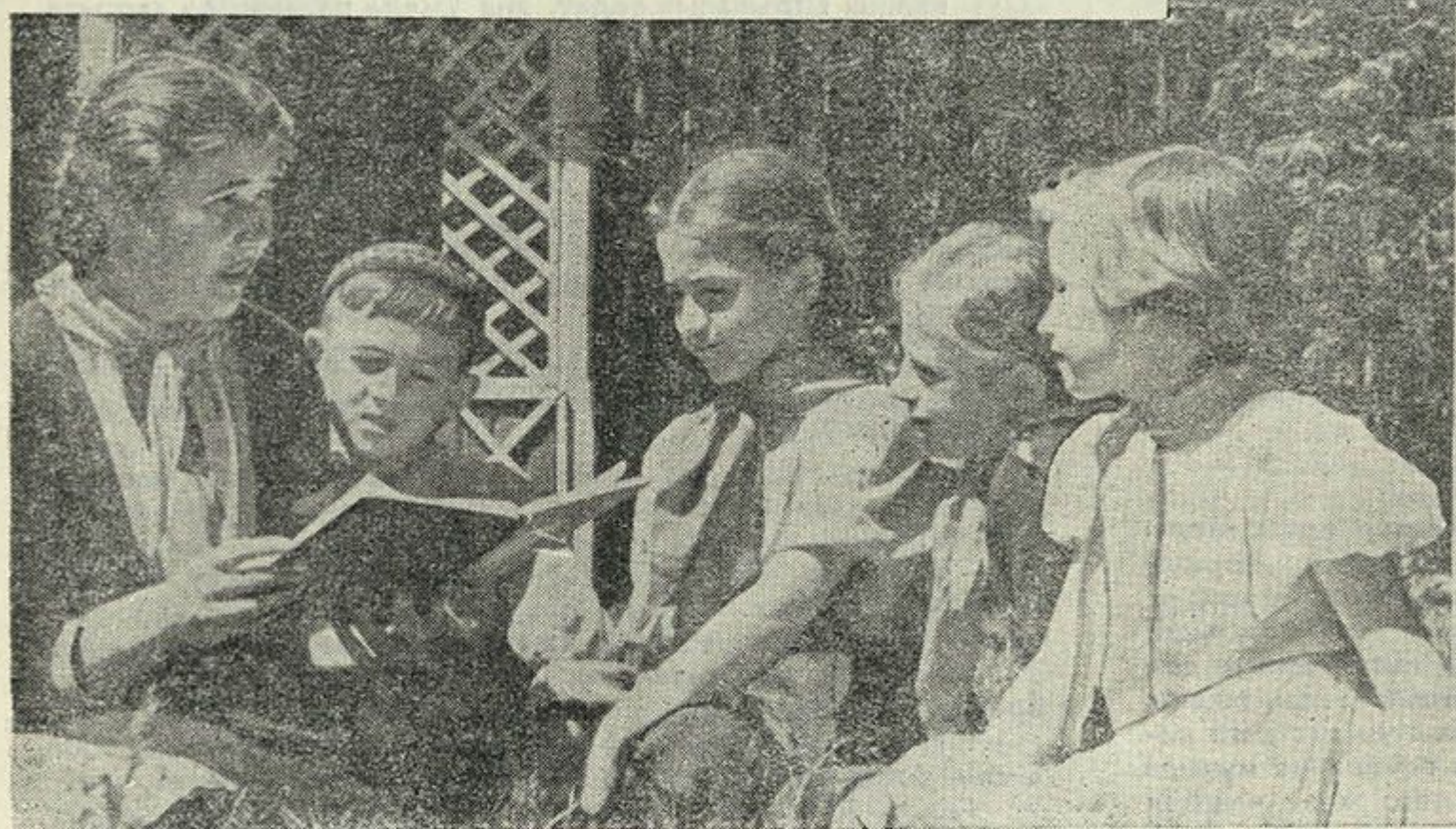
На здымках справа зверху ўніз:

У маляўнічай мясцовасці — Воўчавічах размясціўся піянерскі лагер «Будаўнік». Тут адпачывае больш 500 піянераў. Ідзе ваенная гульня ў 3 атрады, назіранне за «праціўнікам» вядзе Анатоль Куксаў.

Дзеці любяць кнігу і вакол важкай Антаніды Давідоўскай часта збіраецца дзетвара, каб паслухаць новую кнігу.

Прышло лета, і вясёлая дзетвара высыпала на вуліцу. У адным з двароў па праспекту імя Сталіна ў Мінску зроблена цудоўная пляцоўка. Тут можна пакапацца ў пясочку, пасядзець у ценю пад грыбком. Байчэйшыя могуць пабегаць на барабане. Такія дзіцячыя пляцоўкі створаны ў многіх дварах г. Мінска.

Фота П. Нікіціна,
У. Вяхоткі.

Гурток жывёлаводаў Сабалеўскай сямігадовай школы Брагінскага раёна налічвае 20 дзяцей. Другі год шэфствуюць піянеры над калгаснымі цялятамі. І ў зімовых стойлах і на летніх пашах даглядаюць дзеці сваіх падшэфных. Сямікласніца Каця Маскаленка поіць сваіх гадаванцаў.

Весела і цікава праводзяць свой адпачынак школьнікі 49 школы ў Мінску. Для іх пры школе адкрыт піянерскі лагер.

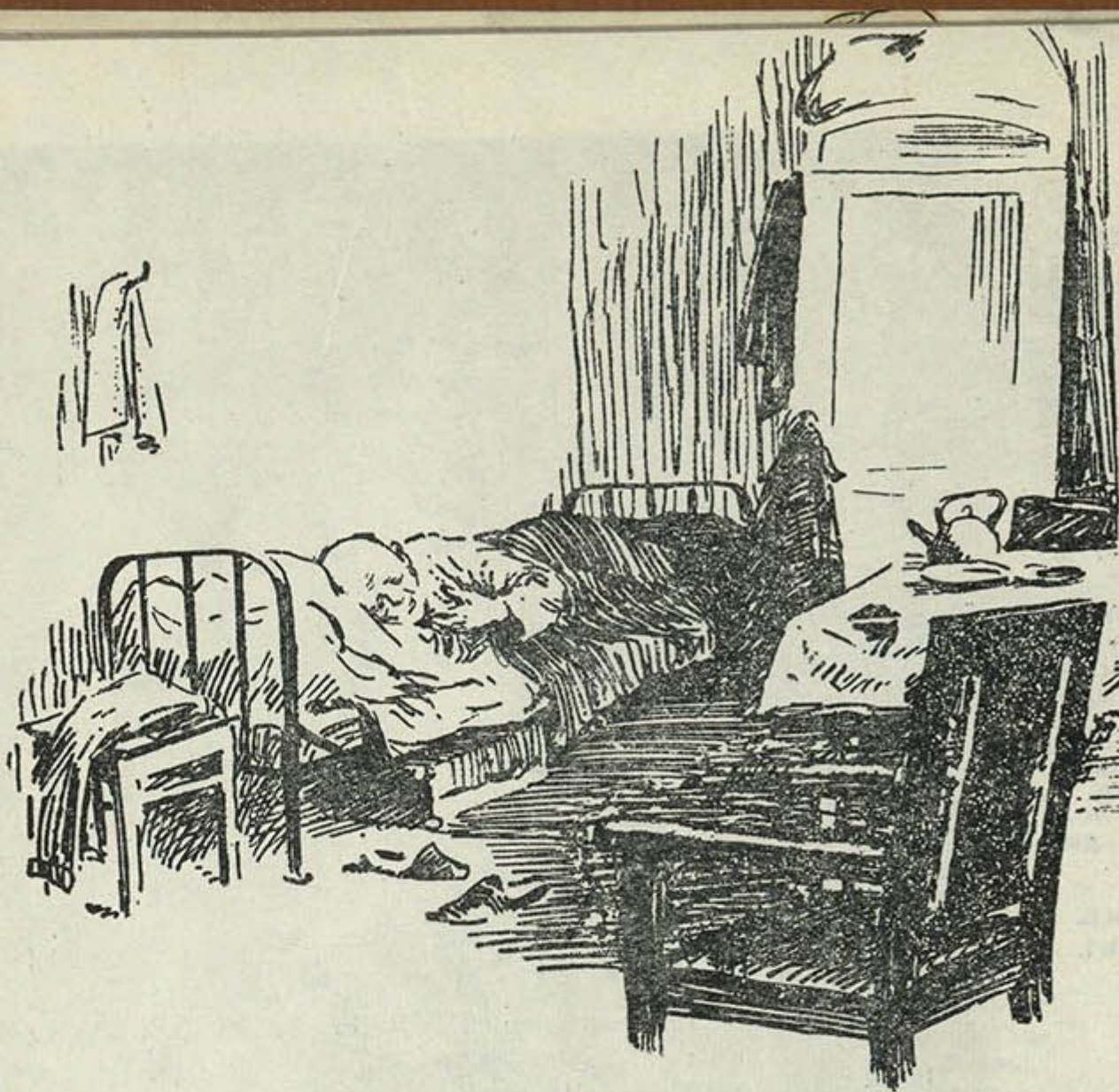
Вучань 6 класа Валодзя Лахно слухае з таварышамі радыёперадачу. Гэты прыёмнік ён зрабіў сам.

130 пладаносных кустоў вінаграду расце ў садзе Кімбараўскага дзіцячага дома Мазырскага раёна. Сад раскінуўся на плошчы 5 гектараў. Дрэвы маладыя, усе пасаджаны і даглядаюцца дзецьмі.

Юны садавод Коля Трубецкі аглядае вінаград.

Шклянкі вады

Малюнкі С. Раманава

Валянцін ЗУБ

Апавяданне

1

«Шаноўныя дактары! Гэтае пісьмо вам піша адзін хворы чалавек. І вось з якой прычыны. Як вы толькі можаце прысылаць да хворых такіх бездапаможных і бяздушных урачоў, як тая маладая дзяўчына, што прыходзіла да мяне на тым тыдні ў сераду з візітам? Яна не толькі не аказала мне ніякай медыцынскай дапамогі, але нават не падала шклянкі вады, хоць я быў вельмі цяжка хворы. Мяне скруціў прыступ вострага раматызму, тэмпература была пад сорок, мяне страшэнна мучыла смага, але ўстаць і напіцца я не мог. Да таго ж я чалавек адзінокі, у мяне няма ні сям'і, ні блізкіх людзей, якія маглі б мяне даглядаць. Нажаль, ні прозвішча, ні імя я не ведаю, але прашу ўсё гэта высветліць (вам зрабіць гэта не цяжка) і прыняць адпаведныя меры. Я живу па вуліцы Набярэжнай, дом нумар 15, кватэра 3. Прозвішча мае Лысагорскі Пётр Пятроўч».

Галоўрач раённай поліклінікі Іван Нікіфаравіч, немалады ўжо чалавек, з выгляду вельмі суровы і строгі, а на справе незвычайна лагодны і дабрабычлівы, прачытаўшы гэтае пісьмо, абурўся не на жарт.

— Ну, будзе ж ёй... Накладу самае суровае спагнанне, — вырашыў ён. — Потым разбярэм гэты ўчынак на вытворчай нарадзе. Не падць хвораму чалавеку шклянкі вады? Не, гэта не ўкладаецца ў мае галаве, — усхвалявана бегаў па кабінце Іван Нікіфаравіч.

З маладых урачоў найбольш лёгкадумнай была Рая Вярбіцкая: яна куды ахвотней чытала часопісы з модамі, чым спецыяльную медыцынскую літаратуру, якая б дапамагала ёй расці як урачу. Але пасля неаднаразовых гутарак з ёю Івана Нікіфаравіча, як галоўнага ўрача, пасля праборак на вытворчых нарадах Рая пасур'эзнела і зараз рыхтуецца да паступлення ў аспірантуру.

«Ат, што я буду дарэмна галаву ламаць, — вырашыў урэшце Іван Нікіфаравіч. — Пайду, высветлю і буду хутчэй прымаць захады».

Прайшоўшы па чыстым, толькі што пафарбаваным калідоры поліклінікі, Іван Нікіфаравіч неўзабаве спыніўся ля невялічкага акенца з надпісам «Рэгістратура». За белай шклянкой перагародкай сядзела маладая дзяўчына з умеру падфарбаванымі вуснамі і размаўляла з кімсьці па тэлефону, запісваю-

чы, хто захвараў, колькі яму гадоў, дзе жыве. Дачакаўшыся пакуль дзяўчына скончыць размову, Іван Нікіфаравіч строга запытаў:

— Хто пятнаццатага, у сераду, хадзіў з візітам да хворых на Набярэжную вуліцу?

Рэгістратарша дастала аднекуль тоўстую кнігу з запісамі і пачала спрытна перагортваць старонкі. Нарэшце яна спынілася і прачытала:

— Турчыновіч Галіна Пятроўна.

— Галіна Пятроўна? — у страшэнным здзіўленні перапытаў галоўрач. — Вы не памыліліся? Гэта ж не яе ўчастак.

— Так, гэта ўчастак Раісы Паўлаўны Вярбіцкай, але Раіса Паўлаўна тады была хворая і яе замяняла ўрач Турчыновіч.

Іван Нікіфаравіч адыходзіў ад акенца рэгістратуры яшчэ больш збянтэжаны. Нечаканкі сёння так і сыпаліся на яго галаву. «Вось табе і рэнтген», — упікнуў ён сам сябе, будучы чалавекам, які часам умеў збоку паназіраць за сабой.

Вярнуўшыся ў кабінет, ён сеў у крэсла і доўга цёр пальцамі скроні. Так ён рабіў заўсёды, калі быў чымсьці моцна заклапочаны. «Турчыновіч, — шапталі яго вусны, — не можа гэтага быць. Тут ёсць нейкае сур'ёзнае непаразуменне».

Галіна Пятроўна Турчыновіч, хоць і сапраўды была яшчэ маладым урачом (пайшоў толькі другі год, як скончыла інстытут), але ўжо вельмі добрым. Акрамя вялікіх і трывалых ведаў, яна ўмела падысці да хворага, усяліць упэўненасць у хуткую папраўку. Пацыенты выходзілі ад яе нейка пасвятлеўшы і нібы адразу паздаравешы. А што датычыць яе ўважлівасці да хворых, то ніхто ў поліклініцы не меў столькі падзяк, колькі Галіна Пятроўна.

«Не, трэба пагаварыць з самой Галінай Пятроўнай, — вырашыў галоўрач. — Толькі яна зможа ўсё растлумачыць... Мабыць, справа не так выглядала, як піша гэты... — Іван Нікіфаравіч глянуў на подпіс, каб успомніць прозвішча пацыента, — Лысагорскі...»

Прыадчыніўшы дзверы, Іван Нікіфаравіч клікнуў санітарку, што якраз праходзіла па калідоры, і загадаў ёй напасціць Галіну Пятроўну.

Праз некаторы час перад галоўрачом стаяла маладая, стройная дзяўчына, з вялікімі, сінімі, як неба, уважлівымі і строгімі вачыма.

— Скажыце, Галіна Пятроўна, гэта вы ў сераду, на тым тыдні, наведвалі хворага Лысагорскага?

— Я, — адказала дзяўчына і нейка адразу насцеражилася.

— Відаць, у вас там адбылося нейкае непаразуменне... Вось тут пісьмо ёсць...

І галоўрач падаў Галіне Пятроўне пісьмо Лысагорскага, а сам з-пад акуляраў пачаў назіраць за дзяўчынай.

Галіна Пятроўна, як толькі ўзяла пісьмо, залілася густой чырванню, а калі прачытала, зрабілася белай, як снег. Глуха, нібы адразу страціўшы голас, яна сказала:

— Крыху недакладна, але па сутнасці правільна.

— Дык правільна ці няправільна? — імкнуўся ўдакладніць галоўрач.

— Правільна! — рашуча адказала Галіна Пятроўна і раптам, закрывшы твар рукамі, гучна ўсхліпнула і выбегла з кабінета.

Іван Нікіфаравіч толькі развёў рукамі. Размова дала малы вынік. Але Іван Нікіфаравіч быў чалавек разумны, сардэчны і разумей, што ўсё гэта не так проста.

«Трэба будзе мне самому схадзіць да Лысагорскага, — падумаў Іван Нікіфаравіч. — Дзяўчына нечым моцна ўсхвалявана. Відаць, у іх сапраўды там нешта адбылося».

2

Мацнейшы прыступ раматысу скруціў Пятра Пятровіча Лысагорскага так, што ён не мог паварушыцца. Калі хворы хацеў часам дацягнуцца да ручніка, каб выцерці пот, які градам каціўся па яго голым, як гарбуз, чэрапе, то гэта каштавала яму вялікіх намаганняў.

Кожны рух учыняў нясцерпны боль. Цяжкі стогн вырываўся з грудзей, хоць зубы былі моцна сцяты. А вочы, невялікія шэрыя вочы, бегалі па пакоі, нібы шукаюць ратунку і дапамогі.

Маркуючы па мэбліроўцы, тут больш ніхто не жыў. Старэнькая шафа гаротна прыпёрлася да сцяны, пасярод пакоя стаяў такі ж старэнькі, хісткі стол, накрыты пажоўклым, з вялікімі дзіркамі цыратай. Каля стала — два абшарпаных крэ-

лы, а ля сцяны — вузкі жалезны ложак, на якім і ляжаў сам гаспадар.

Лысагорскі не спадзяваўся каго-небудзь убачыць. Знаёмых у гэтым горадзе, куды ён нядаўна пераехаў, яшчэ не было. Суседка, якая перад адыходам на работу выпісала яму ўрача, вернецца не раней шоста гадзіны вечара, а ўрач звычайна прыходзіць пасля другой гадзіны дня. Дык хоць ты каракул крычы.

Суседка Агрыпіна Карпаўна, жанчына гадоў пад пяцьдзесят, таксама адзінокая, вельмі часта дакарала Лысагорскага.

— Як гэта так, каб чалавек жыццё пражыў і сям'і не завёў? Ты ж мужчына, аб чым думаў, калі быў маладзейшы?

Лысагорскі, калі гутарка заходзіла аб яго мінулым, або хмурнеў, або адмоўчаўся, а калі быў пад чаркай, адказваў жартам:

— Часу не хапіла ажаніцца. Шмат працаваў.

Лысагорскі не любіў гаварыць аб сваім мінулым, і на гэта былі свае прычыны. Яму непрыемна было ўспамінаць маладосць, як і сталыя гады. Адна з усходніх прыказак сцвярджае: каб чалавек не шкадаваў аб марна пражытым жыцці, ён павінен зрабіць мінімум хоць бы тры справы: забіць пасады дрэва і выгадаваць дзіця. Нічога такога Лысагорскі ў жыцці не зрабіў, а гора людзям прынес ямала, асабліва жанчынам. Статны на выгляд, салодкі на язык, ён досыць лёгка скараў дзявочыя сэрцы. Толькі афіцыйна жаніўся тройчы, але ні з адной жонкай не ўжыўся. Першую прамяняў на другую, бо здалася яму прыгажэйшай, другую — дзеля трэцяй, а там пайшло. Даўжэй пражыў ён з першай жонкай, Кацяй, — спакойнай, працавітай жанчынай. На ўсе яго здзекі, асабліва ў п'яным выглядзе, яна адказвала маўчаннем. І ён жыў з ёю, пакуль не нарадзілася дачка. А як толькі ў пакоі пачалі развешвацца пялёнкі, малады тата таямніча знік. Толькі праз два гады яго знайшлі работнікі пракуратуры і ўручылі выканаўчы ліст. Ой, колькі ж крыві папсавалі яны Лысагорскаму, колькі гарадоў мусіў ён змяніць, колькі месц працы, колькі разоў судзіцца і перасуджвацца. «Мусіць, няма на свеце больш няшчаснага чалавека, — іншы раз думаў ён, — чым той, хто плаціць аліменты. Усё жыццё чалавек павінен адрываць ад сваёй зарплаты цэлую чвэртку». «Але з мяне не надта і сарвеш», — часта, падвыпіўшы, хваліўся ён сябрам. І сапраўды, працуючы на пасадках бухгалтара, галоўнага бухгалтара, Лысагорскі, як толькі выканаўчы ліст знаходзіў яго на новым месцы, засоўваў яго як найдалей і трымаў у сховах, пакуль судовыя выканаўцы не пачыналі абіваць парогі бухгалтэрыі. Тады Лысагорскі збіраў свае манаткі, браў разлік у неспакойным месцы і... лаві вецер у полі.

Але ўрэшце яму ўдалося забытаць сляды так, што і выканаўчыя лісты перасталі ганяцца за ім. Лысагорскі зрабіў гэта вельмі проста. Рэгіструючы апошні свой шлюб, ён перайшоў на прозвішча жонкі. Колькі было выпіта гарэлкі ў гонар такой «хітрай» справы. «Няхай жоначка цяпер пашукае мяне!»

Так праходзілі гады. З часам у Лысагорскага, калі яму пайшло на шосты дзесятак, пачаў мяняцца погляд на жыццё. Не ўжыўшыся і з трэцяй жонкай, ён пад старасць аказаўся зусім адзінокам. І здароўе моцна пахіснулася. Цяпер ён падоўгу пачаў заглядацца на сваіх аднагодкаў, якія крочылі па вуліцы поплец са сваімі дарослымі сынамі або дачкамі. І ў яго з'яўлялася незнаёмае дагэтуль пачуццё зайздрасці, нахлынаў нейкі сум аб бязмэтна пражытым жыцці. Што ні кажы, а мудрасць прыходзіць з гадамі. Усё часцей з'яўлялася думка: «І я ж мог бы хадзіць так з дачкой, каб...».

Даходзячы да гэтага «каб», Лысагорскі рабіўся задуменым і змрочным. Асабліва прыкра было ўспамінаць адзін выпадак. Здарылася гэта хутка пасля сканчэння вайны. Дэмабілізаваўшыся з арміі ў чыне капітана інтэнданцкай службы, ён атрымаў парадкам грошай і ўзмоцнена заляцаўся да сваёй будучай другой жонкі — лёгкадумнай прыгожанькай

жанчыны. Яму глыбока запамніўся той момант. Ён якраз збіраўся да Ірачкі (так звалі тую жанчыну), старанна пагаліўся, апрануў новы кіцель (праўда, ужо без пагонаў), наваксаваў боты — і раптам стук у дзверы. Зайшоў паштальён і падаў яму даплатное трохкутнікам. Пісала яго дачка, прасіла грошай. У першы момант Лысагорскі нават завагаўся. «Можа і сапраўды паслаць крыху, тым больш, што грошы ёсць?». Але тут жа перадумаў: «Пашлі адзін раз, дык потым не адчэпца». І ён засунуў тое пісьмо глыбей у шуфляд стала, так і не адгукнуўшыся на просьбу дачкі. У той вечар ён прызнаўся Ірачцы ў вечным каханні.

Але сентыментальным настроям Лысагорскі стараўся не паддавацца. Калі яны нахлыналі, ён харахорыста распростваў плечы і шаптаў пра сябе: «Змог пражыць без нікога, змагу і памерці без нікога».

Аднак, калі яго па-сапраўднаму прыціснула (яшчэ і не смерць, а толькі сур'ёзная хвароба), Лысагорскі адчуў сябе не такім мужным. Суседцы ён надакучыў просьбамі, каб пасля работы яна нідзе не затрымлівалася, а хутчэй ішла да хаты, бо мала што можа здарыцца з хворым чалавекам.

Лысагорскі павярнуў галаву і глянуў на ходзікі. Стрэлкі набліжаліся да другой гадзіны. «Хутчэй бы ўжо хоць урач прыходзіў, — падумаў ён, — ды падаў шклянку вады». І толькі паспеў гэта падумаць, як зарыпелі сходы іх ганка пад нейчымі хуткімі лёгкімі крокамі, і ў пакой увайшла стройная дзяўчына з вялікімі блакітнымі вачыма. З-пад крыса яе лёгкага габардзінавага паліто, што расхіналася пры хадзьбе, выглядаў белы халат.

«Нарэшце такі прыйшла», — ўзрадаваўся Лысагорскі. А дзяўчына, прывітаўшыся, хуценька распранулася і спыталася, дзе можна памыць рукі. Потым падышла да хворага і з дапамогай стэтаскопа старанна яго выслухала.

— Сэрца ў вас яшчэ нішто сабе, — зрабіла яна вывад: гадоў да сотні дацягне.

— Няма для каго цягнуць, — плаксівым тонам заўважыў Лысагорскі.

— Як гэта няма для каго? А дзе ж ваша сям'я, жонка, дзеці?

— Няма ў мяне ні жонкі, ні дзяцей.

— І не было?

— Чаму не было. І жонка была, і дачка была, а цяпер нікога няма.

— А чаму так? — асцярожна дапытвалася дзяўчына.

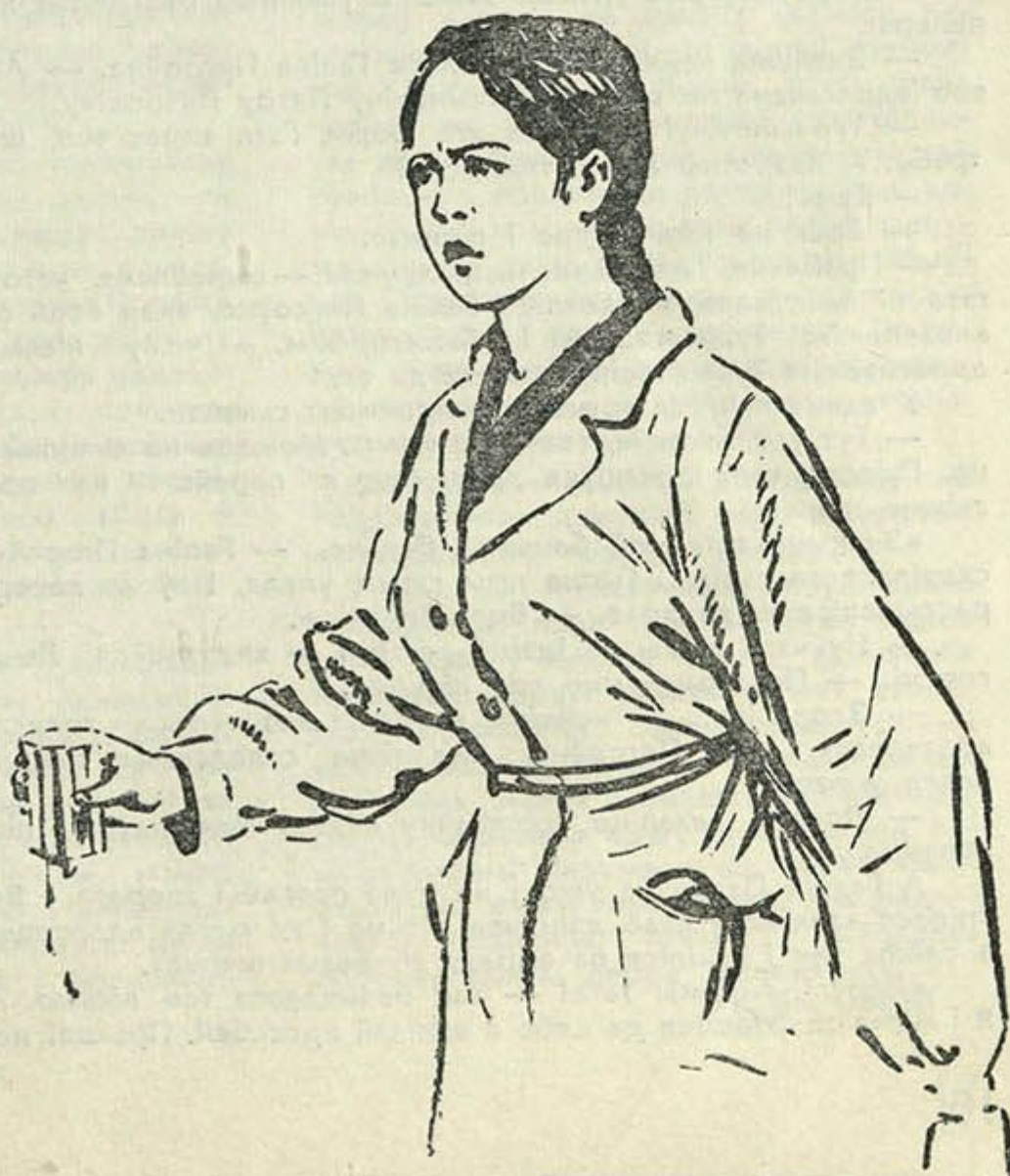
— З жонкай я разышоўся, а дачка, вядомая справа, заўсёды на матчыным баку.

— Ну, ужо так і заўсёды... — не зусім згадзілася ўрач. — Усяк бывае: і на бацькавым, і на матчыным... Гледзячы, як хто сябе паводзіў.

Пры слове «паводзіў» Лысагорскі змоўк і, каб перавесці гутарку на іншую тэму, задаў пытанне з медыцынскага жыцця. Але ўрач, адказаўшы яму, зноў спыталася:

— А ваша дачка ўжо дарослая?

— Калі жывая, дык павінна быць дарослай.

— Як, вы нават не ведаеце, ці жывая яна? — моцна здзіўлялася дзяўчына.

— Адкуль жа мне ведаць: яны мне не пішуць і я ім не пішу.

— А ў вас і адраса дачкі няма?

— Быў калісьці, толькі я не ведаю, ці там яны яшчэ живуць.

— А вы напішыце, на ўсякі выпадак, — параіла дзяўчына. — Мала што калі было, а цяпер за вамі патрэбен догляд...

— Ой як патрэбен! Вось захварэў, дык няма каму і шклянкі вады падаць, — успомніў Лысагорскі пра сваю смагу.

— Ну і напішыце дачцэ. Можна яна прыедзе хоць на час, пакуль вы хварэеце.

У Лысагорскага раптам прамільгнула думка: «А што, калі сапраўды напісаць? Вядома, які ён бацька. Але ў жанчын сэрцы адыходлівыя... Прыкінуся бедным, няшчасным, мо' і сапраўды прыедзе». А ўслых ён сказаў:

— Можна і прыедзе. Толькі, каб гэта напісалі вы, як лекачы ўрач, — вось бы добра было...

— Магу і я, — ахвотна згадзілася дзяўчына. — Дайце мне толькі яе адрас.

— Паглядзіце, калі ласка, у шафе. Там, на верхняй паліцы, ляжыць у мяне папка з рознымі дакументамі. Ён павінен быць у той папцы.

Галіна Пятроўна падышла да шафы, дзверцы пранізліва рыпнулі, яна знайшла папку, па просьбе хворага села на зэдлік і тут жа, ля шафы, пачала шукаць адрас ягонай дачкі.

— А як завуць вашу дачку? — разглядаючы нейкія пажоўклыя паперы, запыталася дзяўчына.

— Галія... Мы яе назвалі тады Галіяй...

«Мая цёзка», — падумала Галіна Пятроўна. Але раптам вочы яе шырока расчыніліся. У архіве Лысагорскага яна ўбачыла сваё пісьмо. Так, так, гэта было адзінае яе пісьмо, якое яна напісала бацьку і на якое так і не дачакалася адказу. Як яно магло сюды трапіць?

— А прозвішча вашай дачкі таксама Лысагорская? — запыталася Галіна Пятроўна.

— Не, Турчыновіч... — адазваўся хворы, — Галіна Пятроўна Турчыновіч...

Дзяўчына ўскочыла.

— Як, як вы казалі? — перапытала яна.

— Галіна Пятроўна Турчыновіч, — паўтарыў хворы.

«Нічога не разумею. І прозвішча маё, і імя. Няўжо?..». Страшэнная думка маланкай прамільгнула ў галаве... Не, не... не можа быць... Яго ж прозвішча Лысагорскі, а прозвішча майго бацькі Турчыновіч. Нават і на канверце ў яе так і напісана: «Атрымаць Пятру Пятровічу Турчыновічу». Пятру Пятровічу... Галіна Пятроўна глянула ў бланкот, дзе былі запісаны прозвішчы і імёны хворых. Там яна прачытала: «Лысагорскі Пётр Пятровіч». «Усё супадае, а прозвішча другое... Трэба запытаць, адкуль у яго маё пісьмо».

— Ну, знайшлі? — пацікавіўся тым часам хворы, мабыць захваляўшыся, што доктар залішне ўважліва разглядае яго паперы.

— Знайшла нейкае, — азвалася Галіна Пятроўна. — Але яно адрасавана не вам, а Турчыновічу Пятру Пятровічу.

— Турчыновічу? Давайце яго сюды. Гэта якраз тое, што трэба. А зваротны адрас там ёсць?

— Ёсць!

— Вось на гэты адрас і пішыце.

— Прабачце, але мне незразумела, — вырашыла, чаго б гэта ні каштавала, высветліць Галіна Пятроўна, якая ёсць сувязь паміж Турчыновічам і Лысагорскім, — чаму пісьмы, адрасаваныя Турчыновічу, трапілі да вас?

У адказ пачуўся хрыплы, непрыемны смяшок.

— Тут усё законна, таварыш урач... Можна не сумнявацца. Проста, калі я жаніўся другі раз, я перайшоў на прозвішча жонкі.

«Значыць, гэта мой бацька... бацька... — Галіна Пятроўна схпілася за сэрца... Папка пры гэтым упала, і ўсе паперы рассыпаліся на падлозе. — Вось ён які...».

— Ну чаго ж вы не ідзіце сюды? — хваляўся Лысагорскі. — Пакажыце мне тое пісьмо...

— Зараз іду... — нейкім чужым, незнаёмым голасам адазвалася Галіна Пятроўна, механічна складаючы паперы назад у папку.

— Доктар, захапіце шклянечку вады... Мне даўно піць хочацца...

А Галіна Пятроўна ўжо і не чула просьбы хворага. Яна ўпілася вачыма ў сваё дзіцячае пісьмо і не магла адарвацца, а слёзы так і каціліся па адразу збялелых шчоках.

«Дарагі, любімы тата! — так пачыналася тое пісьмо. — Я і мама звяртаемся да цябе з вялікай просьбай. Прышлі нам

хоць крышачку грошай. Мы вярнуліся з эвакуацыі ў наш родны горад амаль босыя і голыя. У мяне зусім падраліся чаравікі, і я ўжо другі тыдзень як не хаджу ў школу. Мы б да цябе не звярталіся за дапамогай, як не рабілі гэтага ніколі раней, калі мама працавала. Але цяпер яна цяжка захварэла. Яе страшэнна мучае кашаль, а потым з горла ідзе кроў. Я так баюся за жыццё мамы. Калі яе цяпер не падтрымаць, яна можа памерці. Любы татачка, каб ты ведаў, як нам цяжка. Дык прышлі, калі ласка, нам хоць крышачку грошай. Вельмі і вельмі чакаем.

Твая дачка Галія».

Цяжкі малюнак жыцця ў суровыя пасляваенныя гады паўстаў перад яе вачыма. Так, ім з маці тады было вельмі цяжка, гэта праўда. А ён, так званы бацька, ён адазваўся на гэтае пісьмо? Не. Яны з мамай думалі, што яно не дайшло. Аказваецца, дайшло. Хваля страшэннага абурэння сціснула сэрца дзяўчыны, заняло дыханне. Што ён там просіць? Вады? Ну, добра, добра... Я то падам табе вады... А маці тады неўзабаве памерла.

Галю ж узялі ў дзіцячы дом... Руку дапамогі ў цяжкі час яе жыцця падала дзяржава, а не родны бацька.

Толькі ж яна прыйшла сюды не як дачка, а як урач. І як урач яна абавязана дапамагчы хвораму, калі гэта нават вораг. Такі ёсць урачэбны закон. І Галіна Пятроўна механічна падстаўляе шклянку пад кранік, набірае поўную да краёў вады і нясе... Але рукі ў яе дрыжаць, вада праліваецца...

«Такое пісьмо, такое пісьмо, — шэпчуць яе вусны, — а ён застаўся глухі. І гэта называецца бацька? Родны бацька?»

Новая хваля абурэння, нібы абцугамі, яшчэ мацней сціскае сэрца. У грудзях не стае паветра. Хутчэй адсюль... Хутчэй... Сударгава сціскаюцца рукі. Каб не расціснуць шклянку, яна спехам сье яе ў скручаныя жоўтыя непаслухмяныя пальцы хворага. У нейкі момант іх пальцы сутыкнуліся. Дзяўчына тузанула руку так імгненна, нібы схпілася за гарачае вугалё, і, каб канчаткова не задыхнуцца, выбегла за дзверы.

Толькі тут яна на хвіліну спынілася і набрала поўныя грудзі паветра.

— Што за вар'ятку да мяне прыслалі? — здзіўлена паціскае плячыма Лысагорскі. — Нават шклянкі вады не магла як след падаць, сунула, нібы сабаку костку, і пабегла. І дапамогі ніякай не аказала. Трэба будзе напісаць галоўнаму ўрачу...

Лысагорскі памыліўся. Дапамога яму была аказана. Прыкладна праз чвэртку гадзіны прыехала «хуткая дапамога», выкліканая Галіяй Пятроўнай, і забрала яго ў бальніцу.

3

Перад самай выпіскай з бальніцы Лысагорскага наведаў Іван Нікіфаравіч. Ён паказаў яму яго ж пісьмо і даволі суха спытаў:

— Вы пісалі гэтае пісьмо?

Лысагорскі глянуў і сцвярджальна кінуў галавой.

— Я.

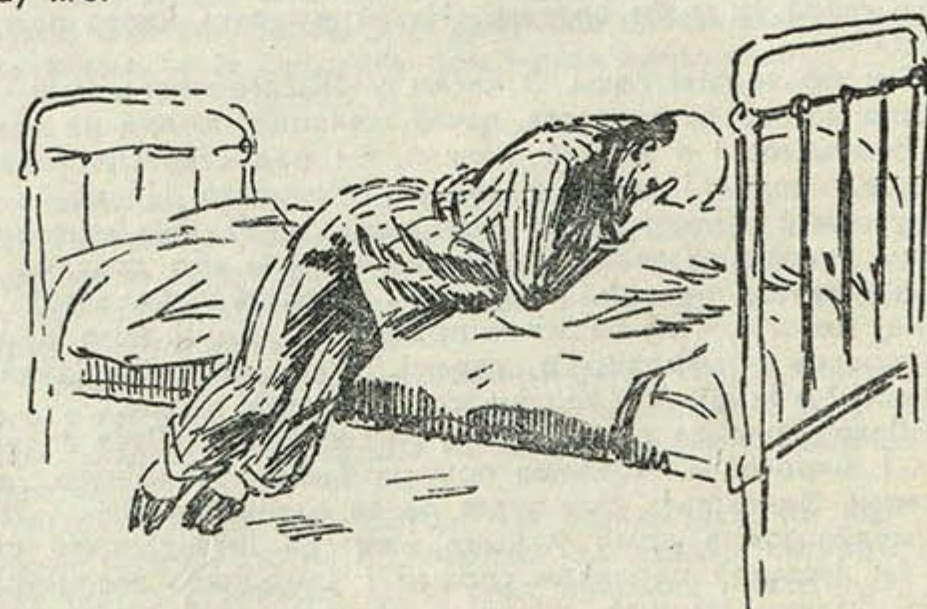
— Ну дык паведамляем вам, што меры прыняты. За такі ўчынак ваша дачка атрымала вымову.

— Мая дачка? Якая мая дачка? Нічога не разумею, — прыўзняўся ў ложку Лысагорскі.

— Той урач, на якую вы скардзіліся, што не падала вам шклянкі вады, была ваша дачка — Галіна Пятроўна Турчыновіч, — растлумачыў яму Іван Нікіфаравіч.

— Гэта была мая дачка?.. Галія? — Лысагорскі схпіўся за грудзі. — У мяне ўжо такая дачка? Урач? А я ж такі адзінокі... такі...

Лысагорскі раптам упаў тварам на падушку, і яго плечы затрэсліся ад глухіх рыданняў. Але Іван Нікіфаравіч не шкадаваў яго.

ЖЫВЫ З ЖЫВЫМІ

[Да 65-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Уладзіміравіча Маякоўскага].

дарэвалюцыйнай творчасці Маякоўскага, яго агульны характар, заключалася не ў гэтых хістаннях, а ў ярка рэвалюцыйным, сапраўды дэмакратычным змесце лепшых твораў паэта.

Сэрца паэта балела за простага чалавека, зацкаванага буржуазным грамадствам, асуджанага гэтым грамадствам на няўцешнае трагічнае адзіноцтва. Сапраўдны гуманіст, наступнік лепшых традыцый вялікай рускай літаратуры, Маякоўскі ўслаўляў радаснае і гордае пачуццё кахання і разам з тым ён гнеўна выкрываў ненавісны яму грамадскі лад, які ператварыў каханне ў прадмет зняважлівых і агідных продажаў і куплі.

Пралетарская рэвалюцыя вызваліла чалавека з-пад апекі грошай, з-пад улады «тлустых» і «сытых» гаспадароў жыцця. Хіба трэба дзівіцца, што з першых жа крокаў Кастрычніка Маякоўскі стаў паэтам рэвалюцыі, натхнёным песняром Леніна і партыі!

Захаваўся расказ аб тым, як аднойчы летнім досвіткам 1918 года Маякоўскі гучна пераклікаўся на маскоўскай вуліцы з чырвонагвардзейскім атрадам, які ішоў на фронт: «Добрай раніцы, таварышы! — Добрай раніцы, таварыш Маякоўскі!»

Такім і застаўся ў памяці народа Маякоўскі першых год рэвалюцыі і грамадзянскай вайны: палымным агітатарам і трыбунам, які голасна, гучна, цераз галовы апалагетаў безыдэйнай, індывідуалістычнай лірыкі пераклікаецца з рабочымі і матросамі, з чырвонагвардзейцамі і сялянамі — з усім рэвалюцыйным народам. Напісаны ў 1918 годзе «Левы марш» Маякоўскага абышоў усе краіны свету як маніфест новага рэвалюцыйнага мастацтва, як узор народжанай у агні баёў новай патрыятычнай паэзіі. Вядома радкі з «Левага маршу»: «Хто там ступае правай?» і сёння гучаць грознай перасцярогай тым, хто блытае крок, збіваецца з рытму нашай непераможнай хады ў будучыню, у камунізм.

Як вядома, Ленін сурова крытыкаваў Маякоўскага, калі ён у такіх творах, як паэма «150 мільёнаў», плаціў даніну сваім старым фармалістычным памылкам. Але Ленін горача падтрымаў паэта за тое, што ў вершы «Празасяданыя» ён паставіў сваё пыро на службу надзённым патрэбам дзяржаўнага і культурнага будаўніцтва ў краіне. Гэтая высокая ленінская ацэнка «Празасяданых» натхніла Маякоўскага на далейшую работу ў галіне агітацыйнага верша, цалкам пастаўленага на службу жыццёвым інтарэсам партыі і народа.

Перамагаючы традыцыі маленькай «хатняй» лірыкі, Маякоўскі адначасова ствараў паэзію вялікіх чалавечых пачуццяў, разняволеных рэвалюцыяй. Ён многа пісаў пра каханне, якое разумее як «свабоднае спаборніцтва з усім светам». Шчасце ў каханні, у асабістым жыцці Маякоўскі ставіў у прастору і непасрэдную залежнасць ад агульнага, непараўнальнага шчасця жыцця і працаваць пры камунізме.

Лірыка Маякоўскага змагаецца за чысціню чалавечых узаемаадносін і ў гэтым сэнсе яна мае вялікае выхаваўчае значэнне.

Маякоўскі ўслаўляў новае савецкае жыццё ва ўсіх яго будзённых праявах. Ён напісаў цудоўныя вершы пра ўсяленне рабочага-ліцейшчыка Івана Козырава ў новую кватэру, ён расказаў і аб тым, як вырастае ў сібірскай стэпе новы горад Кузнецк. Пяру Маякоўскага належаць вершы пра тое, як хораша, шпарка расце Масква, і пра тое, як змагаюцца за высокія ўраджаі сельскія камсамольцы. Голас паэта дасягаў вышынь выкрывальнага пафасу ў вершах пра ворагаў, перараджэнцаў, бюракратаў, і той жа голас гучаў пяшчотна, цёпла, замілавана, калі паэт пісаў аб савецкіх людзях.

Восем разоў перасякаў Маякоўскі дзяржаўную граніцу Савецкага Саюза, восем разоў сутыкаўся ён з капіталістычным Захадам. Творчым вынікам гэтых паездак паэта за мяжу з'яўляліся яго бліскучыя вершы пра Еўропу і Амерыку, у якіх выкрываецца агідны твар сучаснай буржуазнай «цывілізацыі», злосныя намеры імперыялістаў — падпальшчыкаў новых войнаў. Вершы Маякоўскага пра заграіцу наскрозь прасякнуты пачуццём палымнага савецкага патрыятызму, пачуццём, якое з вялікай сілай выказана ў славутых радках з «Вершаў аб савецкім пашпарце»:

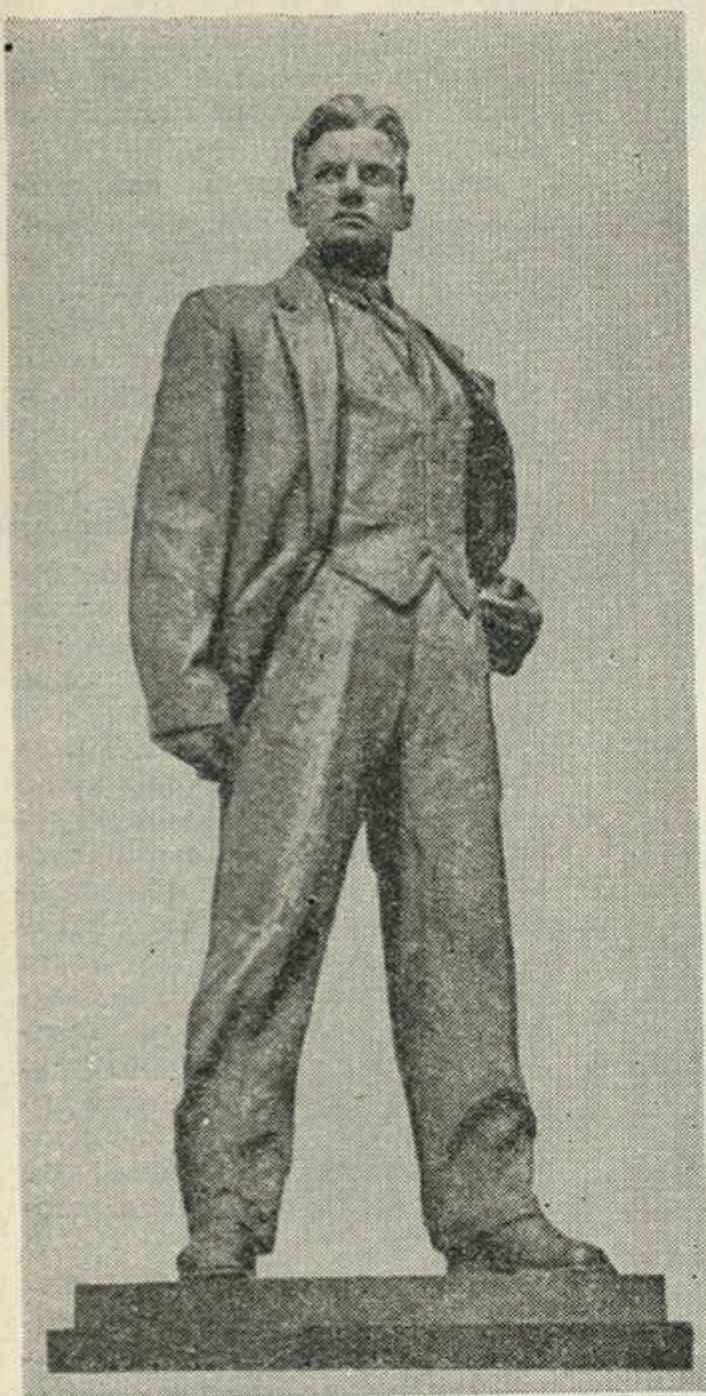
Чытайце,
зайздросце,
я — грамадзянін
Савецкага Саюза.

Вышэйшым творчым дасягненнем Маякоўскага з'явіліся яго вялікія паэмы «Уладзімір Ільіч Ленін» і «Добра!», якія сталі класічнымі творамі савецкай літаратуры. У паэме, прысвечанай жыццю і дзейнасці Леніна, Маякоўскі выказаў любоў народа да свайго вялікага настаўніка і правадыра, да партыі, створанай і загартаванай Ільічом. Увесь шлях краіны ад змрочных часоў прыгонніцтва да першай у свеце сацыялістычнай рэвалюцыі праходзіць перад нашымі вачыма, калі мы чытаем гэты вялікі, манументальны твор Маякоўскага. Незабыўнае ўражанне пакідаюць раздзелы з паэмы, у якіх паказана пахаванне Ільіча, калі ўвесь народ, усё працоўнае чалавецтва схіліліся над труной самага «чалавечнага чалавека».

«Добра!» — паэма аб Кастрычніку, аб Радзіме, якая дужэла ў баях, у суровых выпрабаваннях голаду і разрухі.

У гэтыя дні Маякоўскаму споўнілася 65 гадоў. Як лёгка ўявіць сабе паэта ў кіпенні нашых сённяшніх гераічных спраў! Маякоўскі — і савецкія спадарожнікі Зямлі; Маякоўскі — і камсамольскае юнацтва на неабсяжных прасторах Алтая і Казахстана; Маякоўскі — і чырвоныя сцягі свабоды над вялікім Кітаем! Падумаеш аб гэтым і быццам чуеш жывы голас паэта, яго радаснае і натхнёнае, гучнае і маладое: «Добра! Вельмі добра, таварышы!»

Г. БЯРОЗКІН

А. Кібальнікаў. Праект помніка
У. У. Маякоўскаму.

ШЭСЦЬДЗЕСЯТ пяць год назад, 19 ліпеня 1893 года, у сяле Багдадзі (Кутаіская вобласць, Грузія), у сям'і ляснічага Маякоўскага нарадзіўся хлопчык Валодзя. Хлопчыку было трынаццаць год, калі пасля раптоўнай смерці бацькі сям'я Маякоўскіх пераехала ў Маскву. Успаміны пра Грузію — «радасны край», пра бурныя падзеі 1905 года, сведкам і ўдзельнікам якіх ён быў, непакоілі Валодзя і ў Маскве. Магчыма, што іменна ўспаміны аб падзеях 1905 года ў Грузіі, аб першых рыфмаваных пракламацыях, якія прыносіла дахаты старэйшая сястра, і выклікалі цікавасць юнака Маякоўскага да рэвалюцыйнай літаратуры, у прыватнасці да рэвалюцыйнай паэзіі.

«Мы расхіналі Марксава тамы, як расхінаем дома нашы акіяны», — пісаў паэзійнай Маякоўскі, і гэта была не фразы, не «прыгожая» метафара, а сціплая, дзелавіта дакладная даведка з біяграфіі самога паэта. І «дом» з цяжкімі і шчыльнымі акіянамі тут не проста «прыём», не мастацкае параўнанне, а таксама кавалак быту, сярод якога вырастаў юнак Маякоўскі. Іменна ў сваім маскоўскім доме, на Чырвонай Прэсні, атрымаў будучы паэт першыя ўрокі марксізму ад большавікоў-студэнтаў, якія кватаравалі ў Маякоўскіх.

А потым прапагандысцкая работа па заданнях Маскоўскай арганізацыі РСДРП, выбыскі, арышты...

З турмы Маякоўскі выйшаў з цвёрдым намерам «будаваць рэвалюцыйнае мастацтва». На шляху ажыццяўлення гэтага намеру былі ў паэта, асабліва ў яго тэарэтычных выказваннях, хістанні і памылкі. Але галоўнае, што вызначала кірунак

Адказваем на пытанні нашых чытачоў

МЯ выдатнага польскага кампазітара і дзяржаўнага дзеяча Міхаіла Андрэвіча Агінскага шырока вядома не толькі на яго радзіме. Яго папулярнасць выходзіць далёка за межы Польшчы, і еўрапейская слава востра ўжо другое стагоддзе акружае яго імя арэолам любві і пашаны ўсіх тых, хто не можа быць абываком да цудоўных тварэнняў чалавечага генія.

М. А. Агінскі нарадзіўся ў 1765 г. у Вільні, у графскай сям'і знатных багачоў-магнатаў. «Высокае» паходжанне, матэрыяльны дастатак і папулярнасць бацькі — выдатнага дзяржаўнага дзеяча і дыпламата — шырока адчынялі дзверы ў «вялікі свет» маладому графу. Ён адчуў на сабе дабратворны ўплыў, перш за ўсё, сваёй маці — жанчыны высока адукаванай, якая прывіла яму любоў да музыкі і мастацтва, затым бацькі, што з ранняга юнацтва рыхтаваў сына да дзяржаўнай кар'еры. Не дзіва таму, што ўжо дзевятнаццацігод ад роду М. А. Агінскі атрымаў дзяржаўную пасаду, прысутнічаў на пасяджэннях Сойма, які быў для яго «пробным полем» дыпламатычнай кар'еры і дзяржаўных навываў.

Ужо на шостым годзе службы М. А. Агінскі настолькі вылучаўся з асяроддзя яму падобных, што яго без хістанняў прызначалі надзвычайным пасланнікам і паўнамоцным міністрам Польшчы спачатку ў Галандыі, затым у Англіі.

Аднак ужо ў канцы 1790 года ўрад палічыў патрэбным адклікаць яго, і М. А. Агінскі быў прызначаны «вялікім канцэлем» літоўскім. Справа ў тым, што тагачасныя сацыяльна-палітычныя ўмовы ў Літве і Беларусі, рэзкае незадавальненне народных мас прыгонам, самавольства і разбой прыгоннікаў вымушалі паноў «палешчыц» грамадскія адносіны паміж народам і пануючай кастай, і для гэтай ролі больш за ўсё падыходзіў малады дзяржаўны дзеяч, які сам нарадзіўся на Беларусі і добра ведаў край, працоўны люд і яго мізэрнае жыццё, поўную катаржнага жаху нядолю.

Але добрыя пажаданні і сумленныя намаганні М. А. Агінскага не далі належных вынікаў. Хутка ён расчараваўся ў сваіх канстытуцыйных ілюзіях і эміграваў у Вену. Яго шматлікія маёнткі на Беларусі і Літве былі канфіскаваны (дарэчы, ён хутка зноў вярнуў іх сабе праз умяшанне вышэйшых пецярбургскіх сфер, якім абяцаў сваё супрацоўніцтва).

Слова сваё, тым не менш,

М. А. Агінскі.

Выдатны польскі кампазітар

У чэрвені наша рэспубліка гасцінна сустракала вялікую групу пасланцоў братняга нам польскага народа, якая прыехала прыняць удзел у правядзенні дзён польскай культуры ў Беларусі. У гарадах і вёсках рэспублікі ў гэтыя дні было праведзена шмат цікавых і разнастайных мерапрыемстваў. Адбыліся святочныя вечары, лекцыі і даклады, прагляды польскіх фільмаў, канцэрты з творамі польскай музычнай культуры.

Усё, што звязана з польскай культурай, з яе выдатнымі дзеячамі, у нас беражліва захоўваецца і павяжаецца. У гэтым нумары мы, выконваючы пажаданне нашай чытачкі В. І. Гаўрылавай, змяшчаем артыкул аб выдатным польскім кампазітары Агінскім і даем старонку польскага гумару, дасціпныя малюнкi і трапныя подпісы да якіх належаць вядомаму польскаму мастаку Збігневу Ленгрену.

М. А. Агінскі не стрымаў. І калі пачалося вядомае паўстанне (1794 г.) пад кіраўніцтвам Тадэуша Касцюшкі, Агінскі адзін з першых далучыўся да яго, разам з арганізаваным ім на свой кошт егерскім палком і распаचाў ваенныя дзеянні.

Пасля разгрому паўстання М. А. Агінскі адзін час дзейнічаў супраць прусакоў, а затым эміграваў спачатку ў Вену, а потым у Венецыю. Тут ён узначаліў польскую рэвалюцыйную эміграцыю на барацьбу з рускім царызмам. Даведаўшыся, што новы цар, Павел І, памілаваў усіх паўстанцаў і дазволіў ім вярнуцца ў край, М. А. Агінскі, тым не менш, не скарыстаў гэтай права. Ён наведвае Парыж, Гамбург, Берлін, імкнучыся арганізаваць палякаў на барацьбу з самаўладствам.

Хутка М. А. Агінскі сурова расчараваўся ў выніках сваіх патрыятычных намаганняў. Ён пераканаўся на ўласным вопыце, што такое «абяцанні» і «дэмакратычныя спачуванні» еўрапейскіх урадаў, у тым ліку і самога Напалеона Банапарта. М. А. Агінскаму, расчараванаму, з падарванай верай у свае патрыятычныя ідэ-

лы, нічога больш не заставалася, як толькі прасіць дазволу вярнуцца на радзіму. Павел І двойчы адмаўляў, і толькі новы цар, Аляксандр І, дазволіў яму вярнуцца (1802 г.).

Да 1807 г. М. А. Агінскі жыў адным са сваіх маёнткаў на Беларусі. У 1810 г. ён дамагаецца прыёму ў цара па пытанню аб «дараванні некаторых правоў і ільгот Літве і Беларусі». Цар, у сваю чаргу, асылае свайго «вернападданага графа» міласцямі, узнагароджвае яго чынам тайнага саветніка і званнем сенатара.

Хутка М. А. Агінскі зноў павяваў у Парыжы. Тут ён быў сведкам ваеннай падрыхтоўкі Напалеона да ўзброенага нападу на Расію. Але вар'яцкіх планаў «імператара французай», да гонару Агінскага, ён не падзяляў і ўвесь час вайны знаходзіўся ў сціце рускага цара, выконваючы яго адказныя даручэнні.

З 1816 г. М. А. Агінскі стаў жывіць у Фларэнцыі, на што меў афіцыйны дазвол цара «і яго міласць».

М. А. Агінскі вядомы, апрача ўсяго, як таленавіты пісьменнік, шматомнымі запіска-

мі і ўспамінамі якога шырока карысталася адукаваная Еўропа.

Але не з гэтай прычыны ўспамінаем мы сёння імя М. А. Агінскага. Прагрэсіўнаму чалавецтву дарагі і блізкі ён, перш за ўсё, як вялікі гуманіст-патрыёт, выдатны кампазітар і музыкант. Вось гэтая акалічнасць і зрабіла шырока папулярным на свеце яго слаўнае імя. І людзі ведаюць Агінскага не як дыпламата, дзяржаўнага дзеяча. У народную свядомасць ён увайшоў, як вялікі кампазітар, як творца пераўзыхваемых у сваім родзе паланезаў, вальсаў, песняў і маршаў. Агаворымся: асабліва паланезаў, у музыку якіх аўтар уклаў усю сваю палыманую душу, гарачае сэрца і светлы розум. Напісаны пад жыватворчым уплывам народнай паэзіі паланезы Агінскага (іх усяго 14), у аснове якіх ляжыць жывая чалавечая душа, яе светлыя мары і высакародныя імкненні, хвалюць пачуццi і розум людзей, хоць напісаны яны больш ста п'ятдзесяці год таму назад. Не выпадкова гавораць:

— Бачыце, паланез быў тым танцам, з якім у Польшчы звязваліся ўяўленні аб нацыянальнай славе, аб велічы. Агінскі быў вялікім патрыётам сваёй Радзімы. Праўда, яго паланезы не заўсёды ўрачыстыя і ваяўнічыя. У іх увасоблены больш складаныя пачуццi. Успаміны аб мінулым і палыманая доля ў сучасным, і надзея на будучыню, — гэта значыць тое, што перажывіў і адчуў сам кампазітар. Усё гэтае духоўнае багацце М. А. Агінскі атрымаў, як неацэнны скарб і вялікую спадчыну ад народа і першага свайго настаўніка кампазітара Юзефа Казлоўскага.

Слушна нехта заўважыў, што музыка не ведае нацыянальных граніц. Таму сапраўдная музыка так глыбока западае ў душу ўсіх народаў, і тады ніхто не задасць трывіяльнага пытання: «З якой краіны свету гэты музыкант?» Бо ўсё і без гэтага так зразумела.

Звычайна, прагныя на сенсацыю выдаўцы выпускалі ў свет творы М. А. Агінскага з вокладкай, на якой быў малюнак маладога чалавека, прыклаўшага пісталет да скроні. Мелася на ўвазе, быццам бы М. А. Агінскі, напісаўшы цудоўны паланез, вырашыў расквітацца з жыццём. Гэта, зразумела, спекуляцыйнае глупства. М. А. Агінскі, як паэт і кампазітар, быў вялікім аптымістам. Ён памёр у 1833 г. ва Фларэнцыі, дзе стала жывіць з 1816 года.

Не выпадкова вялікі кампазітар казаў:

— З музыкай можна ісці ў бой, з ёю лягчэй паміраць за сваю радзіму.

Сцяпан МАЙХРОВІЧ

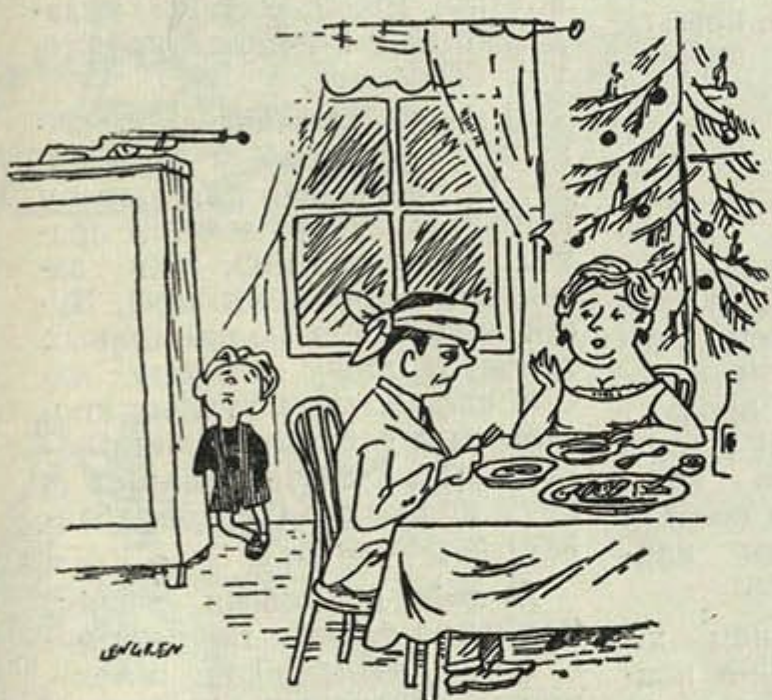
ПОЛЬСКИ ГУМАР

Мы змяшчаем некалькі гумарыстычных рысункаў на выхавальчыя тэмы вядомага польскага мастака Ленгрэна. Збігнеў Ленгрэн, як піша аўтар прадмовы да яго кнігі «100 гумарыстычных рысункаў», за свае 38 год «паспеў не толькі нарадзіцца, скончыць школу, вывучыць арыфметыку, затым атрымаць дыплом на факультэце прыгожых мастацтваў Торунскага ўніверсітэта, выкладаць рысаванне ў Прамысловым тэхнікуме, не гаворачы ўжо аб тым, што ў час гітлераўскай акупацыі, у прамежках паміж турэмным зняволеннем і спробамі пазбегнуць яго, ён рабіў дзівосныя рэчы: быў памочнікам швейцара ў гасцініцы, рабочым хімічкі, рабіў карыкатуры ў кафэ. І іменна тады пачаў рысаваць на плоце фігур-

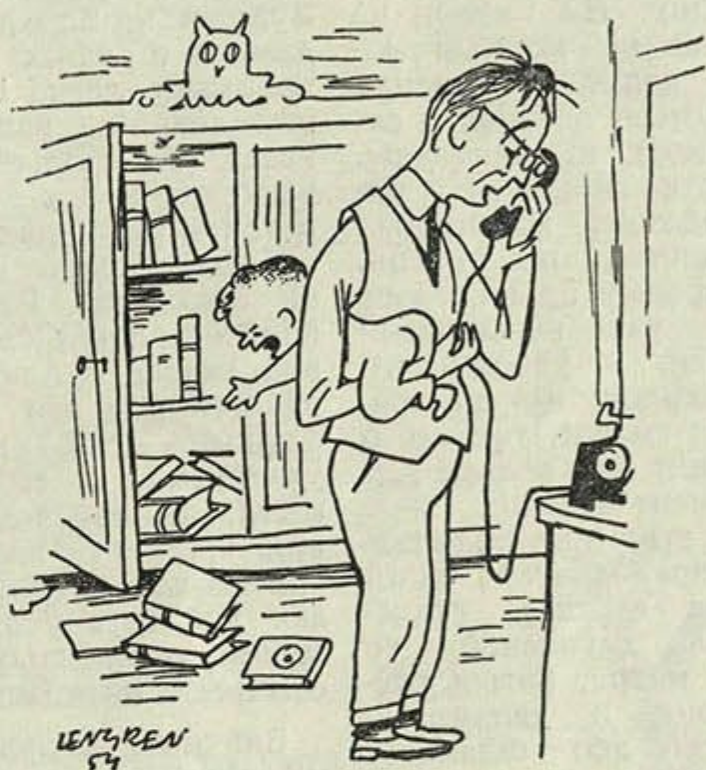
ныя і літарныя кампазіцыі, якія з-за прыроджанай рассеянасці не ўзгадняў з акупацыйнымі ўладамі.

У 1944 годзе на першай выстаўцы ў вызваленым Любліне можна было ўжо знайсці рысункі Збігнева Ленгрэна, які неўзабаве стаў пастаянным супрацоўнікам у часопісах: «Шпількі» і «Піэкруй».

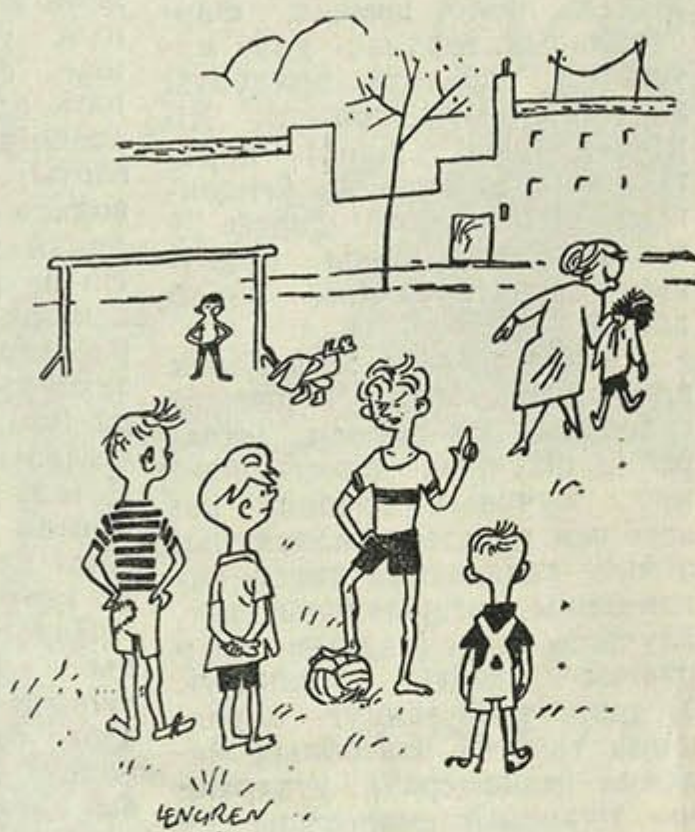
Ленгрэн рысуе, піша плакаты, складае сатырычныя тэксты, выступае ў ролі канферансье, працуе на ніве мультыплікацыйнага фільма і тэлебачання, ілюструе кнігі; ён сапраўдны ўсебаковы, сапраўды папулярны і на-сапраўднаму таленавіты чалавек.

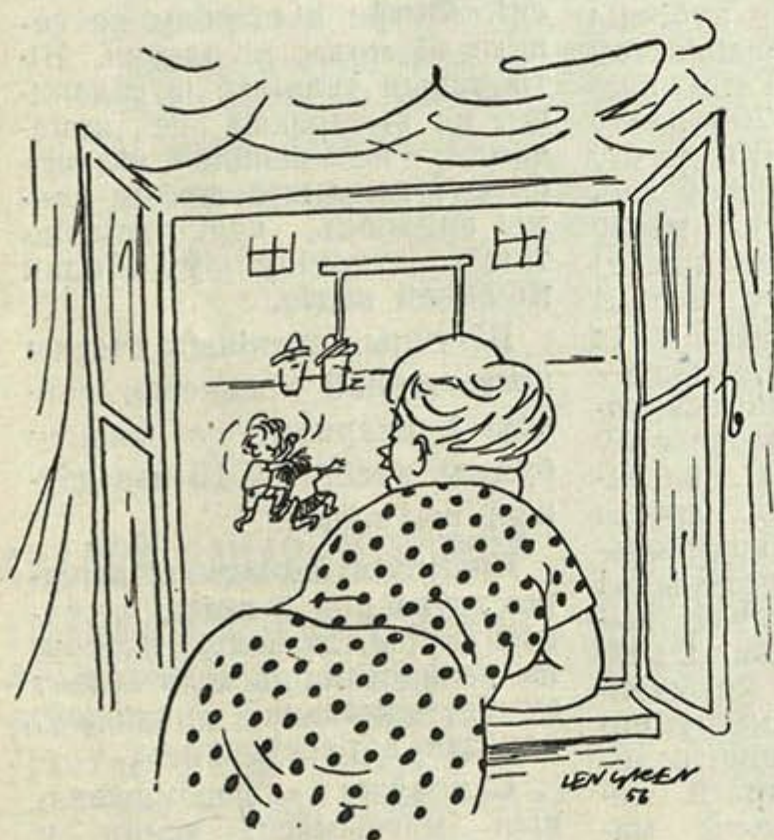
— Казала ж я табе, што гэтая цацка не для дзіцяці.

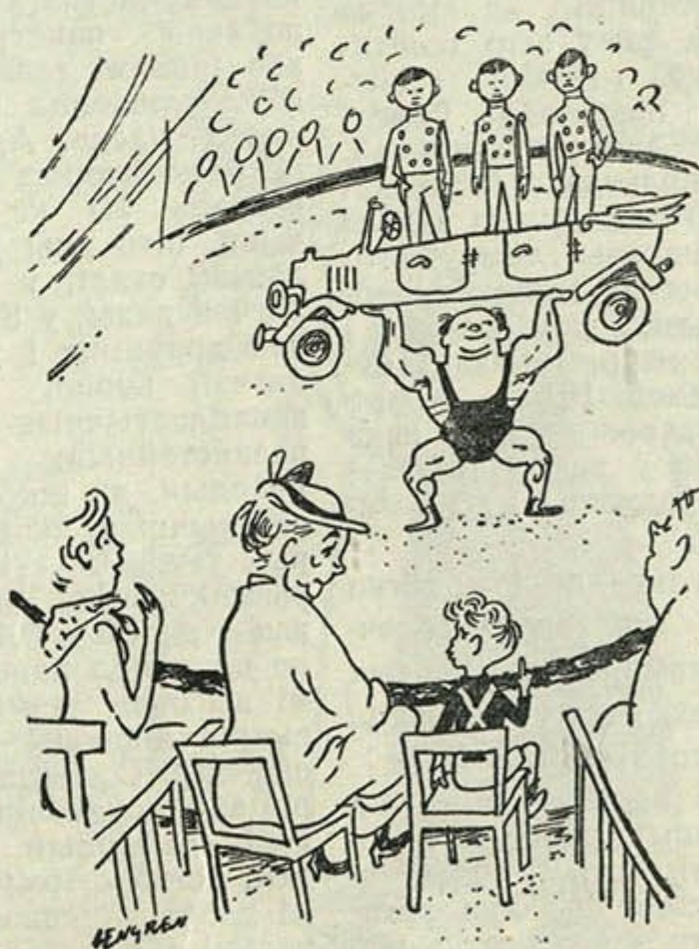
— ...скажы, нарэшце, куды ты падзела кніжку аб доглядзе груднога дзіцяці!

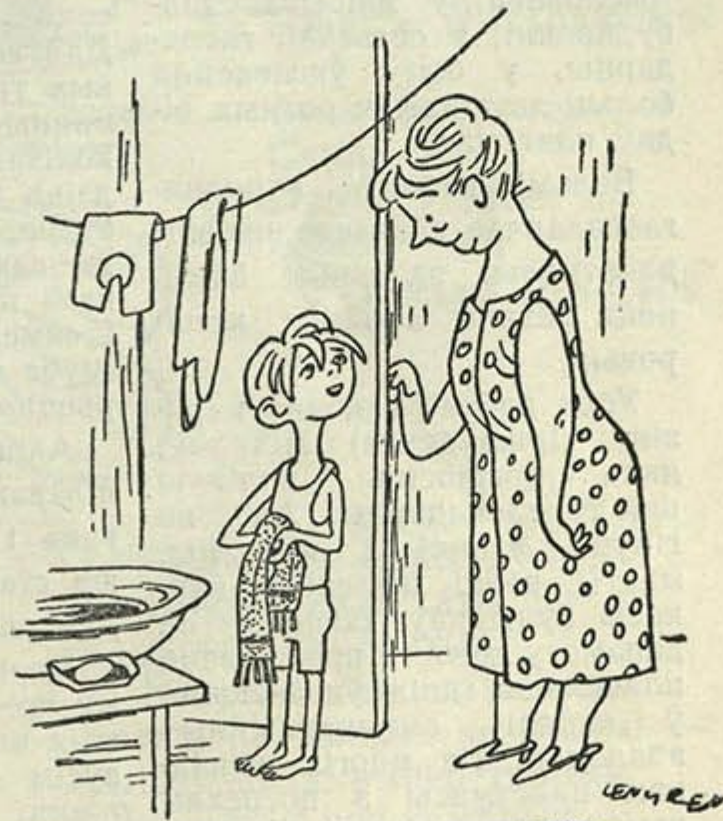
— Таварышы, прашу падаваць трапна: іграем у аслабленым складзе.

— Жэначка, не бі яе, бо зноў успацееш.

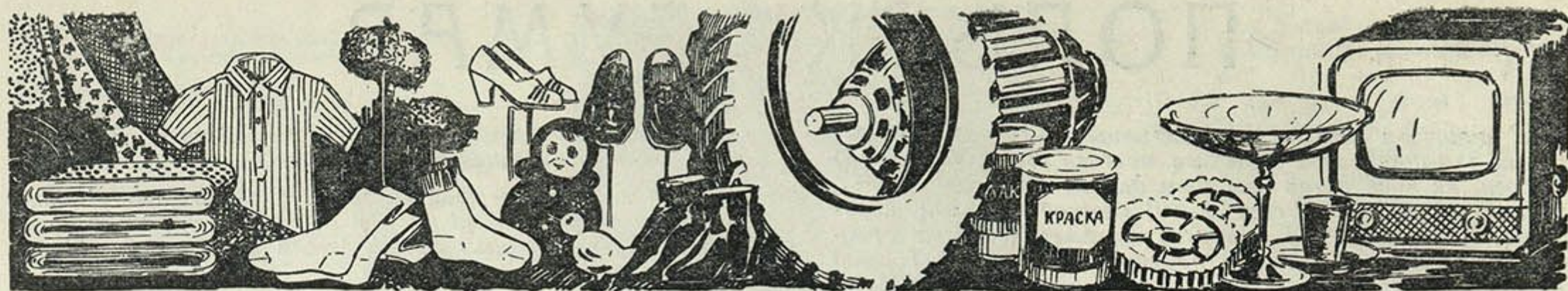
— Калі ты мне скажаш, што ён заўсёды ёў манную кашу, то я зараз жа пайду адсюль.

— Сёння шыю не мыю, у нас дзіцячыя свята.

МЫ ЖЫВЁМ у век, калі хімія трывала заваёўвае пазіцыі ва ўсіх галінах нашага жыцця. Яна, нібы паветра, акружае нас. Метал, шкло, цэмент, фарбавальнікі, гаручае для матораў — усё гэта прадукты хімічнай прамысловасці. Хімікі адкрылі шляхі ператварэння паветра ва ўгнаенні, апілак у спірт, нафты ў мыла. Няма мяжы цудоўным пераўтварэнням рэчыва.

Адным з самых дзіўных адкрыццяў хімікаў нашага стагоддзя з'явілася стварэнне штучных пластычных мас. Вучоныя здолелі паасобныя простыя малекулы, з якіх складаецца ўвесь навакольны матэрыяльны свет, злучыць адзін з адным, ствараючы доўгія ланцугі. У адзін такі ланцуг злучаюцца тысячы паасобных малекул (манамераў), утвараючы гіганцкія малекулы — полімеры або пластычныя масы. Яны стварылі шкло, што не б'ецца, плаваючыя каменні, празрысты каучук, мацнейшае за сталёвы трос валакно і г. д.

У наш час немагчыма назваць такую галіну народнай гаспадаркі, дзе б не ўжываліся пластычныя матэрыялы. Цяпер у авіяцыі, радыётэхніцы, аўтатрактарнай прамысловасці, у машынабудаванні, у сельскай гаспадарцы, у быту ўжываецца больш двух тысяч розных відаў пластмас.

Вельмі важнае народна-гаспадарчае значэнне набылі пластмасы, здольныя замяняць металы, асабліва каляровыя.

Усім добра вядома карозія (іржаўленне) металаў, якая прыносіць вялікую шкоду гаспадарцы. Ад яе гінюць станкі і машыны, масты, рэйкі, жалезныя каркасы будынкаў. Вось тут на дапамогу металу прыходзяць пластмасы, якія ўжываюцца ў якасці антыкарызійных абалонак. Ва многіх выпадках пластмасы з поспехам замяняюць свінец, кіслататрывалыя сталі, медзь, нікель, бронзу і г. д.

Нядаўна вучоныя стварылі пластмасу — тэфлон,

Цудоўныя пераўтварэнні

якая мае надзвычай каштоўныя ўласцівасці і перавышае сваёй «высакароднасцю» плаціну. На тэфлон не дзейнічаюць ні моцныя кіслоты, нават «царская водка» (сумесь азотнай і селянай кіслот), ні шчолачы. Ён не раствараецца ні ў адным з вядомых арганічных растваральнікаў, не гарыць, захоўвае форму пры нагрэве да 300°C, мае выключныя ізаляцыйныя ўласцівасці. Дэталь з тэфлону могуць працаваць без змазкі, таму што гэты пластык мае вельмі нізкі каэфіцыент трэння.

Вядома, што пры пракладцы водаправодных ліній ужываюцца цяжкія сталёвыя трубы даўжынёй не больш 6,5 метра. Гэтыя трубы злучаюцца з дапамогаю зваркі, муфт або фланцаў. Яны патрабуюць затраты вялікіх намаганняў, калі іх даводзіцца згінаць пад рознымі вугламі. І тут на дапамогу чалавеку прыйшоў пластык — поліэтылен або політэн. Трубу з політэну можна наматаць на шпульку і лёгка даставіць на месца пракладкі, таму што політэнавая труба гнуткая і лёгка, яна прыкладна ў дзесяць разоў лягчэй сталёвай. Для водаправода з політэнавых труб не страшны самыя моцныя маразы, таму што політэн значна горш праводзіць цяпло, чым сталь, і будзе, значыць, астываць куды павольней. Нічога страшнага не здарыцца, калі вада і замерзне ў такой трубе — труба не ўздзецца і не разарвецца.

Акрамя таго, політэн лёгка пілаваць, стругаць, абточваць і штампаваць на тых жа станках, якія ўжываюцца для апрацоўкі металаў.

Політэн адрозніваецца ад многіх іншых шырока вядомых пластмас тым, што ён зусім бяшкодны для арганізма, таму з яго можна вырабляць самы разнастайны посуд, флаконы, слоікі, бутэлькі. Політэнам карыстаюцца і ў машынабудаванні. З яго робяць, напрыклад,

шасцерні і дэталь для гуказапісваючых апаратаў, у прыватнасці магнітафонаў. Зубчастыя перадачы, складзеныя з такіх шасцерняў, працуюць лёгка і бяшумна, што асабліва важна пры гуказапісе. Політэн шырока ўжываецца ў хімічных апаратах і прыладах, бо на яго не дзейнічаюць ні кіслоты, ні шчолачы. Разам з тым політэн з'яўляецца таннай пластмасай. Асноўнай сыравінай для яго атрымання служыць газ этылен, які ўтвараецца ў вялікай колькасці, як пабочны прадукт пры крэкінгу нафты і пры каксаванні каменнага вугалю. Усё гэта робіць політэн вельмі перспектыўным пластычным матэрыялам.

Значным дасягненнем хіміі з'явілася стварэнне пластычных мас, лягчэйшых за ўсе вядомыя прыродныя і штучныя матэрыялы. Структура такіх пластыкаў нагадвае застыўшую пену (пенапласты), або падобна да пчэліных сот (сотапласты). Асноўная частка іх аб'ёму запоўнена паветрам, азотам або іншымі газами, чым і абумоўліваецца іх незвычайная лёгкасць. Адзін кубічны метр некаторых пенапластаў ваżyць 10 кг. Гэта значыць, што яны ў 700 разоў лягчэй сталі, у 100 разоў лягчэй вады, у 80 разоў лягчэй драўніны і ў 30 разоў лягчэй корка. Уласцівасці пенапластычных мас вельмі разнастайныя: адны з іх цвёрдыя, як шкло, другія — эластычныя, як гума; некаторыя тыпы пена-і сотапластаў размякчаюцца пры нагрэванні да 60—100°C, другія не плавяцца нават пры вельмі высокай тэмпературы і вытрымліваюць нагрэў вышэй 300°C. Пенапласты добра апрацоўваюцца звычайным сталёвым інструментам, лёгка фармуюцца, вельмі добра склейваюцца з металамі і неметалічнымі матэрыяламі. Пенапласты ўжываюцца ў прамысловым рыбалоўстве, для вытворчасці выратавальных сродкаў. У 1953 годзе пачата вы-

творчасць пенапластаў для будаўнічых мэт. Домікі на дрэйфуючай станцыі Паўночнага полюса, зробленыя з гэтых цудоўных матэрыялаў, добра паказалі сябе ў суровых умовах Арктыкі. Шырокія магчымасці адкрывае ўжыванне пена-і сотапластаў для вытворчасці лёгкага абутку, мэблі, хатніх халадзільнікаў і іншых прадметаў быту.

Цікава ўжыванне сінтэтычных матэрыялаў у медыцыне. Іх ужываюць для вырабу штучных зубоў, вочных пратэзаў і нават лінз, якія замяняюць хрустальнік вока. Зусім нядаўна з полівінілавых губак, капрону, нейлону пачалі вырабляць штучныя крованосныя сасуды. Полівінілавая плёнка можа замяніць у вуху пашкоджаную барабанную перапонку.

А якія прыгожыя, лёгка, моцныя і танныя тканіны навучыліся атрымліваць з полімераў, створаных на аснове вугалю, нафты, вапны і драўніны! Капрон, нейлон, перлон, нітрон, энант — далёка не поўны пералік гэтых тканін. Са штучных валокнаў зараз вырабляюць не толькі тканіны, але і футры, якія не толькі нічым не адрозніваюцца ад натуральных, але і маюць новыя якасці. Футра з нітрону не сапсе ні моць, ні плесень. Нітронавыя тканіны не садзяцца, не выгараюць, не камяцца, не баяцца ніякага бруду, таму што любыя плямы знікаюць, калі памыць такую тканіну ў цёплай мыльнай вадзе.

Штучныя тканіны адметны незвычайнай моцнасцю: панчохі і шкарпэткі з энанту будуць насіцца ў 10 раз даўжэй шаўковых.

Полівінілхларыд, які выкарыстоўваецца ў якасці штучнай скуры, дазволіў бясконца разнастайніць асартымент сумак, чамаданаў, плашчоў, накідак, абрусаў, сурвэт.

Сапраўды неабмежаваныя магчымасці тояць у сабе пластычныя масы. Перад імі — вялікая будучыня.

Тамара САРОКА,

кандыдат хімічных навук.

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

П. РУНЕЦ

МАЛЫ, АЛЕ КЛАПАТЛІВЫ

Калі сціх дождж і на небе зноў заззяла сонейка, Вова падышоў да мамы і папрасіў, каб яна пусціла яго пагуляць.

— Ідзі, толькі не лезь у ваду, ды не намачыся, бо прастудзішся, — сказала мама.

Вова вышаў на двор. Пасля дажджу ля ганку ўтварылася невялікая лужына. Вова адшукаў палачку і пачаў завіхацца ля вады. Неўзабаве з хаты вышла маці.

— Вова, што ты робіш? — спытала яна.

— Ваду спускаю.

— Навошта?

— Каб ты не намачыла ногі і не прастудзілася.

ХРАБРЫ ЗАЯЦ

Жыў-быў Заяц, выхваляўся:
— Я нічога не баяўся
І нікога не баюся,
Захачу — з Ваўком паб'юся.
Хоць хваліўся ён без меры,
У храбрасць Зайца сталі верыць.
Усе яго абходзяць бокам...
Раптам ён сустраўся з Воўкам

І... пусціўся без аглядкі,
Замільгалі толькі пяткі.
Аж падняўся слупам пыл.
Вось якім ён храбрым быў!
У мяне знаёмы Вова,
Ён храбрэц, але... на словах.

Іван ВЯРЫГА

ПРАКАЛОЎ КАМАРЫК НОЖКУ

Пракалоў камарык ножку
Аб паломаную дошку.
Маці сына нясе ў хату,
Дастае бінты і вату:
— Куды ж цябе ліха несла?
Ну сядай ямчэй на крэсла!
Будзем ножку бінтаваць,
Рану ёдам залізаць.
Нарабіў камарык крыку,

РЫБАК

Ранкам Янка
Просіць неяк:
— Мама,
Дай мне сем капеек.

Я куплю сабе
Кручок,
Потым выражу
Кіёк
І пайду
На рэчку,
Рэчку — Быстраечку.

Вось убачыш ты
Сама,
Прынясу табе
Сама!

Генадзі ШМАНЬ

І завойкаў, і захныкаў.
І рагочуць каля хаты
Камарыкі-камараты:
— Вытры слёзы, памаўчы,
Больш па дошках не скачы! —
Выцер носік, выцер тварык
І бубніць у нос камарык:
— Вось як ножку залічу,
Вас ад кпінаў адвучу!

С. ШУШКЕВІЧ

Сын адбываецца ад рук

А. ДЗЕМИНА

Перад класным кіраўніком сядзела маці сямікласніка Мішы Сямёнава.

— Што мне рабіць з Мішам? — скардзілася яна. — Бацька паехаў на два месяцы ў камандзіроўку, а хлопчык перастаў мяне слухаць. Зусім адбываецца ад рук!

Класны кіраўнік здзівіўся. Ён ведае Мішу — гэта скромны, сарамлівы хлопчык, заўсёды добра вучыцца, ветлівы з настаўнікамі, добры таварыш. У класе ён вылучаецца сваёй рослай, моцнай фігурай. Бацькі не нарадуюцца на сына-«асілка», але сам Міша сароміцца свайго росту, стараецца сутуліцца, каб не вылучацца сярод аднакласнікаў. Малыя любяць пажартаваць з яго.

— Міша, дастань нам верабейку! — крычаць яны пры яго з'яўленні на дварэ. Яны ведаюць, што ён абавязкова «раззлועца», зловіць свавольніка, пасадзіць яго на плечы і разам з ім будзе «даставаць верабейку». Міша ніколі не крыўдзіць слабых, добры і ласкавы з таварышамі. А вось маці прышла ў школу скардзіцца на грубасць сына. На кожную яе заўвагу ён адказвае: «Сам ведаю, што рабіць». Увесь час гаворыць, што ён ужо дарослы і не хоча быць «мамчыным сыночкам». Маці папярэджвала сына, што пойдзе ў школу і раскажа аб яго грубых паводзінах дома. «Ідзі, раскажы», — дзёрзка адказваў Міша.

— І вось учарашні ўчынак вывеў мяне з цяплення, — працягвала маці.

Што ж здарылася ўчора? Да Мішы прыйшлі два таварышы. З адным з іх ён гуляў «надзвычай адказную» партыю ў шахматы. Другі напружана сачыў за іх барацьбой. І ў самы востры момант з суседняга пакоя пачуўся голас маці:

— Міша, канчай! Пара абедаль!

— Зараз, мама, пачакай...

Праз хвіліну маці зноў паўтарыла:

— Міша, колькі разоў цябе запрашаць? Кідай свае шахматы, я цябе чакаю.

— Мама, ты не чакай, абедаль, тут сур'ёзная справа...

Але маці не пажадала лічыцца з сынам і, падышоўшы да гуляючых, раззлавана сказала:

— Зараз жа кідай!

Міша, увесь захоплены гульні, нічога не бачыў і не чуў; ён нават не адвёў вачэй ад дошкі. Маці ўспрыняла гэта як знявагу і ў парыве гневу скінула дошку са стала. Усе фігуры паляцелі на падлогу.

— Што гэта значыць?! — закрычаў Міша ад нечаканай бястактнасці маці ды яшчэ ў прысутнасці таварышаў.

— Не, ты скажы, што гэта ўсё значыць? — спытала раззлавана маці.

— Нічога! — збялеўшы ад гневу, ледзь прагаварыў Міша. — Абедаль сама. Пайшлі, хлопцы!

І хутка пайшоў з дому.

Сумны, у прыгнечаным настроі вярнуўся Міша ўвечары дамоў. Маці было шкада сына, яна шукала прымірэння, гатова была забыць на ўсё, што здарылася.

— Міша, не злуй! Сядай, паеш. У нас сёння смачная вячэра.

Але Міша быў халодны і замкнуты.

— Дзякуй, еш, калі смачная. А я сыты абедом, — адказаў ён і лёг спаць. На другі дзень ён адмовіўся ад сьнедання, потым ад абедаль і вячэры.

Аб'яўленая Мішам «галадоўка» не на жарт перапалыхала маці.

— Падумаўце, заўсёды быў такім ласкавым, такім паслухмяным хлопчыкам, а цяпер... ненавідзіць мяне... — і не ў сілах больш працягваць, яна заплакала.

Далейшая размова дапамагла класнаму кіраўніку зразумець прычыну перамен у хлопчыку. Маці, вельмі любячы сына, усяляк апякала яго, кантралявала кожны яго крок, пазбаўляла гэтага моцнага, дужага падлетка ўсякай самастойнасці. І якім бы ён ні быў добрым і мяккім, як

бы ні любіў маці, такое абыходжанне стварала ў іх адносінах трэшчыну, якая з кожным днём усё больш расла. Маці, захопленая сваёй любоўю да сына і празмернымі клопатамі аб ім, нічога не заўважала. Калі Міша гуляў на дварэ з таварышамі, яна гучна клікала яго:

— Мішанька, сыночак, пара спаць!

Гэта выклікала іранічныя ўсмяшкі ў таварышаў, а ў Мішы — пачуццё няёмкасці і смутку. Як маленькага і амаль што не за ручку вядуць яго спаць. І, нібы наўмысна, маці заўсёды з'яўлялася іменна тады, калі гульня дзяцей набывала самы цікавы і востры характар. Гэта асабліва не падабалася Мішыным таварышам.

— Заўсёды твая мама не дае давесці гульню да канца!

Аднойчы вечарам хлопчыкі гулялі на дварэ ў валейбол; сярод іх быў і Міша. Балельшчыкі, зручна размясціўшыся на невысокім плоце, бурна рэагавалі на кожную ўдачу або промах ігракоў; тут жа, на плоце, засядаў і суддзя Славік Чарнышоў. Заклаўшы ў рот два пальцы, якія замянялі яму судзейскі свісток, ён зухавата пасвіставаў і камандаваў: «Ачко, мяч налева»... Але вось чарговая гульня скончылася, і тут нечакана зноў пачуўся свіст Славіка. На ганку з'явілася Мішына маці. Славік, скокчыўшы з плоту, пісклівым голасам гучна абвясціў:

— Мішанька, сыночак, спаць пара!

Дзеці аглушальна засмяяліся. Адзін Міша не смяяўся. Прышоўшы дадому, ён накінуўся на маці:

— Ну чаго ты ходзіш за мной па пятах? Я ўжо вялікі, а ты ўсё «Мішанька», «сыночак»!

Абцяючы маці заўсёды своечасова з'яўляцца, Міша ўзяў з яе слова, што яна не будзе больш клікаць яго дадому. Але прайшло некалькі дзён, і ўзнік новы канфлікт.

— Мама, дай мне, калі ласка, грошай: я іду з дзецьмі ў кіно, — папрасіў Міша.

— Навошта? Пойдзеш са мной, — адказала маці. Ёй самой хацелася зрабіць гэтую прыемнасць сыну: павесці яго ў кіно. Але Міша зусім інакш глядзеў на справу:

— Зразумей, мама, увесь клас ідзе.

Маці раззлавалася. Выходзіць: клас яму даражэй за маці.

— Мне няма справы да класа, — рэзка сказала яна. — Не пойдзеш, і ўсё!

Не жадаючы сварыцца з маці, Міша прамаўчаў і сумны накіраваўся ў школу. Не паспеў ён пераступіць парог класа, як пачуў голас старасты:

— Мішка, здавай грошы на кіно!

— А... я не пайду.

— Чаму?

Разгубіўшыся, Міша не ведаў, што адказаць. У гэты час падскокчыў усё той жа задзірысты Слава Чарнышоў і, зрабіўшы журботны твар, спытаў:

— Што, Мішанька, сыночак, мамачка не пускае?

У класе пачуўся смех.

— Ды змоўкні ты! — раззлавана крыкнуў Міша і, замахнуўшыся, хацеў ударыць Славіка, але той спрытна выкруціўся.

Пасля ўрокаў дзеці зноў пачалі ўгаворваць Мішу пайсці, абцяючы, што возьмуць і білет на яго.

— Не трэба, не хачу, — рэзка адказаў Міша.

Увечары ў сына з маці зноў была «буйная размова».

Апакунства маці прыніжала Мішу ў вачах яго аднагодкаў. І ён пачаў пратэставаць. Міша ведаў, што яго добры апетыт заўсёды прыносіў маме задавальненне, яна найбольш любіла клапаціцца аб здароўі сына. І ён выкарыстаў «слабае месца» маці, вырашыўшы абвясціць «галадоўку».

— Няхай цяпер ведае, што я магу пахудзець і нават захварэць, — сказаў Міша таварышу.

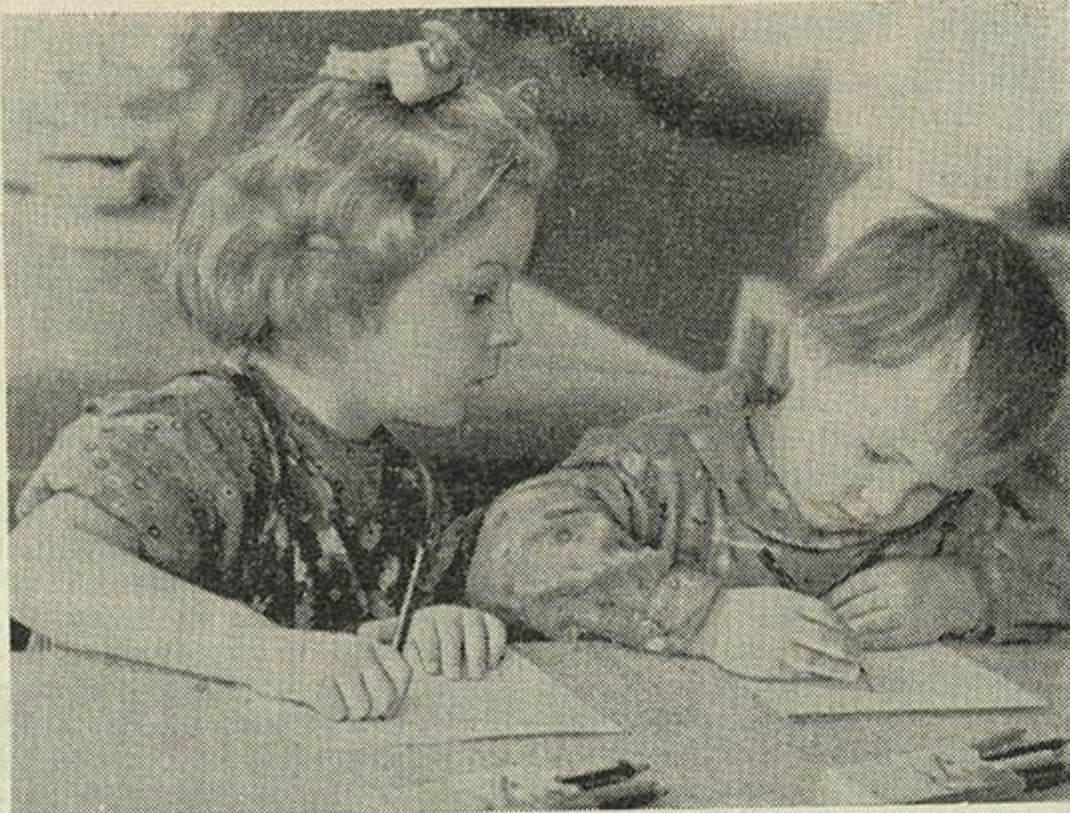
Але худзець і хварэць ён не збіраўся. Расхвеляваная маці не заўважала, як сын браў на кухні пірог, хлеб, ціс-

ком ад маці набіваў кішэні цукрам і цукеркамі. Мішыны таварышы ведалі аб гэтым канфлікце і таксама стараліся падтрымаць таварыша ў бядзе. Яны прыносілі з дому снеданне на яго долю, дзяліліся тым, што куплялі ў школьным буфэце, наперабой запрашалі да сябе на абед. Словам, Міша быў сыты і задаволены тым, што цяпер ужо ніхто з таварышаў не адважыцца назваць яго «мачыным сынкам».

Пра ўсё гэта класны кіраўнік даведаўся, пагутарыўшы з дзецьмі і самім Мішам. І цяпер малюнак стаў зусім ясны. Давялося зноў сустрэцца з маці для сур'ёзнай размовы.

— Для кожнай маці, — сказаў ён, — сын або дачка заўсёды застаецца ў яе душы дзіцем. Але ў сапраўднасці дзіця ператвараецца паступова ў сталага і самастойнага чалавека. Некаторыя бацькі не хочуць або не ўмеюць гэтага зразумець. Вось і ваш Міша, даволі дарослы і разважлівы хлопчык, а вы яго пазбавілі ўсякай самастойнасці. Зразумейце, яму цесна і душна ад вашай апекі, якім бы гарачым пачуццём любові яна ні была прадывавана. Акажыце больш давер'я яго самастойнасці, і вы ўбачыце, як ён зменіць да вас свае адносіны. Яму патрэбна ваша любоў, але зусім не такая, якой яна была раней, калі Міша быў маленькім. Любіце яго такім, якім ён павінен стаць заўтра — самастойным, развітым, сталым чалавекам. І гэтая любоў падкажа вам іншы падыход да сына, па-ранейшаму патрабавальны і клапатлівы, але ў той жа час поўны павагі да яго асобы. Часопіс «Семья и школа»

Добра адчуваюць сябе дзеці ў новым дзіцячым садзіку будаўнікоў пятага трэста ў раёне Маладзёжнага пасёлка Мінска. На здымку: урок малявання.

Фота Тойбермана

Карысныя парады

Любая мясная страва, якая падаецца ў халодным выглядзе, павінна быць пасля прыгатавання добра ахалоджана. Гэта дае магчымасць правільна і прыгожа нарэзаць мяса. Калі мяса нарэзаць, недастаткова ахалодзіўшы яго, то кавалкі атрымліваюцца няроўныя, з разрывамі; застываючы, яны змяняюць форму, колер і смак, што тлумачыцца хуткім высыханням. Мяса трэба нарэзаць, пакласці на блюда і ўпрыгожыць незадоўга да падачы. Кавалкі халоднага мяса павінны быць таней, чым кавалкі мяса, якое падаецца ў гарачым выглядзе. Кавалкі халоднага мяса пры ўкладванні на блюда павінны апірацца адзін на другі, прыкрываючы напалавіну або на адну трэць папярэдня кавалак. Вялікія кавалкі мяса можна ўкладваць, скруціўшы кожны асобным рулонам.

Укладзенае мяса ўпрыгожваецца галінкамі зеляніны, пяташкі, салаты, агуркамі, памідорамі, зялёным гарошкам, морквай, фруктамі (лімоны, слівы, ігрушы з кампоту або марынаваныя), крутымі яйкамі, нарэзанымі кружкамі, лустачкамі або нарубленымі.

Упрыгожанні не павінны выстаўляцца на першы план, яны павінны завяршаць афармленне стравы, дапаўняць яе, але не засланяць змесціва. Таму ўпрыгожваць трэба ўмерана, ні ў якім разе не перагружа-

ючы стравы. Упрыгожыўшы, ачысціць край блюда ад крошак і рэштак тлушчу. Блюда з закускамі трымаць да падачы на стол у халадзільніку або халодным памяшканні.

ПАПЯРЭДНЯЯ АПРАЦОўКА МЯСА

Да прамыўкі трэба нажом саскрэбці найбольш забруджаныя месцы, пячатку зрэзаць пасля прамыўкі. Калі мяса мыецца невялікімі кавалкамі, асабліва пасля выдалення касцей, гэта выклікае страту сокаў, а тым самым зніжэнне харчовай каштоўнасці мяса. Па той жа прычыне мяса не трэба вымочваць. У працэсе вымочвання растварымыя ў вадзе бялкі, мінеральныя рэчывы і вітаміны групы В пераходзяць у вадку.

ВАРКА МЯСА

Калі адварное мяса хочаць выкарыстаць для іншай стравы, яго трэба апусціць у вар. Пры такім спосабе верхні слой бялкоў хутка згортваецца, што засцерагае рэчывы, якія ўваходзяць у склад мяса, ад пераходу ў вадкасць. Калі ж мяса пакласці ў халодную вадку, то гэтыя рэчывы ў пераважнай частцы пераходзяць у булён.

СМАЖАНАЕ МЯСА

Нарэзанае кавалкамі ўперак валокнаў мяса смажыць

да ў разагрэтым тлушчы. Мяса для смажання трэба абкачаць у муцэ або сухарах. Калі ўтворацца румяная скарынка на адным баку, мяса трэба перавярнуць на другі бок і абсмажыць так, каб паверхня была аднолькава падрумянена. Не трэба вельмі цесна класці мяса на патэльні, таму што пара, якая выдзяляецца пры смажэнні, пераходзіць у тварэнню румянай скарынкі на ўсёй паверхні мяса; апрача таго, пры пераварочванні мяса пашкоджваецца паніроўка. Паніраванне заключаецца ў наступным: прыгатаваныя вырэбы трэба з абодвух бакоў абкачаць у муцэ, затым у разбоўтаных яйках і ў сухарах, прысціснуўшы сухары да мяса. Можна перад смажэннем памачыць у цеста, больш густое, чым для блінчыкаў. Цеста пакрывае мяса тонкім слоем, утвараючы ў часе смажання хрусткую скарынку. Мяса трэба класці на гарачы, але не падгарэўшы тлушч. Смажыць на сярэднім агні так, каб мяса прасмажылася і ўнутры.

ЯК ЗАБІЦЬ І АПРАЦАВАЦЬ ХАТНЮЮ ПТУШКУ

Забіваюць хатнюю птушку наступным чынам: прытрымліваюць яе каленямі, адцяг-

ваюць уніз скуру на шыі і вострым нажом пераразаюць шыю пад галавой да самай касці. Птушку трэба трымаць за ножкі, галавой уніз, каб кроў сцякла як мага хутчэй.

Забітую і абскароўленую птушку трэба адразу ж абскупіць, бо пасля акачанення тушкі вырываць пер'і цяжэй (гэта не датычыць тлустых гусей і качак, якія перад скубаннем трэба астуджваць на працягу пяці гадзін да 25°C. Пры гэтай тэмпературы тлушч застывае і можна скупіць, не баючыся, што ён вычэча пры вырыванні пер'я). Каб лягчэй было вырваць пер'е з астыўшых тушак курэй, індыкоў, куранят, можна апусціць іх на некалькі хвілін у гарачую вадку (65—75°C). Неабходна, аднак, памятаць, што хатняя птушка пасля апускання ў гарачую вадку хутка псуецца і можа прапітацца пахам пер'я і калу. Скупіць трэба ўсёй далонню, вырываючы пер'е ў напрамку яго росту, нацягваючы пры гэтым скуру, каб не пашкодзіць яе. Пачынаюць скупіць з хваста ў напрамку галавы на спінды. Пер'е і пух, што засталіся пасля абскупвання, абпальваюць над гарачым газам або над спіртоўкай. Скура пры абпальванні павінна быць сухой, таму яе абціраюць анучкай. Пасля абпальвання трэба выбраць рэшту «пянькоў»-пер'яў і выцерці тушку.

ГРЫБЫ

Для падрыхтавання грыбных страў выкарыстоўваюць баравікі, падбярэзавікі, падасінавікі, шампіньёны, смарчкі, маслякі, лісічкі, апёнкi. У баравікоў, а таксама ў падасінавікаў і падбярэзавікаў ножкі трэба ачысціць ад зямлі і тонка зрэзаць з іх скурку, аддзяліўшы капялюшык ад ножкі, а затым прамыць і абварыць гарачай вадой.

У шампіньёнаў ножкі трэба ачысціць ад зямлі, а з капялюшыкаў зняць тонкую плёнку; затым шампіньёны пакласці ў каструлю з халоднай вадой, дадаць крыху лімоннай кіслаты, каб захаваць грыбы ад пацямнення. Потым шампіньёны трэба перакласці ў другую чыстую каструлю, заліць гарачай вадой, дадаць лімонную кіслату і варыць 20 хвілін.

Смарчкі і лісічкі трэба перабраць, ножкі ачысціць ад зямлі, прамыць і варыць 10 хвілін. Затым зноў прамыць, нарэзаць і пасля гэтага ўжо смажыць. У маслякоў трэба ачысціць ножкі, а з капялюшыкаў зняць плёнку, затым прамыць, нарэзаць і абсмажыць.

ГРЫБЫ ТУШАНЫЯ

Грыбы (лісічкі, апёнкi, сыраежкі) ачысціць, прамыць і закіпяціць у падсоленай вадзе. Адкінуўшы на друшляк, перакласці ў каструлю з разгрэтым маслам, дадаць 2—3 ст. лыжкі мясновага бульёну, накрыць накрыўкай і тушыць прыкладна 30 хвілін. Пры падачы на стол дадаць рубленую зеляніну і размяшаць.

На 500 г свежых грыбоў — 3 ст. лыжкі масла.

ГАЛУБЦЫ

Зрэзаць цвёрдыя часткі буйных лісцяў капусты, апусціць лісце ў вар, адзін раз пракіпаціць і працадзіць праз сита. Мясца прапусціць праз мясарубку і змяшаць з адвараным рысам, падсмажанай у масле цыбуляй і рубленымі яйкамі. Пакласці фарш на сярэдзінку капуснага ліста, загарнуць яго, абкачаць у муцэ з сухарамі і абсмажыць у масле; затым пакласці ў неглыбокую каструлю, заліць таматным соусам і тушыць у духавой печы 30—40 хвілін (порцыя — 2 шт.).

Прыгатаванне соусу. Распусціць масла, прасмажыць у ім тамат, дадаць цукар, пасыпаць мукой, развесці лёгкім бульёнам і смятанай і праварыць на працягу 10 хвілін.

На 50 г капусты — 30 г мясновай мяккаці, 1 ст. лыжку рысу, 5 г цыбулі, 1/2 ст. лыжкі масла, 1/4 яйка.

На соус — па 1 чайнай лыжцы масла і смятаны, па 1/2 чайнай лыжкі мукі і тамату-пюрэ, 1/4 чайнай лыжкі цукру.

МАЛАСОЛЬНЫЯ АГУРКІ

Адабраць і абмыць агуркі, скласці ў слоік, перакладаючы іх прыправамі (кропам і часнаком). Заліць агуркі ахалоджаным расолам (на 1 л вады — 2—3 ст. лыжкі солі). Агуркі будуць гатовы праз 2 дні.

Можна прыгатаваць маласольныя агуркі на працягу некалькіх гадзін. Для гэтага трэба абрэзаць кончыкі агуркоў і заліць гарачым расолам.

ЗРОБІМ КВАТЭРУ ВЫГАДНАЙ І ЎТУЛЬНАЙ

Кватэра, у якой мы жывем, працуем і адпачываем, павінна быць выгаднай, утульнай і, вядома, прыгожай.

Клапоцячыся аб падборы абсталявання, трэба думаць перш за ўсё аб тым, каб паасобныя яго элементы гарманічна спалучаліся. Не абавязкова, каб мэбля была аднаго гарнітура. Даволі таго, калі ўсе прадметы адпавядаюць адзін аднаму хоць бы па колеру.

Вялікае значэнне мае расстаноўка мэблі ў кватэры. Не застаўляць кватэру — вось адно з абавязковых патрабаванняў выгяднага і гігіенічнага жылля. Цяпер нават у даволі прасторных кватэрах, як правіла, не адводзяць асобнага пакоя пад сталовую. Вялікі абедзенны стол, які стаяў звычайна сярод пакоя і займаў шмат месца, замяняецца рассоўным і ўстанаўліваецца паблізу сцяны. Нізкімі сервантамі замяніліся цяпер былыя грузныя, нязграбныя буфеты. Замест крэсел з высокімі спінкамі гаспадыні ставяць крэслы са спінкамі нізкімі. Пры гэтым увесь пакой здаецца больш прасторным і ўтульным. Зручная канапа ля сцяны, адно — два крэслы і невялікі сто-

лік утвараюць куток гасцінай, дзе прыемна пасядзець.

Маючы маленькую кватэру, трэба асабліва прадумаць падбіраць мэблю. Тут не дарэчы масіўныя пісьмовыя сталы, шырокія шафы і ложка. Мэтазгодна купляць мэблю невялікіх размераў.

Колер сцен — гэта фон для абсталявання пакоя. Таму афарбоўка або шпалеры не павінны быць занадта прыкметныя, дакучлівыя. Так, пры гладкай абівачнай тканіне мэблі шпалеры могуць быць узорыстымі.

Вечарамі аблічча пакоя ва многім залежыць ад асвятлення. Абавязкова павінна быць цэнтральная крыніца святла. Для невялікіх пакояў добра мець простыя, але прыгожыя падвесныя лямпы ў выглядзе плоскіх чаш з матавага шкла, якія адбіваюць святло ў столь. Гарманіруюць з любым абсталяваннем драўляныя люстры з матавымі шклянымі цюльпанамі. Вельмі дэкаратыўна выглядаюць настольныя лямпы з абажурамі са шкла або шчытнай фактурнай паперы. Такую лямпу гаспадыня можа зрабіць сама, падабраўшы для падстаўкі фарфаравую або керамічную вазу з прыгожым узорам.

Калі няма магчымасці набыць карціны або гравюры, іх можна замяніць даступнымі па цане добрымі рэпрадукцыямі. Павялічаныя мастацкія фатаграфіі пейзажаў або нацюрморты таксама ўпрыгожаць сцены пакоя.

Кветкі ўносяць у пакой свежасць і жыццерадаснасць. Але гэта зусім не дагаворыць штучных кветак, нават калі на першы погляд яны здаюцца «амаль сапраўднымі». Скромы букет свежых ландышаў або рамонкаў летам, пурпурнае кляновае лісце ўвосень, сасновая галінка з шышкамі зімой, пастаўленая ў вазу, нададуць больш характава вашаму пакою, чым пышныя і яркія штучныя ружы.

Калі вы любіце жывыя расліны, пастаўце адну або дзве вялікія кветкі блізу акна. Але загрузаць вокны раслінамі не трэба.

Набываючы новую рэч, паклапаціцеся аб тым, каб яна добра спалучалася з астатнімі прадметамі, не выдзялялася, а, наадварот, дапаўняла ансамбль, надаючы вялікую ўтульнасць вашаму пакою.

***

Калі будзеце бяліць сцены, памятайце, што пачы-

наць трэба заўсёды зверху, захапіўшы паласу шырынёй 1—1,3 метра, і фарбаваць іх да самага нізу. Калі частка сцяны будзе поўнасьцю пафарбавана, пафарбуйце таксама зверху наступную паласу, і так да канца.

Калі сцены вельмі забруджаны, пратрыце іх добра з пяском або старанна прамойце. Часам свежая фарба кладзецца на сцены няроўна; гэта таму, што сцяна вельмі сухая. У такім выпадку перад пабелкай сцены трэба ўвільготніць.

Для пабелкі прыгатаўце з вапны цеста (вапна змешваецца ў прапорцыі 1:1 з вадой). Такага цеста трэба 2,5—3 кілаграмы на вядро вады. Дадайце ў яго 100 грамаў кухоннай солі; замест солі можна дадаць 300 грамаў нашатырнага спірту.

Пры грунтоўцы часам ужываецца мыла (100—200 грамаў), каб лепш змачыць паверхню сцен.

Пры афарбоўцы аконных пераплётаў і дзвярэй разьміце кавалак шчытнага кардону, і вы ніколі не запэкаеце фарбай шкло: у той час, як правая рука водзіць пэндзлем, левая рука падтрымлівае знізу кавалак кардону, на які сцякае фарба.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 02821

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Надпісана да друку 3/VII 58 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 135 000 экз. Зак. 358.

Вось яны — маёй краіны дзеці,
Што не знаюць гора і турбот.
Але хутка, як ва ўсіх на свеце,
праляціць і ў іх за годам год.

І паклічуць дальнія дарогі
Юных суайчыннікаў маіх.
Можа, будуць крыўды і трывогі,
толькі болей шчасця будзе ў іх.

Артур Вольскі

